

Mr. Osman EMİN

TÜRKÇE KİTABIM

7. SINIF DOKUZYILLIK İLKÖĞRETİM

2020

Hazırlayan:

Osman EMİN

Denetleyenler:

Mr. Sena ARİF ŞEŞUM – Başkan

Nevin AGO – Üye

Aynur SEYFULLAH – Üye

Lektör:

Hacer MEHMED

Bilgisayar hazırlığı

Yayımlayan:

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı Aziz Kiril ve Metodiy caddesi
No.54 1000 Üsküp

Basımevi

DOOEL Polyesterday, Üsküp

Tiraj

223

Makedonya Cumhuriyeti eğitim ve Bilim Bakanının nr.22-4037/1 günlü ve 29.06.2010
numaralı kararıyla, Makedonya Cumhuriyeti'nde bu kitabın

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје
373.3.016:811.512.161(075.2)
OSMAN, Emin
Türkçe kitabım : 7. sınıf dokuzyillik ilköğretim / Osman Emin. -
Üsküp : Kuzey Makedonya cumhuriyeti eğitim ve Bilim Bakanlığı, 2020. - 176
стр. : илустр. ; 30 см
ISBN 978-608-226-809-5
COBISS.MK-ID 51523845

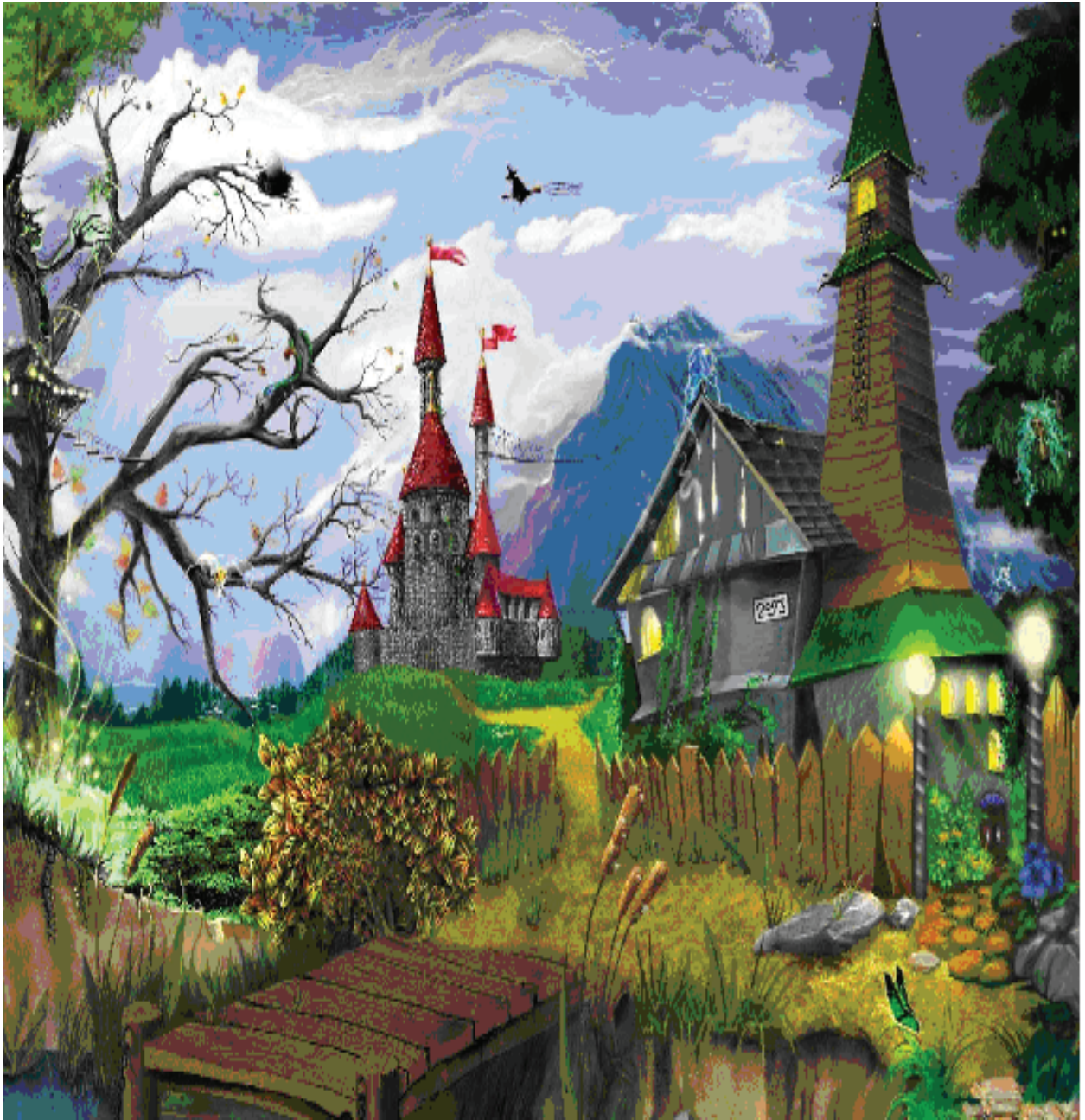
ÖNSÖZ

Güzel olan herşeye laik olan sevgili öğrenciler,

Sizi gördüğüm için sevinçliyim. Okulun ve öğretmenlerinizin yaydığı ışıktan yararlanın. Kitap okuyun, daima ileriye doğru adım attın. Her şeyin en iyisine layık olan öğrencilerimize ve öğretmenlerimize bu okuma kitabını sunmaktan büyük mutluluk duyuyorum. Öğrencilerimizin öğrenim hayatlarında başarılı olabilmeleri için Türkçeyi iyi bilmeleri ve kullanmaları gerekir. Türkçe'nizin gelişmesinde size yardımcı olacağım için çok mutluyum. Sevgili öğrenciler, her zaman başarıyı hedefleyin, ne olmak istediğinizi düşünürseniz o olursunuz. Kardeşçe, el ele sevgi dolu bir dünyada yaşamaya çalışınız. Özenle hazırladığım bu kitap sayesinde Türkçeyi daha çok seveceksiniz.

Yolunuz açık olsun.

Hazırlayan

DERSE HAZIRLIK

- *Okulunuzu seviyor musunuz? Okulunuzu tek kelime ile açıklamanızı istersek, hangi kelimeyi kullanırdınız?*

OKULUMUZ

İşte bir öğretim yılı daha başladı. Hepimiz sevinç içindeyiz. Okulumuzun bahçesi cıvılcıvılcı... nihayet öğretmenlerimize, okulumuza ve arkadaşlarımıza kavuştuk.

Evimizde; anne, baba ve kardeşlerimiz, okulumuzda ise öğretmenlerimiz ve arkadaşlarımız vardır. Aile içindeki iş bölümü sevgi ve saygı, okulumuzda da olmalıdır. Hepimiz öğretmenlerimizi, anne, baba, arkadaşlarımızı da bir kardeş gibi sevmeliyiz.

Okulda her şeyden önce, toplu yaşamayı ve toplu yaşamının kurallarını öğrenip uygularız. Bir taraftan bize gerekli olan bilgileri kazanırız. Öte yandan ise, aile ve çevremizde edindiğimiz dürüstlük, kibarlık ve saygılı olma gibi davranışlarımızı geliştiririz. İyilik, doğruluk, temizlik gibi güzel duygular elde ederiz.

Ben, öğretmenlerimizi bina yapan insanlara benzetirim. Doğumla başlayan hayatımızda, aileden sonra okul ile karşılaşırız. Okul içinde ve dışında yapılan eğitim ve öğretim bütün yaşamımız boyunca sürer. Bu süre içinde, öğretmenlerimizin ellerinde, bir bina gibi yükseliriz. Onlar usta, birer sanatkar gibi bizler için çalışırlar. Bizleri, ailemizi ve milletimize yararlı birer insan olarak yetiştirmeye uğraşırlar.

Ailemize, çevremizdeki insanlara ve yurdumuza faydalı olmak istiyorsak çalışmalıyız. Her zaman saygılı olmalı, doğruluktan şaşmamalıyız.

Unutmayalım ki bu davranışları göstermek, hem bir vatandaşlık, hem de insanlık görevimizdir.

Yıldız PARMAKSIZ

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Okul ne demektir? Bu yazıda okul neye benzetilmiştir? Niçin?
- Öğretilenleri iyi öğrenebilmemiz ve gerektiğinde kullanabilmemiz için neler yapmalıyız?

ÖĞRENELİM

Ana dilimiz Türkçe, dünyanın en eski ve en zengin dillerden biridir. Dünyada, kuralları en sağlam, kullanışı kolay, söylenişi en güzel dillerden biri Türkçe'dir.

TARTIŞALIM

- Yeni Türk alfabesinin ne zaman kabul edildiğini araştırıp öğreniniz.
- Yeni Türk alfabesinin kabul edilmesinin, sağladığı yararları öğretmeninizle ve arkadaşlarınızla sınıfta tartışınız.

DERSE HAZIRLIK

- *Savaş ve barış kelimeleri üzerine tartışarak, görüşlerinizi söyleyiniz.*
- *Barış içinde yaşayabilmemiz için ne yapmalıyız?*

BARIŞ İÇİNDE YAŞAMAK

Sinan'la Özgür birinci sınıftan beri arkadaşlıklar. Beş yıl birbirleriyle hiç kavga etmemişlerdi. O yıl sınıfa yeni bir öğrenci geldi. Sinan'la Özgür, Hamdi'yi aralarına aldılar. Ama o kıskanç ve geçimsiz bir çocuktur. Sinan'a Özgür'ü kötülüyor; Özgür'e de Sinan'dan yalan yanlış sözler taşıyordu.

Kısa sürede Özgür'le Sinan bozuştular. Birbirlerine düşman gözıyla bakmaya başladılar. Böylece birkaç ay geçti. Bir gün okulun bahçesinde, Özgür'ün attığı top kazayla Sinan'ın yüzüne çarptı. Sinan bir süre acıyla kıvrandıktan sonra fırlayıp Özgür'ün üstüne atıldı. İki arkadaş kıyasıya dövüşe giriştiler. Kavga sırasında Özgür'ün kaşları yarıldı. Ertesi gün Hamdi, Özgür'e: "Sinan senden daha güçlü, seni yere atıp kaşını patlattı", dedi.

Özgür: "Kimin daha güçlü olduğunu yakında görürüz. Bu yaranın acısını ondan çıkaracağım", dedi.

Hamdi hemen Sinan'a gitti: "Özgür öcünü almak için seni çok dövecekmiş", diye rek onun öfkesini kabarttı.

Bu olaydan sonra Sinan'la Özgür birkaç kez daha kapıştılar. Bir türlü öfkelerini yenemiyorlardı. Bir gün Özgür yazı dersinde Sinan'ın mürekkep şişesini devirdi. Sinan, öğretmenden çekindiği için hiç ses çıkarmadı. Dinlenme zili çalınca dek bekledi. Öğretmen sınıftan çıkar çıkmaz, atılıp Özgür'ün yazı defterini aldı. Bir solukta parçalayıp çöpe attı. Tam dövüşecekleri sırada öğretmen sınıfa girdi ve kavga kesildi.

Sınıftaki öğrenciler, okul dönüşü Sinan'la Özgür'ün arasında üzücü bir olay çıkacağını sezmişlerdi. Gerçekten öyle oldu. İki çocuk okuldan çıkar çıkmaz ağız kavgasına başladılar. Sonra sille tokat birbirlerine girdiler. Sokakta alt alta, üst üste boğuşuyorlardı. Arkadaşlarından kimi Sinan'ı, kimi de Özgür'ü tutuyordu. Onların söylediği kışkırtıcı sözler, onları coşturuyordu. Bir süre sonra dövüşe dövüşe kaldırımın kenarına geldiler ve birden Sinan, Özgür'ü caddeye doğru itti. O anda yoldan geçmekte olan bir araba Özgür'e çarptı. Çocuk kaldırımına doğru fırladı, sonra yere yığıldı. Özgür'ün kolu kırılmıştı. Bir süre okula gelmedi. Sinan korku, utanç ve pişmanlık içindeydi. Özgür'ün okula başladığı gün, öğretmen derse girer girmez konuşmaya başladı:

"Çocuklar, şimdi sizinle biraz konuşmak istiyorum. Öğrencilerim arasında böyle bir kavganın çıkması beni çok üzdü. Bu olay daha kötü sonuçlanabilirdi. Aranızda geçimsizlik başgösterince, durumu bana bildirmeniz gerekirdi. Uygur insanlar, aralarındaki anlaşmazlıkları, toplum kurallarına göre giderme yolunu tutarlar. Dünya ulusları bile, aralarında uyuşmazlık çıkınca hemen savaşa girişmezler, önce Birleşmiş Milletler Örgütüne başvururlar. Toplum içinde herkes aklına geldiği gibi davranmaya kalkışsaydı, insanlar birbirlerine girerlerdi. Dünyada düzen kalmazdı. Böylemi iyi, yoksa barış içinde yaşamak mı?"

Öğretmenlerini dikkatle dinlemekte olan öğrenciler hep bir ağızdan, "En iyisi barış içinde yaşamak" diye bağırdılar. Öğretmen başını salladı.

"Barış içinde yaşayabilmek için birbirinizi sevip saymalısınız. Aklına geldiği gibi davranmamalı, yasalara, kurallara uymalısınız" dedi.

Gülten DAYIOĞLU

SÖZLÜK

- **Kıyasıya:** Çok şiddetli, korkunç, müthiş.
- **Öç:** İntikam.
- **Sezmek:** Olmuş ya da olacak bir şeyi anlamak, hissetmek.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Çocuklar kendi aralarında neden kavga etmişler?
- Çocuklar kendi öfkelerini nasıl yenebilirler?
- Öğretmen kendi öğrencileri ile neler konuştu?
- “En iyi barış içinde yaşamak.” cümlesi üzerine öğrencilerinizle konuşunuz.

Yazar Hakkında

1935 yılında Kütahya'nın Emet ilçesinde dünyaya gelen Gülten Dayıoğlu, ilköğrenimini Anadolu'nun değişik yerlerinde bitirdi. İlkokul üçüncü sınıfta yazı denemelerine başlayan Dayıoğlu'nun, Bahçivan Oğlu adlı ilk kitabı 1963 yılında yayımlandı. Yazar, roman, öykü, radyo ve televizyon oyunları yazmıştır. Eserleri: Yeşil Kiraz, Sekizinci Renk, Mo'nun Gizemi, Fadiş, Dört Kardeşiler, Yurdumu Özledim, Ben Büyüyünce, Gökyüzündeki Mor Bulutlar, Suna'nın Serçeleri.

ÖĞRENELİM

Okuduğunuz yazı, düzgün cümlelerden oluşmuştur.

Bu tür yazılara **düz yazı** denir.

Okuduğunuz yazıda bazı satırlar diğerlerine göre daha içeride başladığı görülmektedir.

Örnek olarak

“Kısa sürede Özgür’le Sinan bozuştular.” cümlesi biraz içten yazılmıştır.

Buna **satır başı** denir.

Düz yazılarda bir satır başından, diğer satır başına kadar olan bölüme **paragraf** denir. Her paragraf bir düşünceyi ya da bir olayı anlatan cümlelerden oluşmuştur.

Her düşünce yazısında, çıkarılması gereken bir temel düşünce vardır.

Buna **ana düşünce (ana fikir)** denir.

Okuduğunuz yazının ana düşüncesini söyleyiniz.

DERSE HAZIRLIK

- *Bayram kutlamalarını nasıl kutluyorsunuz?*
- *En çok hangi bayramlara sevindiğinizi söyleyiniz?*
- *Devlet ve dini bayramlarımızı öğrenin ve aralarındaki farkı açıklayınız.*

NASIL OLUR BAYRAMLAR

*Düşler yol alır, uzak illere
Kentin pencereleri açar göğsünü
Güneş ellerini verir camlara
Verir dallara
Verir yollara.*

*Değişir rengi yerin ve göğün
Barıştan yana başlar yeni gün
Gün bir ara titrer camlarda
Titrer dallarda
Titrer yollarda.*

*Gün başlar güne türküler söyler
Güneş şen güne elini verir
Her ana oğluna öykü yoğurur
Okul kapısı çiçek dolar
Çiçek derlenir dağdan tarladan
Çiçek atılır sokağa yola
Türkü söylenir çiçeğe dala.*

*Gün döner yerinde şemsiye gibi
Gün sallar bizi salıncak gibi
Çiçek arıya açar göğsünü
Toprak mevsime
Doğa yeşile.*

*Renkler karışır bir çiçek olur
Çiçekler karışır bir çelenk olur
Çelenkler karışır bir türkü olur
Türküler karışır bir yürek olur.*

*Her Şey elini verir bir güne
Bakarsın renkler akar her yerden
Bakarsın bülbül dilini bulmuş
Bakarsın blblde bayram türküsü.*

*Kent bahar açar tepeden tırnaća
Tellenir pullanır bütün sokaklar
Kent çeyizini döker dört yana
Renklerle gelir bütün bayramlar.*

Necati ZEKERİYA

TARTIŞALIM

- Şair bayramı bize nasıl açıklamaktadır?
- Aile byklerinizden çocukluklarında yaŐadıkları bayramların nasıl oldućunu öğrenin. ğrendiklerinizi sınıfça tartıŐınız.
- Bayramların nasıl kutlanması gerektići ile ilgili düŐüncelerinizi sınıfta anlatarak bu konuda tartıŐınız.

ÖĞRENELİM

8 Eylül, Makedonya Cumhuriyeti baćımsızlık günüdür.

8 Eylül devlet bayramıdır.

8 Eylül, baćımsızlık günü ile ilgili araŐtırma yapın ve yazı yazınız.

Yazar Hakkında

Necati ZEKERİYA, 1928 yılında skip'te doćdu. 1988 yılında da Sremska Kamenitsada ld. Birkaç yıl Birlik gazetesinin baŐ ve sorumlu yazarlıćını yaptı. Őair, yazar, öykücü, dilci ve eleŐtirmen olan Necati Zekeriya gazetecilikte yaptı.

Őiirleri Kitapları : Makedonya Genç Türk Eserleri 1949, Őiirler 1950, Okul anı 1952, SilaŐŐr TavŐan 1953, Nerde Olsam 1953, Gelincik 1954, Kırmızı Kpeler 1958, Ninniler 1964, Sevgi 1965, Damlalar 1967, YeŐil Nerde 1975, Lorca Soyutlamaları 1977, Aćalar Dile Gelse 1985, Harfler ne Yer 1988, ayhane Őiirleri 1989, Ablama Sevda Őiirleri.

ocuk Hikayeleri: Bizim Sokaćın ocukları 1961, Eski Sokaćın ocukları 1967, Yeni Sokaćın ocukları 1967, Güzel Nedir irkin Nedir 1968, Bizim Sokaćın Romeo ve Jlyeti 1979, Eskiler Alırım Yeniler Satarım 1981, Orhan, Necati Zekeriya'nın birçok kitapları Makedonca, Sırpça, Slovence, Arnavutça ve Macarca'ya çevrildi. Kitaplarının bazıları Türkiye'de de yayınlandı.

DERSE HAZIRLIK

- *Boş zamanlarınızı verimli kullanmak için neler yapabilirsiniz? Anlatınız.*
- *Hangi tür kitapları okumayı seviyorsunuz? Neden?*

OKUMA ZEVKİ

Çocuklara daha okulda iken vereceğimiz iyi alışkanlıklardan biri okuma zevkidir. Okumaya, daha küçük yaşta alışmalı. Zaman öldürmek için değil, yararlı, hoş vakit geçirmek için okumalı.

Ünlü Amerikalı Profesör Olivier Goldsmith (Olivir Goldsimit) diyor ki: “Yararlı bir kitabı ilk kez okuyunca yeni bir dost edindim sanırım. Beğendiğim, sevdiğim bir kitabı tekrar okuduğum zaman da eski bir dostta kavuşmuş gibi olurum.” Bizde böyle yeni dostlar edinen ya da eski dostlara tekrar kavuşan ne kadar azdır!

Kitaplar, yalnızca bir odanın ya da kafanın süsü değil her uygar insanın günlük ekmeğidir. Mutluluğumuz için gerekli bir araçtır. Boş zamanlarımızda en içten dost, candan arkadaş, dert ortağıdır. Bir felakete mi uğradık, onlar bizi teselli ederler. Bir derdimiz mi var, onlar bizi karamsarlığa kapılmaktan korurlar. Bize neşe, umut, cesaret veren hep kitaplardır.

Petrarque (Petrark) diyor ki: “Benim her ülkede güzel konuşan dostlarım vardır. İstedğim zaman kendilerini ziyaret edebilirim. Her an benim emrim altındadırlar. Bazen onlarla birlikte seyahat ederim. Beni hiç sıklmazlar. Birşey sorsam hemen yanıtlarlar. Bazılarından yaşama sanatını, bazılarından mutlu olmayı, bazılarından da para kazanmanın yollarını öğrenirim. Bazıları da beni kahkahalarla güldürür, bazıları derin derin, düşündürür. Bunlardan aldığım öğütler sayesinde yaşamın her türlü zorluklarına karşı koyabilirim. Bana verdiği bu yararları karşın benden istedikleri şey, evinin köşesinde bir dolap ya da temiz bir raftır.

Yalnız dikkat edilecek önemli bir nokta vardır. Kitaplar da dostlar gibi bazen hayırlı, bazen de hayırsız olurlar. Hayırsız dostlardan sakınmayı bilmeli, sevilecek arkadaş gibi okunacak kitapları da iyi seçmelidir.

Selim Sırrı TARCAN

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Okumaya ne zaman başlamalı, niçin okumalıyız?
- Amerikalı profesöre göre insan nasıl yeni bir dost edinir, eski dostta nasıl kavuşur?
- Yazara göre kitaplar bizden ne ister? Bunlardan başka kitaplarımız için ne yapmalıyız?
- “Hayırsız dost” sözüyle ne anlatılıyor? Yazar, bu konuda bize nasıl bir öneride bulunuyor?

DERSE HAZIRLIK

- *Uğraşmadan, çalışmadan başarıya ulaşabilir miyiz?*
- *Tembel olanlar başarıya ulaşabilir mi?*

TEMBEL ÇOCUK

Evvel zamanda, şimdiki saatte, bir de vardı, iki de. Harda hurda, şurda burda iyi de vardı, kötü de. Yalanda vardı, gerçek de. Masal gerçek içinde, gerçek masal içinde yaşardı.

Böyle bir zamanda mutsuz bir kadın yaşardı. Çünkü çocuğu çok tembeldi. Okulu sevmiyordu. Kadın, en çok oğlunun okumasını istiyordu. Bunun için de ona dökmedik dil, söylemedik güzel söz bırakmıyordu. Sen tek oku, ben gece de çalışırım, gündüz de, arıdan da bulurum, darıdan da diyordu. Oğlu akşamları “hı” deyip söz veriyor, sabah oldu mu “cık” edip okula gitmekten vazgeçiyordu.

Baktı olmayacak, kadın gidip sopaya yalvardı:

- Canım sopa, kuzum sopa, dedi. Ne olursun bizim tembel oğlanı döv. Okula gitmek istemiyor.

- Hayır, dövmem, dedi sopa.

Kadın kızdı. Bu kez ateşe yalvardı.

- Canım ateş, kuzum ateş, dedi. Ne olursun şu sopayı yak. Sopa çocuğu dövmüyor. Çocuk okula gitmiyor.

Ateş alevlerini gökyüzüne savurup durduktan sonra, yanıtladı:

- Hayır, yakmam dedi.

Bunun üzerine kadın suya yalvardı:

- Canım su, kuzum su, dedi. Ne olursun şu ateşi söndür. Ateş sopayı yakmıyor, sopa çocuğu dövmüyor, çocuksa okula gitmiyor.

- Hayır, söndüremem, dedi su. Boşu boşuna akıp gitti.

Kadın gidip ineğe yalvardı:

- Canım inek, kuzum inek, dedi. Ne olursun şu suyu iç. Su ateşi söndürmüyor. Ateş sopayı yakmıyor. Sopa çocuğu dövmüyor. Çocuksa okula gitmiyor.

İnek başını, kuyruğunu salladıktan sonra:

- Hayır içmem, dedi.

Kadın gidip kasaba yalvardı:

- Canım kasap, kuzum kasap, dedi. Ne olursun şu ineği kes. İnek suyu içmiyor. Su ateşi söndürmüyor. Ateş sopayı yakmıyor. Sopa çocuğu dövmüyor. Çocuksa okula gitmiyor.

Kasap pala bıyıklarını burup biraz düşündü:

- Hayır, kesmem dedi.

Canı çok sıkılan kadın halata gitti.

- Canım halat, kuzum halat, dedi. Sen çok soylusun, uzun boylusun. Senden iyi kimse yok yeryüzünde. Şu kasabı as. Kasap ineği kesmiyor. İnek suyu içmiyor. Su ateşi söndürmüyor. Ateş sopayı yakmıyor. Sopa çocuğu dövmüyor. Çocuksa okula gitmiyor.

- Hayır, dedi halat. Ben asmam.

Bunun üzerine kadın gidip fareye yalvardı:

- Canım fare, minik fare, dedi. Sen evlere şenlik, insanlara yoldaşsın. Ne olur şu halatı kemir. Halat kasabı asmıyor. Kasap ineği kesmiyor. İnek suyu içmiyor. Su ateşi söndürmüyor. Ateş sopayı yakmıyor. Sopa çocuğu dövmüyor. Çocuksa okula gitmiyor.

- Hayır, kemiremem, dedi ince bıyıklarını oynatarak.

Kadın koşup kediye yalvardı:

- Canım kedi, kuzum kedi, dedi. Ne olur şu fareyi ye. Fare halatı kemirmiyor. Halat kasabı asmıyor. Kasap ineği kesmiyor. İnek suyu içmiyor. Su ateşi söndürmüyor. Ateş sopayı yakmıyor. Sopa çocuğu dövmüyor. Çocuksa okula gitmiyor.

Kedi yalanıp durduktan sonra:

- Hayır, yemem, dedi.

Kadın durup düşündü.

- Sana taze sütle taze balık versem fareyi o zaman yer misin? dedi.

- İşte o zaman olur, dedi kedi. Ardından da fareyi yemek için atıldı.

Bunun üzerine kedi fareyi, fare halatı, halat kasabı, kasap ineği, inek suyu, su ateşi, ateş sopayı kovaladı. Görev yapma sırası sopaya gelmişti ki o durdu:

- Benim adım sopa ama, dedi kararlı bir sesle. Bundan sonra acıya, şiddetle ilgim yok artık.

Hepsi şaşırarak sopaya baktı. Ne oluyordu? Eski köye yeni adet mi getiriyordu bu da?

- Bir iş zorla yaptırılırsa, onun yararlı olacağına da inanmıyorum ayrıca, diye ekledi.

Çocuk dönüp sopaya baktı. Hiç ummayacağı sözleri onun ağzından duyuyordu. En katı, en acımasız bilinen sopa bile değiştiğine göre, dedi kendi kendine. Ben niçin değişmeyeyim...

Dediğini de yaptı. O günden sonra farklı bir insan oldu. Derslerine çalıştı. Çantasını hazırlayıp erkenden okul yoluna düştü. Kısa sürede arkadaşlarına, öğretmenlerine alıştı. Artık tembelliğin değil, çalışkanlığın keyfini çıkarmaya başladı.

Mehmet GÜLER

SÖZLÜK

- **Alev:** Yanmaya başlamak, tutuşmak.
- **Pala bıyık:** Gür, uzun, yanaklara doğru kıvrık bıyık.
- **Halat:** Kalın ip.
- **Kemirmek:** Sert bir şeyi dişleriyle azar azar koparmak.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Başarılı olmamız için her birimiz ne yapmalıyız?
- Bir işi başarıyla tamamladığımız zaman kendimizi nasıl hissederiz?

TARTIŞALIM

- İnsanlar niçin çalışmak zorundadırlar?
- Hayatta hangi insanlar başarıya ulaşamazlar?
- Çalışmadan başarıya ulaşılabilir mi?
- Tembel olmanın zararları nelerdir? Sınıfta tartışınız.

Yazar Hakkında

1944 yılında Sivas'ta doğdu. Eğitim Enstitüsü'nü bitirdi. Günümüz hikayecilerinden olan Güler'in "Ak Badanalı Ev" ve "Bir Eski Sevda" adlı hikaye kitapları yayınlandı. "Okul Bir Türküdür", "İkizler", "Keloğlan Keleşoğlan", "En Güzel Gülücük Oyunu", "Uçurtmam Bulutlardan Yüce" çocuk kitapları. "Adım Çocukların Olsun" da çocuklarla yanyana yürüyen bir yazarın hikayeleri yer alıyor.

DERSE HAZIRLIK

- *Bilgi edinmenin yolları nelerdir?*
- *Kitap insana neler kazandırır?*

KİTAPLARIM KİTAPLARIM

Bülbülüm siz, gülüm de siz,
Kitaplarım, kitaplarım.

Elim de siz, dilim de siz,
Kitaplarım, kitaplarım.

Güneş gibi ışık saçan,
Bilgi verip zeka açan,
Kötülüktür sizden kaçan,
Kitaplarım, kitaplarım.

Ayrı kalsam yas tutarım,
Okumasam pas tutarım,
Çok korurum, has tutarım,
Kitaplarım, kitaplarım.

Her çareyi sizler bulur,
Sizden üstün dost mu olur?
Hem yükseltir, hem korur,
Kitaplarım, kitaplarım.

Mustafa YILMAZKAYA

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Şiire göre şair kitaplarından neler öğreniyor?
- Şair, "Sizden üstün dost mu olur, hem yükseltir, hem korur" diyor, böylece kitabı neye benzetiyor?
- Bu benzetmenin sebebi nedir?

ÖĞRENELİM

Şiir dört dörtlükten ve hece vezniyle yazılmış bir şiidir. Hece vezni, dizelerdeki hece sayısının eşitliğinden doğan bir ölçüdür. Bir şiirin ilk dizesinde kaç hece varsa, diğer dizelerde de o kadar hecenin bulunması gerekir.

ÖĞRENELİM

*Şiirde dize sonlarındaki son heceleri arasındaki ses benzerlikleri vardır. Sıra sonlarındaki ses benzerliğine **kafiye** denir.*

Okuduğunuz şiirin dize sonlarındaki tekrarlar aynı şekilde devam etmez. Benzeyen sesler bazen birdir, bazen daha çoktur. Buna göre kafiye çeşitlerinden birini oluşturur.

Kafiyeler:

Yarım kafiye: Tek bir sessiz benzeşmesinden oluşan kafiye.

“Ayrı kalsam yas tutarım,
Okumasam pas tutarım,
Çok korurum, has tutarım,
Kitaplarım, kitaplarım.” örneğinde olduğu gibi.

Tam kafiye: Bir sesli, bir sessiz veya sadece bir sesli harf benzerliğinden oluşan kafiye.

“Her çareyi sizler bulur,
Sizden üstün dost mu olur?
Hem yükseltir, hem korur,
Kitaplarım, kitaplarım.” örneğinde olduğu gibi.

Zengin kafiye: Benzerlik iki sessiz ile bir sesli veya bunlardan çok sesler arasındaki benzerliğinden oluşan kafiye.

“Güneş gibi ışık saçan,
Bilgi verip zeka açan,
Kötülüktür sizden kaçan,
Kitaplarım, kitaplarım.” örneğinde olduğu gibi.

ÖĞRENELİM

*Şiirde işlenen ana düşünceye **tema** denir.*

- *Bu şiirin temasını (ana düşüncesini) söyleyiniz.*

DERSE HAZIRLIK

- *Ansiklopedilerden, kitaplardan Nasrettin Hoca'nın nasıl bir kişiliğe sahip olduğu hakkında bilgi toplayıp öğrendiklerinizi arkadaşlarınıza anlatınız.*

MUM VE KAZAN

Bir gün arkadaşları Nasrettin Hocadan ziyafet kazanmayı düşünürler. Hoca için bir oyun tasarlayıp yanına giderler. İçlerinden biri, Nasrettin Hocaya düşüncelerini anlatır:

- Şehrin kenarındaki meydanda ateş yakmadan, ısınmadan sabaha kadar bekleyebilirsen biz sana ziyafet çekeceğiz. Eğer bekleyemezsen, sen bize ziyafet çekeceksin. Oldu mu?

Hoca fazla düşünmez:

- Olur, der.

Şiddetli bir kış, ortalığı kasıp kavurmaktadır. Dondurucu bir gecede Hoca sabaha kadar bekler. Çok üşür, çok zorluk çeker ama sonunda başarır. Gün ağarır. Nasrettin Hoca, oyunu kazandığı için sevinçlidir.

- Oyunu kazandım, der. Fakat çok sıkıntı çektim. Nerdeyse donacaktım. Şehrin öteki ucunda yanan bir mum ışığından başka görünürlerde hiç bir şey yoktu.

Arkadaşları ziyafet çektirmek için bahane aramaktadırlar. Nasrettin Hoca'nın bu sözünü fırsat bilirler:

- Olmadı, derler. Sen, o mum ışığında ısındın. Oyunu kaybettin. Bize ziyafet çekeceksin:

Nasrettin Hoca karşı çıkar:

- Birkaç kilometre uzaklıktaki mum ışığıyla nasıl ısınabilirim?

Arkadaşları diretirler. Nasrettin Hoca sonunda:

- Peki, der. Yarın akşam gelin. Size güzel bir ziyafet çekeyim.

Ertesi akşam davetliler birer ikişer gelirler. Oturup ziyafetin başlamasını heyecanla beklerler. Aradan oldukça zaman geçer. Ortada ne Nasrettin Hoca var, ne de ziyafet. Arkadaşları dayanamazlar. Nasrettin Hocayı aramaya çıkarlar. Bir de ne görünler!. Hoca, kocaman kazanı bir ağaca, yüksekten asmış. Altına bir mum yakmış. Kendiside ağacın dibinde yan gelmiş oturmakta. Arkadaşları şaşırıp Nasrettin Hocaya sorarlar:

- Hoca, bu nedir böyle? Hani, nerede bize vereceğin ziyafet?

Hoca, oldukça sakin:

- İşte, der, size ziyafet hazırlamakla uğraşıyorum.

Arkadaşlar:

- Aman Hocam, derler, bir mum koca kazanı ısıtır mı? Yemek pişirir mi?

Hoca:

- Pişirir, pişirir!.. şehrin bir ucundaki mum beni ısıttığına göre, bu yemeği de pişirir.

Tomurcuk Dergisi

SÖZLÜK

- **Ziyafet:** Eğlenmek veya bir olayı kutlama için birçok kimsenin bir araya gelerek yedikleri yemek.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Arkadaşları, Nasrettin Hocaya nasıl bir oyun düşünmüşler?
- Nasrettin Hoca niçin sevinçliymiş?
- Arkadaşları, Nasrettin Hoca'nın oyunu niçin kaybettiğini kabul etmişler?
- Nasrettin Hoca, arkadaşlarına ziyafet çekmeyi niçin kabul etmiş?
- Hoca, arkadaşlarına nasıl bir oyunla yanıt vermiş?

ÖĞRENELİM

*Nasrettin Hoca dünyayı güldüren adam olarak tanınır. Okunulan her yazıda bizi hem güldürüyor hem de düşündürüyor. Bizi güldüren ve düşündüren bu tür kısa hikayelere **fıkra** denir. Ele alınan konuya bağlı olarak ortaya çıkan şakalı fakat anlamlı sözler fıkranın esasını oluşturur.*

DÜNYAYI GÜLDÜREN ADAM NASRETTİN HOCA

1208 yılında Eskişehir'in Sivrihisar ilçesine bağlı Hortu Köyü'nde doğan Nasrettin Hoca, Akşehir'e göç ederek bir mahallede sade bir yaşam sürmeye başlamış. Her şeyden önce Nasrettin Hoca, kıvrak zekası, yaşam tecrübesi ile sağduyulu bir düşüncü, bir filozoftur. Bir bilgedir; dünyaya gülmesi ve dünyayı güldürmesini bilen bir bilge.

Fıkraları her anlatıldığında gülünen ve bundan sonra da kıyamete kadar gülüneceği rivayet edilen Hoca Nasrettin, hazırcevaplığı ile zekasını ortaya koyan bir kahkaha ağacıdır. Güldüğümüz şeyin ardında derin anlamlar ve insan karakterleri saklıdır. Haksız olana karşı haklı olanı, zulme karşı adaleti, umutsuzluğa karşı umudu konuşan ve savunan bu sevimli ihtiyar insanı güldürmek için konuşmaz. Güler yüzünün gerisinde gizli anlamlar barındırır. Yaşamdaki çelişiklere ayna tutarak, incelik ve güzellikle yol gösterir bize.

Birleşmiş Milletler'in bilim ve kültür kuruluşu UNESCO'nun 1996 yılını "Nasrettin Hoca Yılı" olarak ilan etti.

Sekiz yüz yıldır yattığı türbesinin, üç tarafı açıktır ama kapısında kocaman bir kilidi bulunur.

DERSE HAZIRLIK

- *Babanıza karşı sevgi ve saygınızı beş kelime ile açıklamanızı istersek, hangi kelimeleri kullanırdınız? Anlatınız.*

KÖTÜ YÜREKLİ OLAN KİMDİR?

İlker, sokakta oyun oynarken, birkaç kişinin babasının aleyhinde konuştuklarını işitti. Babası sözkonusu olduğu için konuşulanlara kulak verdi, her sözü dikkatle dinledi. Bu adamlar babası hakkında çok kötü ve çirkin sözler söylüyorlardı.

Konuşmalar ilerledikçe, İlker'in öfkesi giderek artmaya başladı. Kalbine işleyen bu çirkin sözler onu hayal kırıklığına uğrattı. Kendini tutamayarak şöyle konuştu:

- Amca, benim babam kötü yürekli değildir! Yalan söylüyorsunuz! O kötü yürekli değildir! dedi ve acı acı ağlamaya başladı. Çocuğun bu hareketine şaşakalan adamlar yerlerinde donakaldılar, aralarından biri:

- Sakin ol yavrum, dedi: Senin baban kim oluyor?

İlker görülmedik bir hırsıyla yanıt verdi:

- Aleyhinde konuştuğunuz adam!....O benim babamdır. Göreceksiniz, ona her şeyi bir bir anlatacağım!

Kendilerini nasıl özürleteceklerini bilmeyen adamlar, bir birine tuhaf tuhaf baktılar. Aralarından biri, küçüğün sözlerine katıla katıla gülmeye başladı. Sonra sözü alaya döktü.

- Babana mı söyleyeceksin bizi? Sakın baban boksör falan olmasın?....

Hepsi bir ağızda güldüler.

Onların gülüşleri karşısında, İlker'in ağlayışı acı bir hal kazandı.

Fazla bir şey demeden eve koştu.

Bahçede dinlenen babasına yanaştı. Olup bitenleri anlatacak gücü yoktu. Hıçkırığa hıçkırığa ağladığından gözyaşları içinde boğuluyor gibiydi.

Bu durum babasını meraklandırdı.

- Neyin var oğlum?! Sana ne oldu böyle? diye sordu.

İlker'in hüngür hüngür ağlayışı yanıt verebilmesini engelledi. Bir iki kez kekeleyen sonra, tekrar ağlamaya devam etti. Oğlunu bu durumda gören babası, onu yatıştır-
mak için elinden geleni yaptı.

- Sakin ol, dedi. Nedir bakalım seni bu denli üzen?

İlker yavaşça babasının kollarına sığındı ve sakinleşmeye başladı.

Gözlerinden boncuk tanesi gibi yuvarlanan göz yaşlarını elinin tersiyle sildi. Birkaç kez daha acı acı hıçkırdıktan sonra, babasına döndü.

- Babacığım, dedi, senin kimseye kötülük ettiğin oldu mu?

- Hayır oğlum, neden kötülük edecekmişim?

- Az önce öyle bir şeyler işittim.

- Bir amcalar, senin aleyhinde çok kötü şeyler konuşuyorlardı!

Babası durumu anlayınca, gülümsedi. Oğlunu bağrına basarak, eliyle başını okşadı.

- Demek ki, seni bu denli üzen şey buydu! Boşver oğlum! Sen insanların konuşuklarına aldırma! Bugün herkes istediğini konuşabilir.

- Ama sen, kötü yürekli değilsin, değil mi babacığım?

- Tabii ki değilim. Herkes biliyor.

- Ya o amcalar?.....

- Sen onlara aldırma. Sana bunu nasıl anlatsam ki. Anlayacak yaşta değilsin henüz. Büyüyünce, herşeyi kendin anlayacaksın.

İlker, babasının bu sözleriyle yetinmedi. Ertesi gün, okula gittiğinde öğretmenine her şeyi olduğu gibi anlattı. Öğretmeni tatlı sözlerle ona durumu açıklamaya çalıştı.

- Sen buna üzülme, dedi. Aslında, babanın aleyhinde konuşanlar en kötü yürekli insanlardır. Bir kimseyi kıskandıkları zaman hep onun ardından konuşurlar. Oysa, bir kimsenin ardından konuşmaktan kötü birşey yoktur.

Öğretmenin bu sözlerinden sonra, İlker'in canı rahatladı. Okuldan eve dönünce, sevinçten kanatlanmış gibiydi.

Sokak kapısından gürültüyle girerken babasına doğru koştu.

Anladım, dedi. Asıl kötü yürekli onlar, senin aleyhinde konuşanlarmış. Sen, dünyanın en iyi babalarından biriymişsin! Babasına sarılarak, onu doyusuya kucakladı. O anda, iki gözyaşı damlası, gözlerinden yanacıklarına yuvarlandı.

Sevincini belirten bu iki gözyaşı damlası, ışılan güneşin karşısında iki küçük elmas tanesi gibi parlıyordu.

Sabit YUSUF

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- İlker neden hayal kırıklığına uğradı?
- İlker dünyanın en iyi babasına sahip olduğunu ne zaman ve nasıl anlamış?

Yazar Hakkında

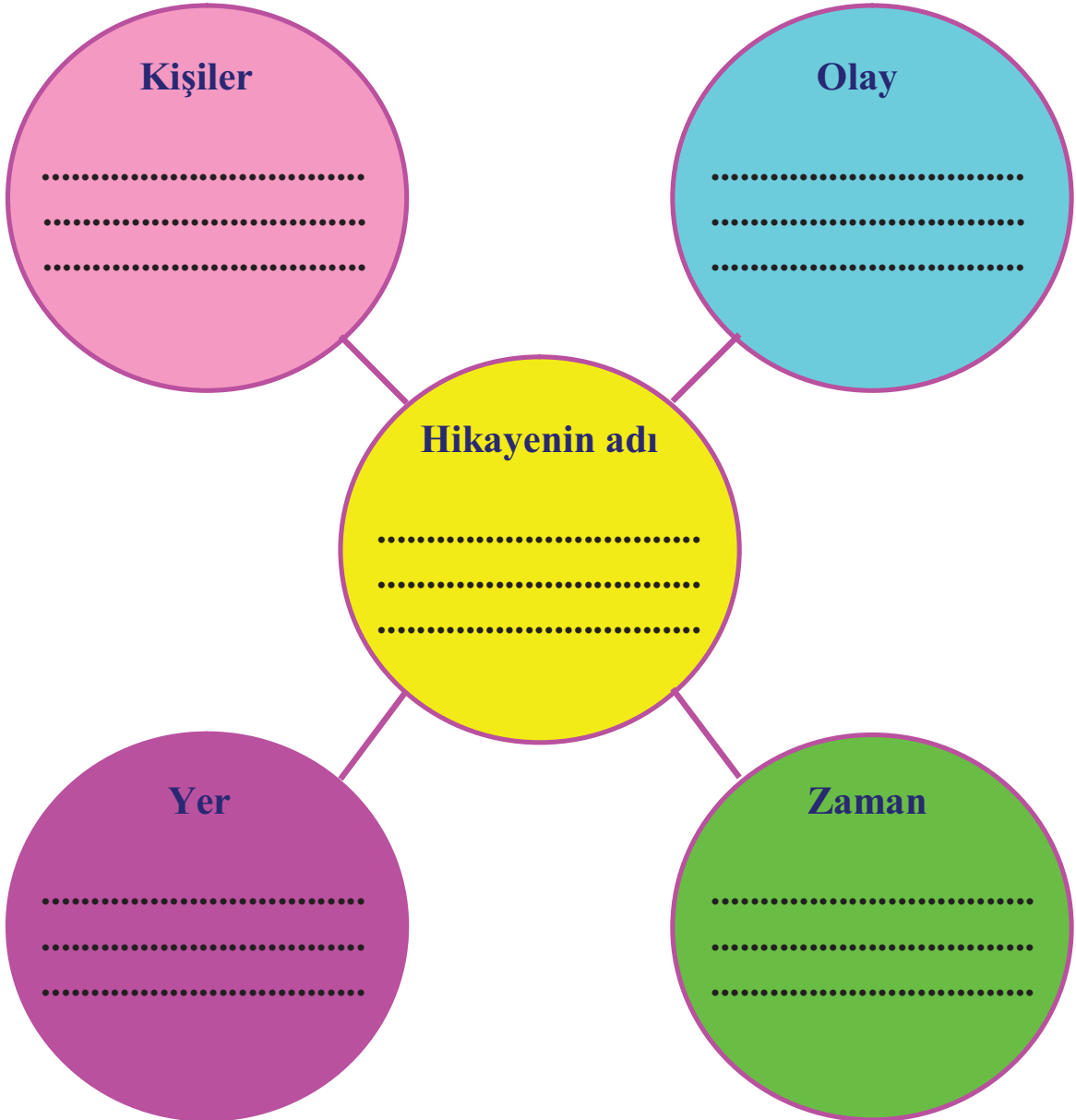
1957 yılında Gostivar ilçesine bağlı Aşağı Banitsa Köyü'nde doğdu. Gostivar muhabiri olduğu "Birlik" gazetesinde gazeteci olarak çalıştı. Çeviriler de yaptı. Sabit Yusuf daha çok şiir yazdı. İlk şiir kitabı "Yaşam ve Ötesi" 1982 yılında yayınlandı. "Afacan Çocuk" 1983 çocuk şiirleri, "Küçük İlker" 1986 çocuk öyküleri, "El Ele" 1988 çocuk şiirleri, "Nazım" 1989 şiirler, "Çocuk Oyunları" 1991 çocuk tiyatro oyunları adlı kitaplarını yayınladı.

2007 yılında vefat eden Sabit Yusuf, şiirlerinde ve hikayelerinde çocuk dilini kullanarak, onların gözüyle dünyaya, topluma bakarak, bu mutlu dünyanın içine sığınmaya çalışmıştır.

- **Hikayeler** yaşanmış ya da yaşanması mümkün olan olayları anlatan kısa yazılardır.
- **Hikayenin dört temel ögesi vardır:**
 - Olay:** hikayede anlatılan ve kişilerin başından geçen olgulardır.
 - Kişiler:** olayı yaşayan insan ve canlılardır.
 - Yer:** olayın geçtiği yerdir.
 - Zaman:** olgunun geçtiği zamandır (yıl, mevsim, hafta, gün, gece vb.)

HİKAYE HARİTASI OLUŞTURALIM

Okuduğunuz hikayeye göre aşağıdaki haritayı tamamlayınız.

DERSE HAZIRLIK

- *Arkadaşlarınız arasında gerçek arkadaş olanını nasıl anlarsınız?*

ARKADAŞLIK

Bayram için müsamere hazırlıyorduk. Öğretmenim bana da programlardan birinde vazife vermek istemişti. Beceremeyeceğimi bildiğim için razı olmadım.

- Hayır, dedi, sen de bir vazife alacaksın!

O zaman, oynayacağımız piyesin önemsiz rollerinden birini istedim.

Bir öğle paydosunda, müsamerede vazife alan arkadaşlar, hem rollerimizi ezberliyor, hem de konuşuyorduk. Cengiz birden, aklıma nereden esti ise ortaya bir mesele attı; itiraz ettim. Fikrini kabul etmediğim için bana darıldı.

Hazırladığımız piyes, bir aile faciası idi: Baba eviyle ilgisiz; ana aksine evine düşünün bir kadın. Adam bir gün ölüyor. Ana ve çocuklar, yaşama savaşına devam ediyorlar.

Bayram gecesi geldi çattı. Hepimiz bütün provalarda bulunmuştuk. En son büyük provada da kadro tamamı. Fakat bu akşam bir aksilik vardı; iki üç arkadaş eksikti. Öğretmenim:

- Hepsi ne ise, ya Münire gelmezse! diyordu.

Biz heyecanla, perde aralarından, seyircilerimizi tanımaya çalışıyorduk. İşte kaymakam, işte eşi, çocukları...

- Hay allah! Nerede kaldı Münire?

Nihayet haber geldi. Öğretmenin benzi kül gibi olmuştu. Gecikmenin sebebini sahnenin önüne çıkarak seyircilere anlattı. Sesini ve çehresini yumuşatmak için bütün gayretine rağmen, üzüntüsü belli oluyordu.

Salon biraz sakinleşti; zeybekler, marşlar başladı. Öğretmenim bir ara yanıma gelip:

- Turgut, dedi, "Çalışmak ne kadar iyi?" piyesini oynayamadık. Bari başka bir piyes oynayalım; "Arkadaş"ı unutmamışsınızdır herhalde...

Unutmamıştım. Baş rolü bende olan bu piyes, su gibi hatırımda idi. Gelgelelim, piyesten ben, Cengiz'i felaketten kurtaran bir arkadaşım. Sahnede kucaklaşmamız gerekiyordu. Halbuki Cengiz'le dargındık.

- Bazı yerlerini unuttum öğretmenim, diye kekeledim.

Cengiz'le dargınlığımı öğretmenim de biliyordu. Başını salladı:

Biliyorum unuttum demenin sebebini, dedi; sonra darılmış gibi baktı ve yanımdan uzaklaştı. Hemen arkasından koşup oyunu, Cengiz'le baştan sona kadar iki arkadaş gibi

oynamamız gerekirdi, fakat zaman zaman birbirimize hışımla bakıyorduk. Sonunda beni teşekkür için kucaklamasına gelince, değme sanatkar bizim kadar muvaffak olamazdı. Ağır ağır bana yaklaştı:

- Benim fenalıklarına, kıskançlıklarına, en adi hareketlerime aldırmadan beni sevmekte devam ettin. En kötü günümde...

Sesi kısılıyordu; ağlıyarak, sahiden ağlıyarak boynuma atıldı. İçimden kopup gelen hıçkırıkları tutmaya çalışarak onu susturmaya çalıştım.

Sahneden çıkarken Cengiz:

- Beni affet Turgut, dedi.

Muzaffer HACIHASANOĞLU

SÖZLÜK

- **Razı olma:** Uygun bulmak, beğenmek, kabul etmek.
- **Çehre:** Yüz, görünüş.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Çocuklar ne hazırlıyorlar?
- Turgut'la Cengiz, niçin darıldılar?
- "Çalışmak Ne Kadar İyi" piyesinin konusunu anlatınız.
- Öğretmen, durumu düzeltmek için hangi çareyi düşündü?
- İki çocuk, piyesi nasıl oynadılar? Sonunda ne oldu?

TARTIŞALIM

- Arkadaşlarla darılmak doğru mu?
- Arkadaşınızın nasıl biri olmasını isterdiniz?
- Arkadaşlarınızla neleri paylaşmak isterdiniz?

ASLAN İLE SİNEK

Bir gün aslan bir sineğe kızıp bağırmıştı:

- Defol git, cılız sinek!

Sinek ise hiç altta kalmadan aslana savaş ilan etmişti:

- Sen krallık ünvanıyla beni korkutacağını mı sandın? Öküz senden daha iri olduğu halde, benden öyle korkuyor ki sabahtan akşama kadar kuyruğunu sallayıp benden kurtulmaya çalışıyor ama bir türlü benimle başedemiyor.

Sinek bu sözlerinin ardından hemen işbaşı yapıp aslanın vücudunun çeşitli yerlerini ısırılmıştı. Daha da ileri gidip yelesinin içerilerine kadar girip ormanların kralı olan o heybetli hayvanı çileden çıkarmayı başarmıştı. Hayvanların kralı köpürmüş, sinirinden ne yapacağını bilemez bir hale gelmişti. Diğer hayvanlar onun bu halinden korkup, kaçacak delik aramaya başlamışlardı. Ancak ormanlar kralı bir sineğin oyuncağı olmuştu. Evet ufacık bir sinek onu birçok yerinden ısırarak hırpalamıştı. Bu nedenle aslanın kızgınlığı son noktasına varmıştı. Nasıl kızgın olmasın ki; küçücük düşmana galip gelmiş, kendisiyle gülerek alay etmişti. Kendisinin güçlü pençeleri, keskin dişleri, herkesi korkutan heybeti o küçücük hayvan karşısında işe yaramamıştı. Bu durum karşısında aslan öfkeden yırtınmış, kuyruğunu havada sallamış ama birşey yapamamış, öfkesinden yorulmuş, bitkin bir halde çöküp kalmıştı. Sinek ise küçücük cüssesiyle savaşı zaferle bitirmişti. Bu zaferi herkese duyurmak istemişti, bunun için de büyük bir heyecanla diğer hayvanların yanına gitmek için öne doğru atılmış ancak bir örümceğin ağına takılıp kalmıştı. Zaferden adeta başı dönen sinek de gururlanmanın cezasını böylece hayatıyla ödemişti.

LaFonten

SÖZLÜK

- **Pençe:** Yırtıcı hayvanların ön ayaklarının parmaklarıyla, tırnakları.
- **Heybeti:** Görünüşü korku ve saygı uyandıran.
- **Cüsse:** İnsan gövdesi.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Sinek aslana neden kızıyor?
- Sinek aslanı hangi sözlerle azarlıyor? Sineğin sözlerini haklı buluyor musunuz? Neden?
- Sinek ile aslan arasındaki savaşı kim kazanıyor?
- Küçük bir hayvanın, koskoca aslanı yenmesini, ders verici buluyor musunuz?
- Bu metinden çıkarılacak dersler nelerdir?

Yazar Hakkında

Jean de La Fontaine, doğum tarihi: 8 Temmuz 1621 ölüm tarihi: 13 Nisan 1695 Paris. Fransız şair ve yazar olan Lafonten yazdığı fabl eserleri ile tanınmıştır. Eserlerinde sadelik ve açıklık görülür.

Masalları çoğunlukla herkesin anlayabileceği bir şekilde yazılmıştır. Lafonten'in canlı, hızlı, incelik dolu bir anlatımı vardır. Sık sık bahsettiği hayvanlar aslan, kurt, tilki, eşek ve horozdur. Lafonten, kötüyü göstererek iyinin ne olduğunu anlatmaya çalışmıştır.

ÖĞRENELİM

FABL

Hayvanlar ya da cansız varlıklar arasında geçen bir olayı, çoklukla manzum olarak anlatan ve öğüt veren yazılara **fabl** denir.

Fabl türü eğitim ve öğretimde çokça kullanılır. Konu oldukça kısadır. Kahramanlar insan karakter ve davranışlarına sahip hayvan, bitki ve cansız varlıklardır. Kişilerin veya toplumun aksayan yönleri fabl aracılığıyla düzeltilmeye çalışılır. Hayali varlıklar ve olaylar gerçeğe ne kadar yakın olursa fabl o derecede etkili ve başarılı olur.

Dünya Edebiyatında bu türün tanınmış isimleri Ezop ve Lafonten'dir (La Fontaine). Hint yazarı Beydaba'nın fabl türündeki önemli ve tanınmış eseri Kelile ve Dimne'dir.

DERSE HAZIRLIK

- *Memleketinize karşı olan sevginizi nasıl gösterirsiniz?*

MEMLEKETİM

Bir gölge gibi peşimdesin,
İçimdesin, gücümdesin,
Geceleri,
Düşümdesin!
Yoluna kul köle olduğum;
Canım kurban,
Kanım helal,
Sevdiğim,
Memleketim!

M. Sunullah ARISOY

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Şiiri okurken nasıl bir duygu yaşadınız?
- Şiirde en güzel olan nedir?
- Memleketimiz ne ile güzeldir? Açıklayınız.

DERSE HAZIRLIK

- *Duyduğunuz ve okuduğunuz bir Keloğlan masalını ve masaldan çıkardığınız öğüdü arkadaşlarınıza anlatınız.*

KELOĞLAN VE SİHİRLİ TAS

Bir varmış, bir yokmuş. Allah'ın kulu çokmuş. Evvel zaman içinde bir Keloğlan varmış. İhtiyar ve yoksul annesi, bu biricik oğlunu “Kel oğlum, keleş oğlum” diye severmiş.

Günlerden bir gün Keloğlan annesinden izin alıp balık tutmaya gitmiş. Belki bir kaç balık yakalarım. Anacığım la pişirir, yeriz. Aç karnımızı doyururuz, diye düşünüyormuş. Irmağın kenarına gelip oltasını salmış. Öğleye doğru kocaman bir balık tutmuş. Pulları gümüş gibi parlak, gözleri cam gibi aydınlık, güzel mi güzel bir balıkmış bu... Keloğlan balığın pullarını kazımış, karnını yarıp temizlemek istemiş. Bir de ne görsün! Balığın karnı içinde kocaman bir tas durmuyor mu? Keloğlan bir sevinmiş, bir sevinmiş ki sormayın. “Hem balığı götürürüm anama, hem tası” demiş.

Tası su ile doldurup balığı yıkamak istemiş. Birden inanılmayacak bir şey olmuş. Tasta boşalttığı sular altın olarak akıyormuş yere. Keloğlan çok şaşırılmış. Bir kaç kere denemiş, hep altın akıyormuş tasta. “Bu, sihirli bir tas galiba. Hemen anama haber vereyim” demiş. Evlerine koşmuş.

Sihirli tase küpler dolusu suyu doldurup boşaltmış. Suyu boşalan küplere de altınları biriktirmiş. Artık ülke hükümdarı bile onun yanında fakir sayılmış... Keloğlan günler sonra büyük bir saray yaptırıp oraya taşınmış. Kendisine hizmetçiler tutmuş. Sevdiği ve istediği her şeyi alıyor, en güzel yemekleri yiyormuş. Sonunda altınlarının çokluğu onu şımartmaya başlamış. Gereksiz masraflara, lüzumsuz harcamalara

girişmiş. “Oğlum bu işin sonu kötü olabilir” diye öğüt vermeye çalışan anasını bile dinlememiş.

“Sihirli tas elimde, ne istersem yapabilirim...” diyormuş. Keloğlan’ın böyle kendini beğenmesi, şımarması ve hırsla kapılması, insanların ona duyduğu sevgiyi azaltmış. Herkes “Eski hali bundan daha iyiydi. Gözünü hırs bürüdü Keloğlan’ın” demeye başlamış. Keloğlan bir gün daha çok altın elde etmek için, sihirli tasını eline alıp ırmağın kenarına gelmiş. “Suyu tükenecek değil ya, bir saray da buraya yaptırırım.” demiş. Gurur ve kibirle tasını suya daldırmış. Kıyıda biriken altınlar hırsını artırıyormuş. Daha hızlı daha hızlı daldırmaya başlamış tası. Artık altınlardan başka bir şey düşünmüyormuş. Birden tas elinden kayıp suya düşmüş. Keloğlan onu tutmak için eğilince kendisi de ırmağa yuvarlanmış. Yüzme bilmediği için hızla akan ırmakta nerdeyse boğulacaktı. Binbir güçlükle kenara çıkmış. Kendisi suda çırpınıp dururken, biriktirdiği altınları da hırsızlar çalıp götürmüşler. Artık tası bulmanın da imkanı kalmadığından ağlaya ağlaya annesinin yanına dönmüş. Başına gelenleri anlatmış. Yaşlı kadın:

- Üzülme yavrum, demiş. Hay’dan gelen Hu’ya gider. Zaten, sen o tası alınının teri, elinin emeği ile kazanmamıştın. Üstelik zenginlik seni iyice şımartmıştı. Böylesi daha iyi oldu. Hiç olmazsa kendini başkalarından üstün görme hastalığından kurtulursun.”

Keloğlan bu sözlerle teselli bulmuş. Anasına hak vermiş. O günden sonra da Sihirli Tası bir daha hiç anmamış.

Serdar YILDIRIM

SÖZLÜK

- **Hırs:** Sonu gelmeyen istek, aşırı tutku.
- **Gurur:** Onur, şeref, övünme.
- **Kibir:** Büyüklük, kendini beğenme, başkalarından üstün tutma.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Keloğlan neden sevinmiş?
- Annesinin verdiği öğüde karşın Keloğlan ne yapıyormuş?
- Keloğlan’ın eski ve yeni halini karşılaştırın?
- Annesi Keloğlan’a “alınının teri, elinin emeği ile kazanmamıştın” dediğinde neyi demek istemiştir? Açıklayınız.

TARTIŞALIM

- “Kendini başkalarından üstün görme.” cümlesi hakkında öğretmen ve arkadaşlarınızla tartışınız.

DERSE HAZIRLIK

- *Yalan söylemenin ne kadar kötü olduğunu anlatan bir olayı anlatınız.*

KAŞAĞI

Ahırın avlusunda oynarken aşağıda, gümüş söğütler altında görünmeyen derenin hüzünlü şırıltısını işitirdik. Evimiz iç çitin büyük kestane ağaçları arkasında kaybolmuş gibiydi. Annem, İstanbul'a gittiği için benden bir yaş küçük olan kardeşim Hasan'la artık Dadaruh'un yanından hiç ayrılmıyorduk. Bu, babamın seyisi, yaşlı bir adamdı. Sabahleyin erkenden ahıra koşuyorduk. En sevdiğimiz şey atlardı. Dadaruh'la birlikte onları suya götürmek, çıplak sırtlarına binmek, ne doyulmaz bir zevkti. Hasan korkar, yalnız binemezdi. Dadaruh onu kendi önüne alırdı. Torbalara arpa koymak, yemliklere ot doldurmak, gübreleri kaldırmak eğlenceli bir oyundan daha çok hoşumuza gidiyordu. Hele tımar. Bu en zevkli şeydi. Dadaruh eline kaşağıyı alıp işe başladı mı, tıkı... tıkı... tıkı... tıkı... tıpkı bir saat gibi... yerimde duramaz oldum.

- Ben de yapacağım! diye tuttururdum.

O vakit Dadaruh, beni Tosun'un sırtına koyar, elime kaşağıyı verir,

- Hadi yap! derdi.

Bu demir gereci hayvanın üstüne sürter, ama o uyumlu tıkırtıyı çıkaramazdım.

- Kuyruğunu sallıyor mu?

- Sallıyor.

- Hani bakayım?..

Eğilirdim, uzanırdım. Ama atın sağrısından kuyruğu görünmezdi.

Her sabah ahıra gelir gelmez,

- Dadaruh, tımarı ben yapacağım, derdim.

- Yapamazsın.

- Niçin?

- Daha küçüksün de ondan...

- Yapacağım.

- Büyü de öyle.

- Ne zaman?

- Boyun at kadar olduğunda....

At, ahır işlerinde yalnız tımarı beceremiyordum. Boyum atın karnına bile varmıyordu. Oysa en keyifli, en eğlenceli şey buydu. Sanki kaşağının düzenli tıkırtısı Tosun'un hoşuna gidiyor, kulaklarını kısıyor, kuyruğunu kocaman bir püskül gibi sallıyordu. Tam tımar biteceğine yakın huysuzlanır, o zaman Dadaruh, "Höyt.." diye sağrısına bir tokat indirir, sonra öteki atları tımara başlardı. Ben bir gün yalnız başıma kaldım. Hasan'la Dadaruh dere kenarına inmişlerdi. İçimde bir tımar etmek hırsı uyandı. Kaşağıyı aradım, bulamadım. Ahırın köşesinde Dadaruh'un penceresiz küçük bir odası vardı. Buraya girdim. Rafları aradım. Eyerlerin arasına falan baktım. Yok, yok! Yatağın altında,

yeşil tahtadan bir sandık duruyordu. Onu açtım. Az daha sevincimden haykıracaktım. Annemin bir hafta önce İstanbul'dan gönderdiği armağanlar içinden çıkan fakfon kaşığı, pırıl pırıl parlıyordu. Hemen kaptım. Tosun'un yanına koştum. Karnına sürtmek istedim. Rahat durmuyordu.

- Sanırım acıtıyor? dedim.

Gümüş gibi parlayan bu güzel kaşağının dişlerine baktım. Çok keskin, çok sivriydi. Biraz köreltmek için duvarın taşlarına sürtmeye başladım. Dişleri bozulunca yeniden denedim. Gene atların hiçbiri durmuyordu. Kızdım. Öfkemi sanki kaşağıdan çıkarmak istedim. On adım ilerdeki çeşmeye koştum. Kaşağıyı yalağın taşına koydum. Yerden kaldırabildiğim en ağır bir taş bularak üstüne hızlı hızlı indirmeye başladım. İstanbul'dan gelen, üstelik Dadaruh'un kullanmaya kıyamadığı bu güzel kaşağıyı ezdim, parçaladım. Sonra yalağın içine attım.

Babam, her sabah dışarıya giderken bir kere ahıra uğrar, öteye beriye bakardı. Ben o gün gene ahırda yalnızdım. Hasan evde hizmetçimiz Pervin'le kalmıştı. Babam çeşmeye bakarken, yalağın içinde kırılmış kaşağıyı gördü; Dadaruh'a haykırdı:

- Gel buraya!

Soluğum kesilecekti, bilmem neden, çok korkmuştum. Dadaruh şaşırıldı, kırılmış kaşağı ortaya çıkınca, babam bunu kimin yaptığını sordu. Dadaruh,

- Bilmiyorum, dedi.

Babamın gözleri bana döndü, daha bir şey sormadan,

- Hasan dedim.

- Hasan mı?

- Evet, dün Dadaruh uyurken odaya girdi, sandıktan aldı. Sonra yalağın taşında ezdi.

- Niye Dadaruh'a haber vermedin?

- Uyuyordu.

- Çağır şunu bakayım.

Çitin kapısından geçtim. Gölgeli yoldan eve doğru koştum. Hasan'ı çağırdım. Zavallının bir şeyden haberi yoktu. Koşarak arkamdan geldi. Babam pek sertti. Bir bakışından ödümüz kopardı. Hasan'a dedi ki:

- Eğer yalan söylersen seni döverim!

- Söylemem.

- Pekâlâ, bu kaşağıyı niye kırdın?

Hasan, Dadaruh'un elinde duran alete şaşkın şaşkın baktı! Sonra sarı saçlı başını sarsarak,

- Ben kırmadım, dedi.

- Yalan söyleme, diyorum.

- Ben kırmadım.

- Doğru söyle, darılmayacağım. Yalan çok kötüdür, dedi. Hasan inkarda direndi. Babam öfkeleni. Üzerine yürüdü "Utanmaz yalancı" diye yüzüne bir tokat indirdi.

- Götür bunu eve; sakın bunu bir daha buraya sokma. Hep Pervin'le otursun! diye haykırdı.

Dadaruh, ağlayan kardeşimi kucağına aldı. Çitin kapısına doğru yürüdü. Artık ahırda hep yalnız oynuyordum. Hasan evde hapsedilmişti. Annem geldikten sonra da bağışlanmadı. Fırsat düştükçe, "O yalancı" derdi babam. Hasan yediği, tokat aklına geldikçe ağlamaya başlar, güç susardı. Zavallı anneciğim benim iftira atabileceğime hiç ihtimal vermiyordu. "Aptal Dadaruh, atlara ezdirmiş olmasın?" derdi.

Ertesi yıl annem, yazın gene İstanbul'a gitti. Biz yalnız kaldık. Hasan'a ahır hâlâ yasaktı. Geceleri yatakta atların ne yaptıklarını tayların büyüüp büyümediğini bana sordu. Bir gün birdenbire hastalandı. Kasabaya at gönderildi. Doktor geldi. "Kuşpalazı" dedi. Çiftlikteki köylü kadınlar eve üşüştüler. Birtakım tekir kuşlar getiriyorlar, kesip kardeşimin boynuna sarıyorlardı. Babam yatağın başucundan hiç ayrılmıyordu.

Dadaruh çok durgundu. Pervin hüngür hüngür ağlıyordu.

- Niye ağlıyorsun? diye sordum.
- Kardeşin hasta.
- İyi olacak.
- İyi olmayacak.
- Ya ne olacak?
- Kardeşin ölecek! dedi.
- Ölecek mi?

Ben de ağlamaya başladım. O hastalandığından beri Pervin'in yanında yatıyordum. O gece hiç uyuyamadım. Dalar dalmaz, Hasan'ın hayali gözümün önüne geliyor "İftiracı! İftiracı!" diye karşımda ağlıyordu. Pervin'i uyandırdım.

- Ben Hasan'ın yanına gideceğim, dedim.
- Niçin?
- Babama bir şey söyleyeceğim.
- Ne söyleyeceksin?
- Kaşağıyı ben kırmıştım, onu söyleyeceğim.
- Hangi kaşağıyı?
- Geçen yılki. Hani babamın Hasan'a darıldığı...

Sözümü tamamlayamadım. Derin hıçkırıklar içinde boğuluyordum. Ağlaya ağlaya Pervin'e anlattım. Şimdi babama söylersem, Hasan da duyacak belki beni bağışlayacak.

- Yarın söylersin, dedi.
- Hayır, şimdi gideceğim.
- Şimdi baban uyuyor, yarın sabah söylersin. Hasan da uyuyor. Onu öpersin, ağlarsın, seni bağışlar.
- Pekala!
- Haydi şimdi uyu!

Sabaha kadar gene gözlerimi kapayamadım. Hava henüz ağarırken Pervin'i uyandırdım. Kalktım. Ben içimdeki zehirden vicdan azabını boşaltmak için acele ediyordum. Yazık ki, zavallı suçsuz kardeşim, o gece ölmüştü. Sofada çiftlik imamıyla Dadaruh'u ağlarken gördük. Babamın dışarıya çıkmasını bekliyorlardı.

Ömer SEYFETTİN

SÖZLÜK

- **Seyis:** Ata bakan, at bakıcısı.
- **Kaşağı:** Hayvanları tımar etmek için kullanılan dişli araç.
- **Tımar:** Binek hayvanların kıllarını, derisini temizleme.
- **Eyer:** Binek hayvanlarının sırtına konulan, oturmaya yarayan nesne.
- **Fakfon kaşağı:** Gümüş görünümlü dişli araç.
- **Köreltmek:** Keskinliğini yitirmek.
- **Yalak:** Hayvanların su içtikleri taş veya ağaçtan oyma kap.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Yazar, çocukluğunda ahır işlerinden hoşlandığını söylüyor, fakat bu işlerden en çok hangisi hoşuna gidiyor? Niçin?
- Yeni kaşağı neden kırıldı?
- Babası kırık kaşağıyı bulunca ne yaptı?
- Yazarı, söylediği yalan ne zaman etkiledi? Neden?
- Bu olaydan çıkardığınız sonuç nedir?

TARTIŞALIM

- Atılan iftiranın bedelini nasıl ödendiği hakkında tartışınız.

Yazar Hakkında

28 Şubat 1884 Gönen'de doğdu. 6 Mart 1920'de İstanbul'da yaşamını yitirdi. Çağdaş Türk öykücülüğünün kurucularındandır. 1914'te Kabataş Lisesi'ne edebiyat öğretmeni olarak atandı. Ölümüne dek bu görevi sürdürdü.

Yazmaya Edirne'deki öğrenciliği sırasında başladı. İzmir ve Makedonya'da görevliken yazdığı şiir, öykü ve makaleler çeşitli dergilerde çıktı. Askerliğe ara verdiği dönemde ise yazıları "Rumeli" gazetesi ve çeşitli dergilerde yayınlandı.

Selanik'te yayınlanan "Genç Kalemler" dergisindeki yazılarıyla ünlendi. Yazılarında, yalın, halkın konuştuğu ve anladığı bir dil kullanmak gerektiğini savundu. Kahramanlar, Bomba, Yüksek Ökçeler, Yüzakı, Yalnız Efe, Falaka, Aşk Dalgası, Beyaz Lale, Gizli Mabet öykü kitaplarından bir bölümüdür.

DERSE HAZIRLIK

- *Tabiatta sizi en çok etkileyen varlık hangisidir? Niçin?*
- *İnsansız bir dünya düşünebilir misiniz?*
- *Mutlu olmanın yolları sizce nelerdir? Açıklayınız.*

İNSANLA GÜZEL

Her şey insanla güzel.
Doğan güne karşı gerinen evler,
Mavi rüzgarların koştuğu sokak!
İnsan olmazsa; kötü resimler gibi
Lacivert bahçelerde başlayan bahar
Temmuz tarlalarında başak

İnsanlar canım insanlar!
Işıklar güneşler hep sizin için.
Sizinle anlamlı gökler ve deniz,
Sizinle bölüşür sevinci kuşlar,
Siz varsınız, korkunç değil
Karanlığı gecelerin

Çoğunuz iyi yürekli insanlar.
Ama mutsuz!
Acı hep mevsimler yörenizde,
Ekmeğiniz kıt,
Aşınız tuzsuz

Sabahlar sizinle aydınlık.
Elleriniz uzandıkça mavi bulutlara,
Sizin için kızarır dallarda yemiş,
Bir sevince karşılık bin acımız var.....

Dostluklar sıcak sevgiler sonsuz,
Savaşlar kinler öfkeler neden?
Bırakıp giderseniz gene de
Dünya bu kadar güzelken....

İlhan GEÇER

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Şair bu şiirinde güzelliğin sebebi olarak neyi görüyor?
- Şaire göre gecelerin karanlığı neden korkunç değildir?
- İnsanların çoğu iyi yürekli olmasına rağmen niçin mutsuzdurlar?
- Şiirin dördüncü bölümünde şair, "Sabahlar sizinle aydınlık" derken, ne anlatmak istiyor?
- Şair, kin ve öfkelerin sebebini niçin anlayamıyor? Açıklayınız.

Yazar Hakkında

Mustafa İlhan Geçer, Türk yazar, şair, araştırmacı, eleştirmen, güfteci. 1917 yılında İstanbul'da doğdu, 20 Ocak 2004 tarihinde İstanbul'da öldü. Şiirlerinde daha çok "İlhan Geçer" imzasını kullanan Mustafa İlhan Geçer'in ilk şiiri ; "Kahverengi Gözlerin" 1934'te Vakit gazetesinde çıktı. Öteki şiir ve yazıları Anadolu, Çağrı, Çınaraltı, Dergâh, Hisar, İstanbul, Millet, Milli Kültür, Sanat ve Kültür, Size, Son Havadis, Tercüman, Türk Dili, Türk Edebiyatı, Vakit, Varlık, Yarımay, Yedigün, Yücel gibi dergi ve gazetelerde yayımlandı. Şiirlerinin çoğu bestelendi ve sevilen şarkılar olarak halkın diline yerleşti.

ÖĞRENELİM

"İnsanla Güzel" yazısı bir **şiir**dir.

Şiiri yazan kişiye **şair** denir.

Şiirde her satıra **dize (mısra)** denir.

Dört dizeden oluşan bölümlere de **dörtlük** denir.

Şairler, şiirlerinde duygularını değişik şekillerde yansıtırlar.

ÖĞRENELİM

Okuduğunuz şiirin türü liriktir.

Edebiyatta "lirik" sözcüğü, eski Yunan edebiyatı ozanlarının, şiirlerini "lyra" (lir) denen çalgıyla söylemesi dolayısıyla edebiyat terimi olmuştur. Sonradan duygu yoğunluğu, derinliği olan coşku dolu şiirler, "lirik şiir" terimi ile anlatılmıştır.

***Lirik şiirlerde** aşk, ayrılık, özlem gibi bireysel duygular anlatılır. İnsanın yüreğine, duygularına seslenir, onu coşturur. Batı edebiyatında romantizmle birlikte kurumlaşmış ve edebiyatın en sevilen türü olmuştur.*

HACIVAT'IM KARAGÖZ'ÜM

- Hacivat:** Karagöz'üm herkesi güldürürsün, bilginlik yaparsın hadi söyle bakalım. Bir eve gittik. Onları yemek yerken gördük, ilk sözümüz ne olmalı?
- Karagöz:** Afiyet olsun efendim.
- Hacivat:** Peki neden bu söylenir?
- Karagöz:** Neden olacak, buyurun desinler diye.
- Hacivat:** Canım hemen kızma! Yemek deyince bakıyorum gözlerinin içi gülüyor.
- Karagöz:** Hay hay, gözlerimin içi gülüyor, burnumun dışı göbek atıyor, kulaklarımın kenarı yerlere yatıyor.
- Hacivat:** Hah hah hah!... Yine yanlış anladın, yani bugün pek neşelisin!
- Karagöz:** Öyle söylesene!
- Hacivat:** Pekala, diyelim ki bizi yemek masasına buyur ettiler.

Karagöz: Elti eltiyle kavga mı ettiler?
Hacivat: Hayır Karagöz'üm masaya buyur ettiler. Hemen masaya geçip oturur musun?
Karagöz: Masaya değil Hacivat'im sandalyeye otururum.
Hacivat: Hayırrr Karagöz'üm sandalyeye oturmadan, ellerini yıkamaz mısın?
Karagöz: Köftehor bulaşıkları niye yıkıyayım, önce ellerimi yıkar yemeğimi yer, sonra bulaşıkları yıkatırım.
Hacivat: Peki aç göz müsündür? Tabağına yemeği çok mu koydurursun?
Karagöz: Çantana yemek sen koydur, ben tabağıma koydururum.
Hacivat: Karagöz'üm israfı önlemek için, herkes yiyebileceği kadar tabağına almalı, tabakta yemeklerin bırakılıp çöpe atılmamalı.
Karagöz: Hay hay, emret Hacı cav cav bak şuna neler de öğreniyorum.
Hacivat: Allah Allah sen beni dinlemiyor musun?
Karagöz: Yemek yerken dinlenmemelidir.
Hacivat: İlahi Karagöz'üm dinlememek değil, konuşmamak gerekir.
Karagöz: Hem yemek yiyip hem koşmak mı gerekir.
Hacivat: Sen şimdi onu bunu bırak, pratik bir cevap ver bakalım?
Karagöz: Burnumu bırakayım, mavi patik mi vereyim?
Hacivat: Değil efendim, sorumu cevapla yeter. Yemek yedikten sonra ne yaparsın?
Karagöz: Bunu bildim Hacı cav cav, bir düşüneyim ne yana yatarım.
Hacivat: Allah iyiliğini versin, yatarsın değil ne yaparsın?
Karagöz: Pataklarım ha, sen de zor şeyler sorma!
Hacivat: Pekala, çok kolay bir soru daha...
Karagöz: Kolay sorma pataklarım, en zorunu da sor, ben cevaplarım!
Hacivat: Hele sen dinle!... Yemek yedik, sohbeta geçtik ev kalabalık hep birlikte oturduk nelere dikkat edersin?
Karagöz: Bunu bilmeyecek ne var? Sağıma, soluma, önüme, arkama.
Hacivat: Hayır, söze başlarken karşıdakinin sözünü kesmemeye, eğer büyük varsa ayak ayaküstüne atmamaya, yerli yersiz konuşmamaya ve yüksek sesle gülmemeye Karagözümüm.
Karagöz: Bende düşündükten sonra onları da söyleyecektim.
Hacivat: En iyisi ben gideyim hadi hoşçakal.
Karagöz: Sensin şaşkın bakkal.

Tutku ATAY

ÖĞRENELİM

Tiyatro

Bir öyküyü, sahne olarak ayrılmış bir yerde, oyuncuların söz ve hareketleriyle canlandırma sanatı. Tiyatro sözcüğü Yunanca'da "seyirlik yeri" anlamına gelen theatron'dan türetilmiş, dilimize İtalyanca'daki teatro sözcüğünden geçmiştir. Tiyatro oyunu, görme ve duyma gibi iki temel öge üzerine kurulur.

Günümüzde modern bir tiyatro binası başlıca üç bölümden oluşur.

- İzleyicilerin oturarak oyunu izlediği, oditoryum;
- Oyunun sergilendiği, sahne;
- Sahnenin iki kenarında ve arkasında, çeşitli dekor ve gereçlerin bulunduğu, sahne arkası ya da kulis.

Tiyatro çeşitleri şunlardır:

1) Trajedi: "Çok acıklı, yürekler acısı" anlamına gelmektedir. Oyun türü olan trajedinin konusu da çok acıklı konulardır. Trajedide olaylar, genellikle tarihten ve efsanelerden alınır.

2) Komedi: İnsanların, olayların gülünç yönlerini sunan, hem güldüren, hem eğlendiren ve hem de içineleyen bir tür tiyatrodur.

3) Dram: Trajedi ile komedi arasında bir tür sahne eseridir. Konularını günlük olaylardan ya da tarihten alabilir. Olay; hem acıklı, hem güldürücü olabilir.

Geleneksel Türk Tiyatrosu, şu çeşitlere ayrılır:

1) Meddahlık: Bir kişinin tek başına hazırladığı oyun çeşididir.

2) Karagöz: Gölge oyunudur.

3) Orta Oyunu: Orta oyunu, açık bir meydana oynanır.

Karagöz Oyunu

Karagöz oyununun kökeni ve bu oyunda başrol oynayan Karagöz ile Hacivat'ın kimlikleri konusunda değişik görüşler vardır. Söylentilere göre Karagöz, Trakyalı bir demirci ustasıdır ve bir cami yapımında Bursa'da, caminin ustabaşısı Hacı İvaz (Hacivat) ile tanışır ve kısa bir süre sonra aralarında eğlenceli bir söyleşi başlar. Bu söyleşiye öteki kişiler de katılır. Hacivat ile Karagöz arasındaki gülünç söyleşi ve olayları perdeye aktarılmıştır. Bu oyun 17. yüzyıldan bu yana çok yaygınlaşmıştır.

Karagöz ve Hacivat taklide ve karşılıklı konuşmaya dayanan, iki boyutlu tasvirlerle bir perdede oynatılan gölge oyunudur. Karagöz oynatıcısına hayali, hayalbaz denir. Oyunda konuşmaların değişmesi baş hareketleriyle yapılır.

Oyunun hiç şüphesiz başrol oyuncusu Karagöz'dür. Okumamış bir halk adamıdır. Hacivat'ın kullandığı yabancı kelimeleri anlamaz ya da anlamaz görünüp, onlara yanlış anlamlar yükleyerek ortaya çeşitli anlamlar çıkarırken bir taraftan da Türkçe dil kuralları ile yabancı kelimeler kullanan Hacivat ile alay eder. Her işe burnunu sokar, her işe karışır, sokakta olmadığı zaman da evinin penceresinden uzanarak, ya da içerden seslenerek işe karışır. Çoğu zaman işsiz, geçim derindedir. Hacivat'ın bulduğu işlere girip çalışır. Başında ışırlak (fes) adı verilen oynak bir şapka vardır ve Hacivat'ta böyle tanınır.

ÖĞRENELİM

Diyalog

Bir tiyatro oyununda iki ya da daha çok kişinin karşılıklı konuşmasıdır. Okuduğunuz metin konuşmaya dayalı yazılmış bir metindir. Karşılıklı konuşmalar daha çok dram türü eserlerinde kullanılır. Dram türü eserler canlandırılmış şekilde sahnelenerek tiyatrolarda sunulur.

Monolog

Bir tiyatro oyununda oyuncunun sahnede sesli düşünmesi, konuşmasıdır. Oyuncu doğrudan doğruya seyircilere seslenmesidir. Monolog sırasında oyuncu çoğu zaman yalnızdır, yalnız olmadığı durumlarda ise diğer oyuncular sessiz kalır.

DERSE HAZIRLIK

- *Zaman neden önemlidir?*
- *Zaman planlaması yapıyor musunuz? Neden?*
- *Zaman planlaması yaparken önceliklerinizi neye göre belirliyorsunuz?.*

ZAMANI KAZANMAK VEYA KAYBETMEK

Okumuş, aydın bir dostumla konuşuyordum; zamanın azlığından yakınıyordu. Çünkü yaşlı idi. Önünde ne kadar zaman olduğunu biliyordu, ama bunun az olduğunu da biliyordu. Eline yabancı dilden bir kitap almıştı.

“Bu harikulade bir kitap” diyordu.

“Bunu tercüme etmek istiyorum. Ama buna bir girersem öteki işlerimi yapmayacağıma diye korkuyorum. Halbuki yapılacak çok iş var. Hepsinin de mutlaka yapılması lazım. Benim vaktim bunlardan hangisini yapmaya yetebilir? Yazık! Çok geç kaldık, çok!”

Gerçekten yazık! Zamanın azaldığını insan, ancak bir yaşa geldikten sonra fark edebiliyor. Hazin olan budur. İnsanoğlu kolay yetişmiyor, kolay olgunlaşmıyor. Bazı işleri yapabilmek için belli bir olgunluğa varmak lazım. Ancak o olgunluğa vardıldıktan sonra gücünüzün bazı işleri başarmaya yettiğini görürsünüz. İşte bunu gördüğünüz zaman bir telaştır başlar. Yaşınız en az kırka varmıştır. Önünüzde kaç seneniz kaldı? Daha kaç sene yaşayacaksınız? Bilemezsiniz.

“Aman, şunu da yapayım! Aman bunu da yapayım!” diye çırpınırsınız.

Halbuki zaman, alabildiğine, dörtlüye gitmektedir. Bir de bakarsınız, beş seneniz daha gitmiş. Başladığınız işin henüz yarısına gelmemişsinizdir. Eyvah! Zaman yok! Vakit çok az! Onun için değil midir ki bir ihtiyar: “Köşe başında şapkamı elimde açık tutsam da gelen geçen boş geçen zamanlarını içine atsana!” diye bağırıştır.

Zamanın kıymetini insanoğlu ne yazık ki genç yaşlarda iken bilemiyor. Gençlere bakıyorum. Kendilerinin bir şey öğrenmelerine yarayacak en kıymetli zamanlarını boşu boşuna, bir mirasyedinin para harcaması gibi harcıyorlar. Harcanan para yeniden kazanılabilir. Ama boşuna harcanmış zamanı tekrar geri alıp eski yerlerine koyamazsınız. O, boyuna akar gider. Siz uyursunuz, zaman uyumaz; akışına devam eder. Durmaksızın boyuna giderken sizin ömrünüzü de beraber götürür. Aslında sizin ömrünüzdür giden, farkına varmazsınız. Her geçen dakika ile neler kaybettiğinizi hiçbir zaman bilemezsiniz. Ancak seneler ve seneler geçtikten sonra arkanıza baktığınız zaman, o gençlik günlerinizin ta ufuklara kadar uzanıp gittiğini görür, kaybettiğinizin azametini seyrederken acılar içinde yüreğinizin sızladığını hissedersiniz.

Servet, mal, mülk, bunların hiçbiri kıymet değildir. Ömrünüz sona erdiği zaman, onların hepsi ortada kalır. Ama faydalı bir iş yaptınızsa sizden sonra gelecekleri daha iyi

edecek, onları daha çabuk toparlayacak bir hizmette bulunabilinizse kendiniz gitseniz bile, adınız yaşar. Aslında bakarsanız yaşamak da bu dur zaten!

Fakat insanın etrafına, memleketine, insanlığa yararlı bir şey yapabilmesi, kendisine cömertçe bahşedilmiş olan zamanları iyi kullanması sayesinde mümkün olabilir. Ancak iyi yetişmiş insanlar, memleketlerine faydalı işler yapabilirler. Yetişmemiş, yani zamanlarını iyi kullanmamış, boşu boşuna harcamış insanlarsa, ne kendilerine ne de memleketlerine faydalı olabilirler. Gençleri uyaralım, bu noktada uyarmamızın faydası vardır zamanlarını iyi kulansınlar. Yoksa günün birinde, yaşlandıkları zaman, hiçbir şey yapamamış olmanın acısı ile kıvranacaklardır. Gençler, boş geçirdikleri zamanlara neler kaybettiklerini anladıkları gün ise ne yazık ki, iş işten geçmiş olacaktır. İnsan için bahtsızlığın en kötüsü, en korkuncu, muhakkak ki, bunu, yapılacak hiçbirşey kalmadığı zaman fark etmektir.

Şevket RADO

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Yazarın sözünü ettiği dostunun kaygısı nedir?
- Metinde yazarın insanların zamana bakış açısı ile ilgili genel olarak yakındığı durum nedir?
- Yazar, zamanla ilgili düşüncelerini desteklemek için hangi örnekleri gösteriyor?
- Yazar, gençlerin zamanı harcamasını neye benzetiyor?
- Siz zamanın harcanmasını neye benzetiyorsunuz?
- Yazara göre yaşamak nedir? Bunu yapabilmek için nasıl davranmak gerekir?

Yazar Hakkında

Şevket RADO, 1913 yılında, Radovişte doğdu. Vefa ve Pertevniyal liselerinde okudu. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni, bitirdi. Akşam gazetesinde, çalıştı. Yapı ve Kredi Bankası'nın desteğiyle; Aile, Resimli Hayat ve Doğan Kardeş dergilerini, çıkardı. Halk edebiyatı, inceleme ve biyografi gibi birçok konuda sadeleştirdiği ve yayıma hazırladığı eserleri bulunan Rado; 1988 yılında İstanbul'da, öldü. Sanat hayatına şiirle başlamıştı, Şevket Hıfzı imzasıyla Varlık dergisinde (1933/34) yayımlanmış bu şiirlerini yıllar sonra şairliğinin tarihçesini ve şiirleri üzerine yazılmış eleştirileri de ekleyerek şiirler (1970) kitabında topladı. Dergilerine yazdığı, deneme benzeri sohbetlerini Eşref Saat (1956), Ümit Dünyası (1957), Hayat Böyledir (1962), Aile Sohbetleri (1967), Saadet Yolu (1981) kitaplarında bir araya getirdi. 50. Yılında Sovyet Rusya (1968) kitabı da gezi notlarından oluştu.

DERSE HAZIRLIK

- *Atatürk'ün hayatı ile ilgili bildiklerinizi hatırlayınız ve arkadaşlarınıza anlatınız.*

ON KASIM

Her yılın on kasımında,
Bir kahraman doğar yeniden,
Anafartalarda!
Hırçın dalgalar üzerinden,
Samsunda!
Az sonra,
Sakarya baştan boyanır kana.

İmanı sırtlamış,
Hıncı süngü yerine takmış,
Yiğitler geçer gözümde ve kağnılarla,
Mermi taşıyan kız, kadın, ana...
Her yılın on kasımdan,

Dumlupınara yığılmış,
Bütün Antep, Aydın,
Giresun, Adana...
Mehmet, Ahmet, Ali, Veli...
Birden kılıçlaşan bir emir:
“Ordular! İlk hedefiniz
Akdenizdir, ileri...”

Her yılın on kasımında,
İmbat rüzgarları ay yıldızla kucaklaşır,
Eylül ayında,
Ve Mustafa Kemal görünür,
İzmirin Kordonunda.
Uykusuz geceler göz kapağında yuvarlanmış,
Kirpiğinde vatan toprağının altın tozları.

Her yılın on kasımında,
Bir parmak uzanır,
Yönü ilim, fen, ahlak,
Sanat;
Ucunda nur!

Her yılın on kasımında,
Tarifsiz bir acıyla,
Ölürken, dirilirim,
Ölürken, dirilirim,
Çünkü koskoca bir milleti,
Senin ardında görürüm,
Atatürk'üm!...

Cenap OZANKAN

SÖZLÜK

- **Hırçın:** Sinirlenip huysuzluk eden.
- **Hınc:** Öç alma duygusu ile dolu öfke, kin.
- **Süngü:** Tüfeğin ucuna takılan küçük kılıç, delici silah.
- **Kağrı:** İki tekerlekle birlikte dönen öküz arabası.
- **İlim:** Bilim.
- **Fen:** Fizik, kimya, matematik ve biyolojiye verilen ortak ad.
- **Ahlak:** Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış.
- **Nur:** Aydınlık, ışık, parıltı.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Her yılın on kasımında ne olur?
- Şair Atatürk'ün kahramanlığını her dizede nasıl açıklamıştır?
- Şair: “Ölürken dirilirim,
Çünkü koskoca bir milleti,
Senin ardında görürüm”, dizelerinde neyi anlatmak istemiştir.

ÖDEV

YAZI YAZALIM

Atatürk'ün kahramanlığı ve büyüklüğü hakkında ve Türk diline verdiği önemi araştırınız ve bu konularla ilgili yazı yazınız.

ÖĞRENELİM

Okuduğunuz şiirin türü epiktir.

*Bir eserde anlatım varsa, o eser **epik** sayılır. Bunlarda bir olay ya da bir kişi hakkında anlatma yapılır. Epik şiirde, şair kendi duygularını dile getirmez, o anlatıcıdır. Şair geçmiş bir hayatın, geçmiş bir olayın anlatıcısıdır.*

***Epik şiir** bir kahramanlık şiiridir, hemen olaydan sonra bir kişinin ya da kişilerin yiğitlikleri anlatılır. Epik şiirde bir olay anlatılır, bu yüzden kişi sayısı azdır.*

DERSE HAZIRLIK

- *Dağ başında yalnız ve küçük bir ağaç olduğunuzu düşününüz.*
- *Neler hissedersiniz?*
- *Gerçekleşmesini istediğiniz bir şeyi rüyanızda gördünüz mü?*
- *Gördüyseniz anlatınız.*

FORSA

Bizimkiler! Bizimkiler! diye bağıarak uyandı. Doğruldu. Üstündeki kertenkeleler kaçıştılar. Limana baktı. Gerçekten, kalenin karşısında bir donanma gelmişti. Kadırgaların, yelkenlerin, küreklerin biçimine dikkat etti. Sarardı. Gözlerini açtı. Yüreği hızla çarpmaya başladı. Ellerini göğsüne koydu. Bunlar Türk gemileriydi. Kıyıya yanaşıyorlardı. Gözlerine inanamadı.

"Acaba rüyada mıyım?" kuşkusuna kapıldı. Uyanırken rüya görülür müydü? İyice inanabilmek amacıyla elini ısırıldı. Yerden sivri bir taş parçası aldı. Alnına vurdu. Evet, işte hissediyordu. Uyanıktı. Gördüğü rüya değildi. O uyurken, donanma burnun arkasından birdenbire çıkıvermiş olacaktı. Sevinçten, şaşkınlıktan dizlerinin bağı çözüldü. Hemen çöktü. Karaya çıkan bölükler, ellerinde al bayraklar, kaleye doğru ilerliyorlardı. Kırk yıllık bir beklemenin son çabasıyla davrandı. Birden kemikleri çatırdadı. Badem ağaçlarının çiçekli gölgeleriyle örtülen yoldan yürüdü. Kıyıya doğru koştu, koştu. Karaya çıkan askerler, ak sakallı bir ihtiyarın kendilerine doğru koştuğuna görünce:

- Dur! diye bağırdılar. İhtiyar durmadı, bağırdı:
- Ben Türk'üm, oğullar, ben Türk'üm.
- ...

Askerler onun yaklaşmasını beklediler. İhtiyar, Türklerin yanına yaklaşıncaya önüne ilk geleni tutup öpmeye başladı. Gözlerinden yaşlar akıyordu. Haline bakanlar üzölmüşlerdi. Biraz heyecanı dinince sordular:

- Kaç yıldır tutsaksın?
- Kırk!
- Nerelisin?
- Edremitli.
- Adın ne?
- Kara Memiş.
- Kaptan mıydın?
- Evet...

İhtiyarın çevresindeki askerler birbirine karıştı. Bir çığlıktır koptu. "Bey'e haber verin!... Bey'e haber verin!" diye bağışıyorlardı. İhtiyarın kollarına girdiler. Kuş gibi deniz kenarına uçurdular. Bir sandala koydular. Büyük bir kadırgaya çıkardılar. Askerin içinde onun kahramanlık serüvenlerini bilmeyen, ününü duymayan yoktu. Biraz güvertede durdu. Sevinçten şaşırılmış, aptallaşmıştı. Ayağına bir çakşır geçirdiler. Sırtına bir kaftan atıldılar. Başına bir kavuk koydular.

- Haydi, Bey'in yanına! dediler.

Onu kadırgaya getiren askerlerle birlikte büyük geminin kıçına doğru yürüdü. Kara palabıyıklı, sırmalı giysisinin üzerine demir, çelik zırhlar giymiş iri bir adamın karşısında durdu.

- Sen kaptan Kara Memiş misin?
- Evet! dedi.
- Hızır Aleyhisselam'ın geçtiğı yerlerden geçen sen misin?
- Benim.
- Doğru mu söylüyorsun?
- Niye yalan söyleyeceğim?
- Aç bakayım sağ kolunu.

İhtiyar, kaftanın altından kolunu çıkardı. Sivadı. Bey'e uzattı. Pazısında haç biçiminde derin bir yara izi vardı. Bu yarayı, gecesi altı ay süren bir adadan karısını kaçıırırken almıştı. Bey, ellerine sarıldı. Öpmeye başladı.

- Ben senin oğlunum! dedi.
- Turgut musun?
- Evet...

İhtiyar tutsak sevincinden bayılmıştı. Kendine gelince oğlu, ona:

- Ben karaya cenk için çıkıyorum. Sen gemide rahat kal, dedi.

Eski kahraman kabul etmedi:

- Hayır. Ben de sizinle cenge çıkacağım.
- Çok yaşlısın baba.
- Ama yüreğim güçlüdür.
- Rahat et! Bizi seyret!
- Kırk yıldır dövüşü özledim.

Oğlu, babasının ellerine varıp; vatanını, sevdiklerini göremeden seni tekrar kaybetmeyelim baba diye yalvararak, öptü. İhtiyar, kafasını kaldırdı, göğsünü kabarttı, daha bir gençleşmiş gibiydi. Bayrağı işaret ederek:

- Şehit olursam bunu üzerime örtün! Vatan, al bayrağın dalgalandığı yer değil midir? dedi.

Ömer SEYFETTİN

SÖZLÜK

- **Kertenkele:** Küçük sürüngen hayvan.
- **Donanmak:** Giyinip, kuşanmak.
- **Güverte:** Gemide ambar ve kamaraların üstü.
- **Çakşır:** Erkek şalvarı.
- **Kavuk:** Pamuktan yapılmış erkek başlığı, içi boş şey.
- **Kaftan:** Çoğu ipekten yapılan, uzun, süslü üst giysi.
- **Sırma:** İnce gümüş tel.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- İhtiyar Forsa her gece hangi rüyayı görüyor?
- Forsanın, şehit olması halinde oğlundan ve askerlerden istediğı nedir?
- Çektiğı bütün sıkıntılara rağmen Forsayı hayata bağlayanın ne olduğunu düşünüyorsunuz?
- Siz olsaydınız bu metne nasıl bir başlık yazardınız?

ÖĞRENELİM

HİKAYE-ÖYKÜ

Hikaye, hayatta olan veya olacak kanısı veren olayları bir ölçü ile anlatan, hayalde tasarlanan ilgi çekici bir takım olayları anlatarak okuyanda heyecan veya zevk uyandıran yazıdır. Hikayelerin kişileri azdır, bir tek olay anlatmak amacıyla yazılır. Derin çözümlemelere pek elverişli sayılmaz. Hikayeler, çoğunlukla birkaç sayfa uzunluğundadır.

Hikaye bir olayın kurgulanarak anlatılmasıdır. Hem daha kısa olması; hem de kurgulanması nispeten daha kolay olması nedeniyle kimi zaman romandan daha kolay olarak kabul edilmektedir fakat iyi bir hikaye yazmak, sanıldığı kadar kolay değildir. Hikayenin dili de oldukça önemlidir. Okuyucuyu sıkmamak için uzun cümlelerden kaçınılmalı, olayları anlatırken birkaç kelimeyle okuyucunun olayı kafasında canlandırabilmesi sağlanmalı; uzun tasvirler yerine aynı etki, vurucu birkaç kelime ile sağlanmalıdır.

DERSE HAZIRLIK

- *Sizin çok paranız olsa neler yapmak isterdiniz? Anlatınız.*

ÇOCUKLARIN ÖĞRETTİĞİ

Zengin bir adam varmış. Huzursuz, sinirli, cimri bir zengin. Onca mülkün içinde bir hapis hayatı yaşarmış. Hiç kimseye iyilik etmez, hiçbir yoksula bir kuruş vermezmiş. Fakat her geçen gün huzursuzluğu artarmış. Dünyası kararip başı ağırarmış adamın...

Bir gün yapayalnız bir yolculuğa çıkmış. Epeyce yürüdüktan sonra küçük bir kasabanın çevresine gelmiş. Bir duvarın dibine oturup dinlenmeye başlamış. Birden duvarın arkasında konuşan iki çocuğun sesini duymuş. Çocuklardan birisi:

- *Keşke çok param olsaydı, diyormuş. Öbürü:*

- *Ne yapacaksın çok parayı? Diye sormuş.*

- *Bilsen neler yapmazdım, demiş birinci çocuk. Paramın birazı ile şehrimizde büyük bir kütüphane yaptırırdım. Çocuklar orada aradıkları her kitabı bulurlardı. Biliyorsun, kasabamızda, yoksul pek çok insan var. Onların barınması, rahatça yaşaması için de seve seve paramın birazını harcardım. Okulumuz yıkılacak kadar eski... Yeniden pırıl pırıl bir okul yaptırırdım hemen. Bu işler için paramı hiç çekinmeden harcardım. Ayrıca şehrimizin en güzel yerlerine çocuk bahçeleri yaptırırdım. İçine de binlerce oyuncak doldurur, çocukların sevinç içinde oynamalarını sağlardım. Herkes gülerdi, herkes sevinçle el çırpardı.*

Dikkatle dinleyen öbür çocuk atılmış hemen;

- *Dur bakalım, demiş. Paran artık bitti.*

- *Vah! demiş birinci çocuk. Halbuki yapacağım işler bitmemişti daha...*

Duvarın arkasındaki huzursuz zenginin yüreği "cız" etmiş. Başını soğuk taşlara dayayarak mırıldanmış:

- *Boşa yaşamışım ben. Ellerinde bir kuruşları bile olmayan, bu çocuklar kadar bile olamadım. Evet evet, huzurlu olabilmek için hiç durmadan para biriktirmenin anlamsızlığı ortada. Bundan sonra hep iyilik yapacağım, iyiliklerle yaşayacağım, demiş.*

Ahmet EFE

SÖZLÜK

- **Cimri:** Elindeki parayı harcamayan, para biriktiren.
- **Huzursuz:** Kararsız, tedirgin, rahatsız.
- **Barınmak:** Yerleşmek, sığınmak.

DÜŞÜNELİM – CEVAPLAYALIM

- Zengin adam, nasıl yaşar ve neler yaparmış?
- Çocuk, neden “çok param olsun” demiş?
- Çocuklar arasındaki konuşmayı duyan adam, nasıl etkilenmiş?
- Okuduğunuz metnin ana fikrini söyleyiniz.

TARTIŞALIM

- Cimri insanlar neden mutsuz olurlar? Tartışınız.

ÖDEV

YAZILI ANLATIM

Bir hikaye yazalım.

Önce yazacağınız hikayeye bir başlık bulun. Başlık öyküde geçecek olay ile ilgili olmalıdır.

Olayı belirleyiniz. Olayın akışını gözleyiniz. Olayın akışına göre anlatmaya başlayınız. Olayın nedenini belirtiniz. Nedenin sonuçlarını da belirtmeye çalışınız.

Olayın geçtiği yeri ve zamanı belirtiniz. Olayda (hikayede) yer alan kişilerin adlarını ve kişilerin bazı özelliklerini belirtiniz.

Yazdığınız hikaye kısa olsun. Cümleler kısa, doğru düzgün ve birbirine bağlantılı olmasına dikkat ediniz. Noktalama işaretlerini uygun yerde kullanınız.

DERSE HAZIRLIK

- Öğretmenin, öğrencilerinden beklentileri nelerdir?

ÖĞRETMENİM

Kalbimizde önce yerin,
Gülüm, menekşem benim,
Saygım büyük ve derin,
Sevgili öğretmenim.

Anlarsın dilimizden,
Koşarsın gerimizden,
Tutarsın elimizden,
Sevgili öğretmenim.

Nurla dolu yüzlerin,
Çok tatlıdır sözlerin,
Önderisin bizlerin,
Sevgili öğretmenim.

Tembelliği kovup atan,
Bilgimize bilgi katan,
Güzel yurdu aydınlatan,
Sevgili öğretmenim.

Ulus ile vatana,
Bu temeli atana,
Sana da borçluyuz sana!
Sevgili öğretmenim.

Mustafa YILMAZKAYA

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Okuduğunuz şiire göre şair öğretmeni neye benzetiyor?
- Şair öğretmeni nasıl açıklamaktadır?
- Öğretmenler gününde okulunuzda ne gibi etkinlikler düzenliyorsunuz?
- Öğretmeninizin, öğretmenler gününü kutlamak için kutlama kartı yazınız.

DERSE HAZIRLIK

- “Öğretmenlik kutsal bir meslektir” düşüncesini araştırınız ve açıklayınız.

ÖĞRETMEN RUHU

Geldiğimin galiba, beşinci sabahı idi. Sıralarda göz gezdirirken, birden bire kalbim tatlı bir heyecan ile doldu. Arka sıranın en ucunda, beyaz denecek kadar uçuk sarı saçlı, duru beyaz tenli, melek gibi güzel bir kız çocuğu, inci gibi beyaz dişleriyle, bana gülüyordu. Bu çocuk kimdi? Nereden çıkmıştı?

Elimle işaret ettim:

“Yanıma gel bakayım, küçük” dedim.

Bir kuş hafifliğiyle yerinden atladı. Benim okulda yaptığım gibi, sıçraya sıçraya yanıma geldi. Bu güzel küçük kız çok fakir bir şeye benziyordu. Ayakları çıplak, sarı saçları perişan idi. Arkasındaki soluk basma entarinin yırtıklarından beyaz teni görünüyordu. Mini mini ellerini tuttum:

“Yüzüme bak , bakayım küçüğüm” dedim.

Başını kaldırdı, kıvrıkcık kirpiklerinin içinde iki lacivert göz gülümsedi.

Zeyniler’de çektiğim ızdırap beni ağlatmamıştı. Fakat bu yarı çıplak kız çocuğunun güzel gözleri, küçük pembe ağzının içinde iki inci dizisi gibi gülen dişleri, o anda kendimi tutamasaydım, beni hüngür hüngür ağlatacaktı. Hafifçe ensesini okşadım, bütün kızlara sorduğum gibi:

“Senin adın ne? Zehra mı, küçük, yoksa Ayşe mi?” dedim.

O temiz bir İstanbul telaffuzu ve inanılmıyacak kadar tatlı bir sesle:

“Benim adım Munise” dedi.

“Sen bu okulda mı okuyorsun, kızım?”

“Evet...”

“ Niçin kaç gündür gelmedin?”

“ Ablam göndermedi, hoca’nım....İşimiz vardı. Artık gelirim, inşallah!”

“ Senin annen yok mu?”

“Ablam var, hoca’nım....”

Küçük kız, gözlerini önüne indirerek sustu. Bana öyle geldi ki, istemeden, bu çocuğun kalbine gizli bir yaraya dokundum. Daha ziyade ısrar etmiyerek başka şey sordum:

“Dün akşam üstü türkü söyleyen sen miydin, Munise?”

Bir gün evvel, civar bahçelerin birinde, ince bir çocuk sesinin türkü söylediğini işitmiştim. Bu ses öyle tatlı, burada işittiğim seslerden o kadar başka idi ki, başımı pen-

cereye dayıyarak gözlerimi kapamış, birkaç dakika kendimi başka yerlerde sanmışım. O türküyü söyleyen mutlaka bu küçük kız olacaktı.

Munise utana utana, başını salladı:

“Bendim hoca’nım” dedi,

Çocuğu yerine gönderdikten sonra, derse başladım. Kendimde bir “fevkaladelik” hissediyordum.

Bu küçük kız bana ılık bir bahar güneşi gibi tesir etmişti: karlar içinde gömülmüş kuş yuvalarına düşen sarışın bir ışık parçası... O yuvanın soğuk, siyah neşesizliği içinde, başını kanatlarının arasında saklıyarak titriyen, hasta ve küskün Çalığışu yavaş yavaş canlanmaya başlıyordu.

Vücudumun hareketlerine tuhaf bir oynaklık, sesime, söyleyişime hareketli bir ahenk geliyordu.

Ara sıra başımı ondan çeviriyordum. O da bana bakıyordu. Hem de inci gibi dişlerinde tatlı bir gülümseme ile, lacivert gözlerinde, dudaklarıma sürünürcesine hissettim. Derin bir muhabbetle annelik hissini ben, ömrümde ilk defa, bugün duydum ve yalnız yaşama mecbur olduğuma göre, bari böyle bir kızım olsaydı o vakit yalnızlığımı hiç duymayacaktım, dedim.

Reşat Nuri GÜNTEKİN
Çalığışu Romanı

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- “Öğretmen Ruhı” ne demektir? Bu yazıya niçin bu ad verilmiştir?
- Okullar ve öğretmenler olmasaydı ne olurdu?
- Öğrenci öğretmene borçlu olduğu saygı ve sevgiyi en iyi nasıl belirtebilir?

ÖDEV

YAZI YAZALIM

Öğretmeninize karşı sevgi ve saygınızı gösterebilmeniz için şiir veya düz yazı yazmaya çalışınız.

SÖZLÜK

- **Duru:** Durulmuş, temiz bir su gibi berrak.
- **Perişan:** Darmadağın.
- **İztirap:** Acı, gönül sızısı.
- **Telaffuz:** Kelimelerin söylenişi.
- **Çalığışu:** Bir cins kuş.

Yazar Hakkında

26 Kasım 1889 tarihinde İstanbul'da doğdu. İlk öğrenimi, İstanbul/Selimiye ve Çanakkale'deki mahalle mektebinde, orta öğrenimini ise İzmir'de Frerler Fransız mektebinde yaptı. Reşat Nuri, Bursa ve İstanbul'daki okullarda Türkçe ve edebiyat dersleri verdi. Daha sonra Türkiye Birleşmiş Milletler nezdinde Kültür Ataşesi olarak atandı, Talebe müfettişi olarak Fransa'da bulundu. Tedavi için gittiği Londra'da 7 Aralık 1956 tarihinde öldü.

Eserleri: Gizli El (1922), Çalıkuşu (1922), Damga (1924), Dudaktan Kalbe (1925), Akşam Güneşi (1926), Bir Kadın Düşmanı (1927), Yeşil Gece (1928), Acımak (1928), Yaprak Dökümü (1930), Kızılık Dalları (1932), Gökyüzü (1935), Eski Hastalık (1938), Ateş Gecesi (1942), Değirmen (1944), Miskinler Tekkesi (1946), Harabelerin Çiçeği (1953), Kavak Yelleri (1950), Son Sığınak (1961), Kan Davası (1955).

ÖĞRENELİM

ROMAN

Olmuş ya da olabilir nitelikteki olayları ve konuları ele alan edebi türlere **roman** denir. Yaşanmış veya yaşanma olasılığı bulunan olayları mekan ve zamana bağlayarak anlatan yazı türüdür.

Diğer türlerden ayrılan en önemli özelliği, uzunluğudur. Romanlarda, toplumsal olaylar ve ilişkiler gerçeklere uygun bir tarzda ele alınır. Romanda anlatıcı, olay, kişi, yer ve zaman öğeleri vardır. Ancak bu öğeler romanda daha ayrıntılı, kapsamlı biçimde yer alır. Olaylar zincirleme gelişir, belli olaylar çeşitli zaman dilimlerinde geçer ve değişik mekanlarda ortaya çıkar. Roman kişileri çok ayrıntılı bir biçimde anlatır. Olaylar arasında dengeli bir sıralama ve bağ bulunmalıdır. Olaylar akla yakın olmalı, romanın konusundan doğmalıdır.

Romanın giriş bölümüne **serim**, gelişme bölümüne **düğüm** ve sonuç bölümüne **çözüm** denir. Romanda konu ya yazarın ağzından ya da roman kahramanlarının ağzından anlatılır.

ÖDEV

Okuduğunuz her hangi bir roman kitabını arkadaşlarınıza ve öğretmeninize tanıtmaya çalışınız.

DERSE HAZIRLIK

- *Mektup yazmayı seviyor musunuz? Yazarken nelere dikkat edersiniz.*

BİR MEKTUP

Oğlum,

Ders yılı artık bitiyor. Yakında öğretmenlerinden ve arkadaşlarından ayrılacaksın, fakat sana acı bir haber vereyim, bu ayrılık yalnız tatil için değil, daimi olacaktır.

Baban, işi ile ilgili sebepler dolayısıyla Turen'den ayrılmak zorunda bulunuyor. Tabii biz, hepimiz onunla beraber gideceğiz, senin de başka bir okula nakledilmen gerekecek. Bu halin seni üzeceğini biliyorum.

Eminim ki bu okulu sen çok seviyordun, orada dört yıldan beri şevk ve neşe ile çalıştın. Zihnin bu okulda açıldı. Orada ne kadar çok arkadaş edinmiştin. O binanın içinde söylenen her söz, senin iyiliğin için, hatta cezalardan bile fayda gördün.

Şimdi bütün bu anılarını içinde saklayarak arkadaşlarına veda et. Onlardan sevgiyle ayrıl! İçine çocukken girip her şeye akli erer bir yaşta ayrılacağın bu büyük aileye ruhundan bir parça bırak.

Okul bir annedir, oğlum. O, seni henüz konuşmaya başladığın zaman almıştı, şimdi kuvvetli, iyi yetişmiş bir halde veriyor.

Yarın sen adam olacaksın, dünyanın dört tarafını gezecek, büyük şehirler, güzel anıtlar, binalar göreceksin; fakat okulunu, pencereleri kapalı, bahçesi gölgeli bu beyaz ve gösterişsiz binayı asla unutmayacaksın, çünkü onun içinde senin zekanın ilk çiçeği filizlenmiştir, sevgili oğlum.

“Annen”

Edmondo de Amicis

SÖZLÜK

- **Nakledilmek:** Bir yerden, başka bir yere geçirmek, iletmek.
- **Şevk:** İstek, heves, neşe.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Annesine göre çocuk haberi alınca neler duyacak ve düşünecektir?
- Çocuğa okuldan hangi duygularla ayrılmasını tavsiye ediyor?
- Okul bir insan üzerinde ne gibi etkiler yapar?
- Çocuk, okulunu niçin unutmayacaktır?
- Kendi okulunuzda neler öğreniyorsunuz?
- Öğrendikleriniz size neler kazandıracaktır?

Yazar Hakkında

Edmondo De Amicis, İtalyan romancı, öykü yazarı ve şair. Ayrıca gezi kitapları ve çocuk öyküleriyle de tanınmıştır. 1846'da Oneglia'da dünyaya geldi. En bilinen eserlerinden biri, Türkçeye Çocuk Kalbi başlığıyla çevrilen Cuore adlı çocuk kitabıdır.

İstanbul ve Türkiye gezilerini, 2.ciltlik Costantinopoli (1877) adlı eserinde anlattı, 1886'da yayımladığı ve başyapıtı sayılan Cuore (Çocuk Kalbi) tam 25 dile çevrildi ve dünya çapında ünlenmesini sağladı. Edmondo De Amicis 1908 yılında öldü.

ÖDEV

YAZI YAZALIM

Yukarıdaki mektubu kendinize yazılmış sayarak, annenize bir cevap hazırlayınız. Mektubta okula karşı sevginizden de bahsediniz.

ÖĞRENELİM

Anne, çocuğa yanında bulunmadığı için düşüncelerini ona yazı ile bildirmektedir. Böyle, birine söyleyeceklerimizi bildirmek için yazdığımız yazılara **“mektup”** denir. Mektup haberleşme aracıdır. Uzakta bulunan aile bireylerine, arkadaşlarımıza ya da tanıdıklarımıza haber vermek, bir şey sormak, bir şeyi istemek ya da başka nedenlerden mektup yazarız.

Bizler önemli günlerde, dini ve milli bayramlarda tanıdıklara **kutlama kartı** yazarız. Kutlamalar kısa yazılır.

Kutlama kart örneği:

..... 20.....

Sevgili öğretmenim,

Öğretmenler gününüzü kutlar, ellerinizden öperim.

Utku AHMET
İmza

Haberleşme araçlarından biri de **telegraf**tır. Telegrafa, acele durumlarda başvurulur. Telegraf metinleri kısa yazılır.

Dilekçe, resmi bir ilişki sebebiyle kişilerin, resmi ve özel kuruluşlara yazdığı mektuptur.

ÖĞRENELİM

Telegraf örneği:

ACELE

Didem ASLAN
Üsküp Mah. No: 7/II-2
Üsküp

**10 Haziran 2010 Cuma günü saat 11.00 de otobüsle geliyorum.
Beni karşılayın.
Saygılar.**

Utku AHMET

Dilekçe örneği:

**Makedonya Cumhuriyeti
Eğitim ve Bilim Bakanlığı,
Üsküp**

12.05.2010

2010 – 2011 öğretim yılı döneminde tarafınızca açılacak kitap fuarına kendi kitabım ile katılmak istiyorum.
Gereğinin yapılmasını saygılarımla arz ederim.

Adres :
Utku AHMET
Üsküp Mah. No: 7/II-2
Üsküp

Utku AHMET
İmza

ÖDEV

YAZI YAZALIM

Örneklere dikkat ederek, dilekçe, kutlama kartı ve telegraf örnekleri defterinize yazmaya çalışınız.

DERSE HAZIRLIK

- *Özgürlük denince aklınıza ne gelir?*
- *Özgürlük insana neler kazandırır? Açıklayınız.*

FATİH SULTAN MEHMED'İN ON FEDAİSİ ULUBATLI HASAN

Kuşatmanın otuz yedinci günün gecesini, deneme hücumu ellibin kişi ile tekrarlandı; yine 500 şehit verildi ve İstanbul'u savunan hat yarılıp geçilemedi... Nihayet 28-29 Mayıs gecesini, gece yarısından sonra, saat birde bütün askerler, ikiyüzlübin kılıç eriyle, son büyük hücum yapıldı ve dört saat süren bu hücumda Türkler İstanbul'a girdiler. Bu son büyük hücumda, İstanbul kalesinin üstünde Türk bayrağını ilk diken asker Ulubatlı Hasan'dı. Hasan, yirmi bir, yirmi iki yaşlarında iri yapılı bir delikanlıydı. Bastığı yeri titretip çökerten bir yiğitti. İki metreye yakın bir boyu vardı. Bilek kalınlığında bir demir çubuğu iki ucundan iki pençesine alıp dizine dayadı mı bir tel gibi bükerdi. Kılıcını her kol kaldıramazdı; yayını kimse geremezdi.

Bu büyük hücumun ilk dakikalarında kaleye saldıran askerin en ön sıralarında ileri atılmış, kalkanı ile siper alarak ve kılıcı ile etrafı biçerek dış kale duvarını aşmış, iç kale duvarına tırmanmış ve "Bayrak! Bayrak!..." diye bağırmişti. Bu ne müthiş bir sestir!... Sanki aslan kükremesiydi. Bir an içinde on binlerce cenk erinin arasına, on binlerce kılıcın çatırdamasına, savunucuların gökleri tutan feryadına hakim olmuştu. Elden ele geçen büyük bir Türk sancağı, Ulubatlı Hasan'ın eline kadar gelmişti. Dev yapılı delikanlı, Türk sancağını, çökmüş kale duvarının taş yığınları arasına dikerken, bir burcun üzerinden, kırk okkalık bir taş atıldı ve Ulubatlı'nın tam sırtına rasladı. Kahraman delikanlı sarsılarak diz çöktü; bir saniye o vaziyette durdu. Sol elindeki kalkanı fırlatıp attı ve bay-

rağın gönderini iki pençesi ile tutarak oraya iyice çaktı. Bu sefer, geniş göğsüne ve sırtına otuz ok birden saplandı. Delikanlı, İstanbul kalesinin üzerine diktiği ilk Türk bayrağının dibine, sırt üstü düştü; gözleri dalgalanan bayrağında, son nefesini verdi.

Reşat Ekrem KOÇU

SÖZLÜK

- **Kuşatma:** Bir yerin dış dünya ile bağlantısını kuvvet kullanarak kesme.
- **Hat:** Çizgi, yol, geçecek.
- **Bilek:** Elle kolun birleştiği bölüm.
- **Siper:** Korunulacak, arkasına veya içine girerek saklanılacak yer.
- **Kükremek:** Bağırmak, coşkuyla saldırmak.
- **Cenk:** Kahramanca mücadele, çarpışma, savaş.
- **Kalkan:** Ok, kılıç gibi silahlardan korunmak için kullanılan korunmalık.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Türkler İstanbul'a hangi tarihte girdiler?
- Ulubatlı ne yaptı?
- Ulubatlı Hasan nasıl bir insandı?
- Bayrağın dikişini anlatınız?
- Ulubatlı Hasan'ın yaptıklarını milletçe unutamıyoruz, neden?

ÖDEV

YAZI YAZALIM

Tarihimizde ya da çevremizde tanınmış olan bir kişinin yaptığı bir kahramanlık olayını kısaca yazınız.

Yazar Hakkında

Reşat Ekrem Koçu 1905, İstanbul'da doğdu. Türk tarihçi ve yazardır. Tarihi konularda yazdığı fıkra, roman, hikâye ve incelemeleriyle ve en önemli yapıtı İstanbul Ansiklopedisi'yle tanınmaktadır.

1905'te İstanbul'da doğan Koçu, Bursa Erkek Lisesi'ni ve İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü'nü (1931) bitirdi. Kuleli, Pertevniyal ve Vefa liselerinde tarih öğretmenliği yaptı. Reşat Ekrem Koçu 6 Temmuz 1975'te İstanbul'da öldü.

Öğretmenliği sırasında çeşitli dergi ve gazetelerde şiir, hikâye ve çocuk romanları, Osmanlı döneminin ilginç olaylarını ve kişilerini öyküleştirdi. Evliya Çelebi Seyahatnamesinin (1943-1967, 6 cilt) bazı bölümlerini bugünkü dile aktardı, renkli ve canlı bir üslupla Osmanlı tarihi ve kültürüne ışık tutmuş bir yazardır.

SERÇEYLE DÖRT YAVRUSU

Bir varmış bir yokmuş, bir anne serçe ve onun dört tane birbirinden şirin yavrusu varmış. Serçe sıcak yaz aylarında yuvasında yavrularını büyütüyormuş. Gündüzleri yavruları için yem topluyor, gün boyu bir kaç kez yuvaya dönüp küçükleri besliyormuş.

Her geçen gün yavrularının büyüdüğünü, güçlendiğini görüyor ve seviniyormuş. Sonbahara doğru yavrular artık iyice büyümüş, yuvada hoplayıp zıplamaya, kanatlarını denemeye başlamışlar. Bir gün yine kanatlarını denerlerken, birden çıkan rüzgar yaramaz yavruları alıp yuvadan uçurmuş. Anne serçe, akşam döndüğünde yavrularını göremeyince çok üzülmüş. Onların artık uçabilecek kadar büyüdüğünü biliyormuş, ama hayata dair nasihatlar vermeden, onlarla vedalaşmadan gittiklerine çok üzülmüş.

Kış ayları yaklaştığında, anne serçe tarlada yem toplarken birden yanına doğru uçan dört küçük serçe görmüş. Yavrularını hemen tanımış. Birbirlerini kucakladıktan sonra anneleri onlara nasıl yaşadıklarını sormuş. Önce en büyük yavrusu anlatmaya başlamış:

"Önce bahçelerde yaşadım, solucan topladım. Sonra kirazlar olurken kiraz yedim. Kirazdan sonra armutla beslendim. Karnım hiç aç kalmadı."

"Ay, yavrum" demiş serçe anne, "Bu hayat çok tehlikelidir. Başkasına ait şeylerle yaşamaya alışanın başına kötü işler gelebilir."

Sonra bir sonraki yavrusu anlatmış:

"Ben konağın yakınında yaşadım. Zengin insanların artıklarını, ahırlarda hayvanlara verilen yemlerin kalıntılarını topladım. Karnım hep doydu, hem de çok iyi yemeklerle."

"Ay yavrum" demiş anne, "Zenginliğin yanında yaşamak iyidir, ama zenginlikle birlikte açlık da hep orada olur. Bu hayat çok tehlikelidir."

Sonra üçüncü yavrusu anlatmış: "Ben yol boylarında yaşadım. Orada hep bir şeyler bulunuyor. Onları topladım."

"Ay yavrum" demiş anne. "Yol boyları tehlikeli olur. Sen yem toplarken yaramaz çocuklar sana taş atabilir."

Sıra en küçüğe gelmiş:

"Anne, ben ormanda kaldım. Ağaçların dalları arasında yer buldum kendime. Kimseye zarar vermeden, kimseye muhtaç olmadan, özgür yaşadım. Kendi bildiğim gibi, kimseye bağlı olmadan yaşamak çok güzel. Hayatımdan çok memnunum."

"Yavrum" demiş anne. "En küçük olmana rağmen en akıllı senmişsin. Özgür olan, hayatta kimseye muhtaç olmayan, en mutlu hayatı bulacaktır. Senin hayatın diğerlerine de örnek olmalı."

Alman Masalı

ÖĞRENELİM

MASAL

*Olağanüstü olay ve kişilere yer veren, çoğu kez bir eğitim amaçlı, hayali öykülere **masal** denir. Masallarda yer ve zaman kavramı yoktur. Bunlar toplumun beğenisini, düşünüş biçimini, geleneklerini kuşaktan kuşağa aktarırlar. Toplumun beğenisini, düşünüş tarzını, geleneklerini, dünya görüşünü kuşaktan kuşağa sözlü olarak aktaran ürünlerdir. Çoğunluğu olağanüstü olaylarla doludur. Kafdağı gibi olağanüstü coğrafi unsurlar; dev, yedi başlı canavar, ev büyüklüğünde kuş gibi olağanüstü yaratıklar vardır. Masalların anlatımında genellikle –miş’li geçmiş zaman kipi kullanılır. Söyleyeni bilinmeyen bu ürünler, kulaktan kulağa günümüze kadar gelmiştir. Masallarda iyilik, doğruluk, yardımlaşma öğütlenir. Masalların özellikle başında, bazen de ortasında ve sonunda tekerleme denilen kafiyeli sözler kullanılır. Türk masallarının sonunda, genellikle iyiler ödüllendirilir. Kötüler ise cezalandırılır.*

DERSE HAZIRLIK

- *Atatürk'ün "Yurtta Barış Dünyada Barış" sözünün anlamını araştırınız ve arkadaşlarına açıklayınız.*

BARIŞ ESERİ

Rüzgar olsam
Başım değsin göklere
Elim yıldız
Yaprak döksün yerlere
Güneş sarsın
İnsin deniz dibine
Al yüzünü
Gersin yolun izine
Bahar serpsin
Çağdaş çağın gözüne
Varsın gitsin
Sonsuz yıllar ileri
İnsan barış eseri!
Martı olsam
Kanat gersem yellere
Kolum kuvvet
Umut versin günlere
Bulut taşsın
Aksın yağmur çöllere
Ak yüzünü
Sürsün deniz suyuna
Yalım serpsin
Yanar dağın tozuna
Çeksin gitsin
Sonsuz yollar ileri
Bin yaşasın
Dünya barış eseri!

Şükrü RAMO

SÖZLÜK

- **Serpmek:** Bir şeyi dağılacak biçimde dökmek, saçmak.
- **Çağdaş:** Çağın anlayışına, şartlarına uygun olan, aynı çağda yaşayan.
- **Çağ:** Zaman dilimi, vakit.
- **Martı:** Beyaz renkli, perde ayaklı deniz kuşu.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Çocuklar, neden dünyanın kendilerine verilmesini istiyorlar?
- Şair barışı nasıl ifade etmektedir?
- Okuduğunuz şiirin ana duygusu nedir?

TARTIŞALIM

- Çocuklar, güzel bir dünya yaratmak için neler yapabilirler? Sınıfta tartışınız.

Yazar Hakkında

Şükrü RAMO, 1918 yılında İştîp'te doğdu. Liseyi İştîp'te, Üsküp'te Felsefe Fakültesini bitirdi. İlk Türkçe dilbilgisi kitaplarını hazırladı. Şiir, makale, yorum ve çeviriler yaptı. 18 yıl, Birlik gazetesinin baş ve sorumlu yazarıydı. Makedonya meclisinde asbaşkanlık görevinde bulundu. Makedonya Türklerinin edebiyatında öncülüğüyle anılır. Çocuklar için yazdığı şiir ve hikayelerde genel olarak günlük yaşantılar üzerinde durdu.

Eserleri: Vatan Birdir Unutma 1958, Çelenk 1959, Hoşgeldiniz 1964, Kır Çiçeği 1969, Güzel Günler 1972, Yeşil Köy 1972, Renkli Gülüşler 1977, Alevden Yıldıza 1978, Kuş Sesi 1980, Küçük Damlalar 1983, Toprağımın Sesi 1985, Sabah Yıldızı 1987, kitaplarından seçilerek yayımlanmış olan "Şiirler" (1988), Ramo'nun son kitabıdır.

Serbest Okuma

KIBRİTÇİ KIZ

Bir yılbaşı gecesi idi. Dondurucu, kavurucu bir soğuk vardı. Yoldan geçenler paltolarının yakasını kaldırmışlar, atkılarına bürünmüşler, hızlı hızlı yürüyorlardı. Kimi evine geç kalmış, acele ediyor, kimi bir eğlence yerine gidiyordu. Çocuklar koşuyorlar, birbirlerine kartopu atıyorlardı. Gecenin zevkini en çok onlar çıkarıyorlardı. Kahkahalarla gülüyorlar, sevinçle haykırıyorlardı. Yalnız bir çocuk vardı ki gelip geçenler onun farkında değillerdi. Ufak bir kız çocuğu. Başı açık, elbisesi yama içinde, yoksul bir kızcağız. Bir kapının önüne büzülmüş, çıplak ayaklarını altına almıştı. Soğuktan morarmış tir tir titriyordu. Üzerinde oturduğu taş basamakta buz gibiydi. Yavrucağız da sanki donmuş, bir buz parçası kesilmişti. Geniş bir mukavva kutunun içine sıralanmış kibrit kutularına bakarken gözleri yaşarıyordu. Evet, bu bir kibritçi kızdı. O gün bir tek kutu kibrit bile satamamıştı. Satsa, bir kaç kuruş para kazansa, kalkıp evine gider, annesiyle birlikte hiç olmazsa bir kase sıcak çorba içerdi. Gidemiyordu, çünkü o gün hiç kibrit satamadığını annesine söylemekten çekiniyordu. Soğuktan, üzüntüsünden titreyen kısık, incecik sesiyle “Kibrit var, kibrit” diye bağıyordu. Sokaktan geçenlerin hiçbiri başını çevirip bakmıyordu... Ah hiç olmazsa ayaklarında terlikleri olsaydı! Biraz önce, sokak sokak dolaşırken, hızla geçen bir arabanın önünden kaçmış, kaçarken terlikleri ayağından fırlamıştı. Karşı kaldırıma geçtikten sonra, dönüp bakmış hınzır bir çocuğun terlikleri kapıp

kaçtığını görmüştü. Arkasından seslenmişti ama, çocuk alaylı alaylı seslenerek koşa koşa uzaklaşmıştı. Kibritçi kız bunun üzerine bir kapının girintisine sığınmış, oracığa kıvrılıp oturmuştu. Parmakları donmuş, sızlamaya başlamıştı. Kızcağz bu acıya dayanamadı, kutulardan birini açıp bir kibrit çıkardı. Parmakları uyuşmuştu, kibrit çöpünü elinde güçlkle tutuyordu. Eli titreye titreye çöpü duvara sürttü. Kibrit birden alev aldı; tatlı, yumuşacık, turuncu bir alev. Zavallı kız, kibriti bir elinden öbür eline geçirerek, parmaklarını ısıttı. İçi de ısınmıştı. Sanki gürül gürül yanan bir ocağın karşısındaydı. Gözleri aleve dikilmiş, düşlere dalmıştı: Güzel bir odada, büyük bir ocağın karşısında oturuyordu. Arkasında kalın bir yünlü hırka, ayaklarında kürklü terlikler vardı. Isınmış, terlemeye bile başlamıştı... Derken kibrit sönüverdi. Kibritin sönmesiyle, o tatlı düşlerde sona ermişti. Kızcağzın parmakları yeniden donmaya, sızlamaya başlamıştı. Bir kibrit daha yaktı. Bu sırada soğuk bir rüzgar esti. Kız kibrit sönmesin diye, duvardan yana döndü. Öbür elini aleve siper etti. Aleve bakarken, karşısındaki duvar sanki eridi, birden açıldı, içerisi görüldü. İçeride geniş bir oda vardı. Kar gibi bembeyaz örtü yayılmış bir masanın üzerine tabak tabak yiyecekler dizilmişti. Sofrada gümüş şamdanlar yanıyor, odayı gündüz gibi aydınlatıyordu. Kızcağz'ın gözleri sofranın ortasında, büyük bir tabağa konulmuş, nar gibi kıpkırmızı kaz kızartmasına dikilmişti. Ağzı sulandı. Elini oraya doğru uzattı. Kibrit yana yana sonuna gelmişti, parmağını yakıyordu. Kızcağz çöpü yere atıverdi. Atmosıyla birlikte, yılbaşı sofrası siliniverdi, gözlerinin önüne taş duvar yeniden dikildi. Üçüncü kibrit daha fazla düşler yarattı: Bir yaz gecesi...Kibritçi Kız kırdada bir ağacın altına oturmuş, yıldızlara bakıyor. Gece olduğu halde hava sıcak. Altındaki toprak, gündüz güneşten ısınmış, fırın gibi yanıyor...

Küçük kız gözlerini yıldızlardan ayıramıyordu. Uzaktan uzağa gece kuşları ötüyor, kurbağalar bağırişiyordu. Derken bir yıldız kaydı, gökyüzüne geniş bir yay çizerek uzaklaştı, söndü. Kızcağz: "İşte, biri daha öldü" diye mırıldandı. Bir gün, ninesi söylemişti: Her yıldız düştükçe yeryüzünden biri ölmüş... Ninesini bir daha görebilmek için bir kibrit daha çaktı. Soğuktan kaskatı kesilmiş, beyni durmuştu. O şimdi sokak ortasında olduğunu unutmuş, düşler dünyasına dalmıştı. Kibritin alevinde yine ninesini görüyor, onun sesini işitir gibi oluyordu. İşte ninesi geliyordu. Lapa lapa yağın karların arasından bir melek gibi iniyordu... Geldi, geldi... Kollarını açtı, torununu kucakladı, aldı göklere doğru götürdü... Ertesi sabah, yoldan geçenler, bir evin basamağında donmuş kalmış kızcağzın ölüsünü buldular. Yanı başında bir sürü boş kibrit kutusu vardı.

- Zavallı kız ısınmak için bütün kibritlerini yakmış dediler... Bu kibritlerin alevinde onun ne düşler gördüğünü bilemezlerdi ki.

Hans-Christiyan ANDERSEN
Andersen Masalları

DERSE HAZIRLIK

- *Türkçe dilin önemini açıklayınız.*
- *Türkçe Eğitim Bayramı hakkında ön araştırma yapınız ve sınıfta bu bayrama özel sınıf panosu hazırlayınız.*

TÜRKÇEM

Bir ben varım,
Benimle birlikte Türkçem,
Türkçemle birlikte bir ben varım.
Ne başında ne sonunda gelir uygar dillerin,
Azeriden tut, Balkanlara çık,
O Türkçe benim, ben o Türkçenin.

Bir ulusum var,
Ulusumla birlikte Türkçem,
Türkçemle birlikte bir ulusum var.
Ne başında ne sonunda gelir uygar ulusların,
Orta Asya'dan tut, Orta Anadolu'ya çık,
O ulus benim, ben o ulusun.

Bir ben varım,
Benimle birlikte Türkçem,
Türkçemle birlikte bir ulusum var.
Ne başında ne sonunda gelir uygar dil ve ulusların,
Türkçem başlar Azeriden Balkanlara,
Ulusum Orta Asya'dan Anadolu'ya çıkar.

Nusret DİŞO ÜLKÜ

SÖZLÜK

- **Uygar:** Kültürlü, eğitilmiş, görgü kurallarına uyan, medeni.
- **Ulus:** Millet.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Şair, Türkçeyi nasıl açıklamaktadır.

ÖDEV

YAZI YAZALIM

- Ana dilimiz Türkçe'dir.
- Makedonya Cumhuriyeti'nde 21 Aralık, Türkçe Eğitim Günü ve Milli Bayram olarak kutlanmaktadır.
- Bu konu hakkında araştırma yapıp yazı yazınız.

Yazar Hakkında

Nusret D. ÜLKÜ, 1937 yılında Prizren'de doğdu. Orta okulunu bitirdikten sonra Üsküp'e yerleşti. Gazeteci, şair, yazar ve çevirmenlik yaptı. Edebiyata çocuklar için yazdığı şiirler ile başladı. 1963 yılında Çocuklara Ağaçlar ilk çocuk şiir kitabı çıktı. Ülkü, şiirlerinde sürekli bir arayış içindedir. Şiirde Türkçeyi kullanmadaki başarısının yanında, Türkçe hakkındaki düşünceleri onun önemli özelliği olarak görülür.

Eserleri: Diyeceklerim 1965, Çocukların Elleri 1965, Üçgen 1972, Ozan Güncesi 1974, Tito Koçaklaması 1977, Kara İsmet 1978, Dereden Tepeden 1981, Çocuklar ve Büyük Çocuklar 1992, Kabıma Sığmıyorum 1994, yayımlanmış olan şiir kitaplarıdır.

DERSE HAZIRLIK

- *Kitap okumayı sever misiniz?*
- *Bugüne kadar hangi kitapları okudunuz ve arkadaşlarınıza hangi kitapları tavsiye edebilirsiniz?*

ALTI KİTAP

Ne kitaplar var! **Küçük Prens**'i okudunuz mu? Küçük bir gezegeni vardır Küçük Prens'in. İşte, uzayda bir gezegen. Ama nasıl küçük! El kadar bir yer. Küçük Prens de küçük elbet. Altın saçlı bir çocuk. Bir yanardağı, bir koyunu var, bir de çiçeği. Her sabah yanardağının lavlarını süpürüyor, koyununa ot veriyor, çiçeğini suluyor. Sonra bir gün, aklına esiyor, uzayda yolculuğa çıkıyor. Ayrı ayrı gezegenlerde bir sürü adama rastlıyor. Kürklü, kırmızı giysili bir kral; kendini beğenmiş bir adam; sürekli olarak sayılarla uğraşan, para hesapları yapan bir işadamı; bir sokak feneri bekçisi... Bu arada Küçük Prens'in yolu Dünya'ya düşmez mi?

Kırmızı Balon'a ne dersiniz? Umarım, okumuşsunuzdur o kitabı. Küçük Paskal'ın ve balonunun serüveni anlatılıyor. İyi bir balon kırmızı balon, sahibi nereye giderse, o da oraya gidiyor. Başöğretmen, otobüs biletcisi, sokak çocukları... Kimler yok ki kitapta! Aynı zamanda mert bir balon Paskal'ın balonu. Sokak çocukları Paskal'ı döverlerken onu yalnız bırakmıyor. Ama o çocuklardan birinin attığı serseri bir taşla patlayıveriyor. Yani ölüyor. Daha sonra bir sürü balon geliyor.

Alis'i tanıyor musunuz? Alis, canım; hani Harikalar Ülkesi'ne gitmişti. Tarla faresi neler anlatmıştı ona? Kupa Kraliçesi ne biçim kraliçeydi?

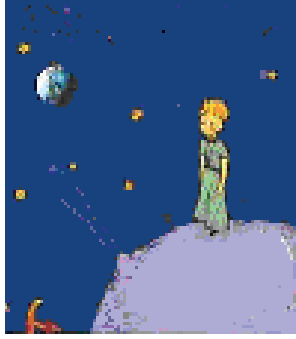
Define Adası'nda bir adam var. Eli kesik. O da çengel gibi demirden bir şey takmış koluna. Korkunç bir adam. Kimseye acımıyor.

Şeyi de okuyun, **Güiver'in Yolculukları**'nı. Cüceler ne yapmış? Devler nasıl yaratılmış?

Ha, bir de **Robinson** var. Bindiği gemi batınca ıssız bir adaya düşüyor. Nasıl bir ada burası? Bir de keçi var. Ben o keçiye çok sevdim. Nedenini sorarsanız, bilmiyorum.

Bunları söylüyorum ya, aslında elinize ne geçerse onu okuyun. Ya bir şey geçmezse... O zaman da, oturun, bana mektup yazın. Yoksa bozuşuruz, ha! Bozuşuruz da ne olur, demeyin, sizin adınıza ben bir kez daha okurum o kitabı.

Cemal SÜREYA

SÖZLÜK

- **Lav:** Yanardağların püskürme sırasında yeryüzüne çıkardıkları kızgın, erimiş maddeler, püskürtü.
- **İssiz ada:** Kimsenin bulunmadığı ada.

DÜŞÜNELİM – CEVAPLAYALIM

- “Altı Kitap” başlığı niçin seçilmiş olabilir?
- Küçük Prens’in günlük yaşantısı nasıl geçmektedir?
- Paskal ile Kırmızı Balon arasındaki dostluk için neler söyleyebilirsiniz?
- Yazar “Bozuşuruz.” dediği hâlde kitapları neden yeniden okumak istiyor?
- Yazar, çocukların zamanlarını nasıl değerlendirmelerini istiyor?

TARTIŞALIM

- “Çok okuyan mı, çok gezen mi bilir?” konusunda öğretmen ve arkadaşlarınızla tartışma yürütünüz.

Yazar Hakkında

Cemal Süreya 1931'de Erzincan'da doğdu. Yayınevlerinde danışmanlık, ansiklopedilerde redaktörlük, çevirmenlik yapmıştır.

Pazar Postası, Yeditepe, Oluşum, Türkiye Yazıları, Politika, Yeni Ulus, Aydınlık, Saçak, Yazko Somut, 2000'e doğru gibi yayın organlarında şiir ve yazılarını yayımladı...

İkinci yeni hareketinin önde gelen şair ve kuramcılarından sayılan Cemal Süreya'nın ilk şiiri "Şarkısı Beyaz" Mülkiye dergisinin 8 Ocak 1953 tarihli sayısında yayımlanmıştır. Geleneğe karşı olmasına rağmen geleneği şiirinde en güzel kullanan şairlerden birisiydi. Ölümünden sonra adına bir şiir ödülü kondu. 1997'de de Cemal Süreya arşivi yayımlandı.

BİR KALEMİN ÖYKÜSÜ

Bir kırmızı kalem vardır, incecik ucu – ayrılmadan ressamalara arkadaşlık eder bu yolcu.

Yaşı henüz birkaç ayı geçer, çizmek için ancak ak kağıtları seçer. Pek şakraktır, neşeli, pek de sevinçli yüzü – resim defterlerinde görülür izi. Durmadan bir şeyler çizer, kağıt aklığını yitirmiş yitirecek pek doğal üzerinde o gezer!

Sormayın nasıl ve nice, kalem görevini bilir iyice:

...çizilen tirendir inan, biraz sonra çıkagelir tuhaf burunlu bir insan, işte telleri gerilmiş direkler, alçak uçan leylekler, onunla kağıtta çiçek açar, dağ tepelerini örter kar, burada arıların bulunmaz eşi, gülümseyerek çizer güneşi, işte onunla bulut yağmur serper, küçük kız çiçek derler, nazik güzel çimenler ve daha neler, daha neler!

Oysa beklenmedik anda, kalem tembel tembel durur bir yanda! Kalemin çizdikleri zaman zaman, dertir bize of aman aman! Dedikodudur yayılır çoğu kez, bu kalem bilgisizlikten çizemez! İçim kara, öyle cansız yaşarım, eline alan karar verir, dediğini yaparım!

Bilir misiniz suç kimde, sahibim benim sınıf üçe gider Tihomir’de. Boşuna dönüp dolandığım, bir şey yapamam, şu Tihomir den olur mu hiç ressam! Derler bana, sakın öyle söyleme, nasıl söylemiyeyim çizemiyor, işte bir kulübe bile. Rica ederim, her kalem kendi asla çizemez, kalemler ressamın eli olmadan gezemez. Gücendim ben bu hale, bana değil kızın siz şu Tihomir’e!

Tihomir bunu işitmiş, bilmem nasıl oldu, kalemi yere atıp tekme ile vurdu. Kalem kırıldı, ağlamaya durdu, oradan geçen bir kız onu böylece buldu. Kalemin yeni sahibinin adıdır Lile, işittim birbirlerinden ayrılmamışlar bir an bile. Bunu da sormayın nasıl ve nice, kalem bunu da bilir iyice:

...çizilen tirendir inanın, biraz sonra çıkagelir tuhaf burunlu bir insan, işte telleri gerilmiş direkler, alçak uçan leylekler, nazik güzel çimenler, daha neler daha neler.

Evet küçük, bu pek de düşünmek istemez, kalem bir araçtır kendi başına çizemez. Ak kağıtlar kendi başına, değerli bir el olmazsa o resimi çizemez.

Kalemlerin aradığı belli, onları tutalı ressamın değerli eli. Çocukların arasından da çıkagelir ressamlar, kalemlerse ancak böylelerini arar. Kalemler de çocukların böylelerini bulsun, her yeni resim uğruna çocuklarla kalemler arasında arkadaşlık doğsun.

Velko NEDELKOVSKI

DERSE HAZIRLIK

- “Dost” ve “dostluk” konusunda söylenmiş atasözü ve özdeyişler bulup defterinize yazınız. Bulduğunuz atasözü ve özdeyişleri arkadaşlarınıza okuyunuz.
- Hangi davranışlarınızla dostlar bulup mutlu olursunuz? Anlatınız.

DOSTLUK

Dostluk! Güzel bir sözcük. Neler söylenmemiş, neler yazılmamış bu konuda. Ne desem eski, ne yazsam boş. Kişi, kendini bildiğinden bu yana dostluğu öteki duygularından üstün tutmuş. Dost bildiğine sarılmış dört elle. Dostunu, dünyanın en çok güvenilir, en çok inanılır kişisi bellemiş. Çoğu kez düş kırıklığına uğramışsa da gene de dostluk sürüp gelmiş bugüne dek. Yarınlar da kalıp gidecek.

Montaigne (Monteyn), dostluk konusunda şöyle der: “Benim bahsettiğim dostlukta ruhlar bir birine o kadar derin bir ahenkle karışmış ve kaynaşmıştır ki onları birleştiren dikişi silip süpürmüş ve artık bulamaz olmuşlardır”.

İki kişinin dostluk kurmasının nedenleri sayısızdır. İçinden çıkılmaz bunun. Yakın dostlarımı gözümün önüne getiriyorum. Niçin dost oldum onlarla? Neydi beni onlarla yakınlık kurmama iteleleyen nedenler? Var, ufak tefek şeyle, var tabi; ama en önemlisi, yaşama eş bir anlam vermemiz. Bizim eski bir şairimiz bunu anlatmıyor mu: “Dünyayı seninle sevmişim ey dost.” tek bir mısradaki dostluğun taşıdığı engin anlam ne güzel belirtilmiş! Dünya ancak sevgiyle, dostlukla güzelleşiyor.

Dostluklar azalıyor çağımızda. Bir an dinleyin kendinizi, çevrenizdekilere bir bakın. Bir deneyin dost bildiklerinizi. Göreceksiniz, dost az, yok hatta... Dostluk, dostluk diye kendinizi aldatmışsınız yıllardır boş yere.

Bir yerlerden geldim bu konuya. Bir şeyler, iç dış etkiler itelemiş olmalı beni dostluk üzerine düşünmeye. Önemli olan şu, tek bir dostunuz varsa bilin değerini. Küçük çıkarlar, geçici amaçlar için bozuk para gibi harcamayın. “Dünyada dost yoktur dostlarım.” demiş gerçi Aristo usta. Ama siz “Dünyada dost vardır.” ilkesini yaratmaya çalışın, gücünüzün yettiğince.

Oktay AKBAL

SÖZLÜK

- **Belleme:** Kundaklamak, bulamak, bulaştırmak.
- **Ahenk:** Uyum.
- **Engin:** Ucu bucağı görünmeyecek kadar geniş, çok geniş.
- **İlke:** Temel düşünce, temel inanç.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Yazar, hangi konudaki düşüncelerini anlatmak için bu metni yazmıştır?
- Dostluk üzerine eskiden beri çok şeyler söylendiğini, çok şeyler yazıldığını yazarın hangi tümcesinden anlıyorsunuz?
- Montaigne (Monteyn)'in dostluk anlayışını belirtiniz.
- Yazara göre iki kişinin dost olmasının en önemli nedeni nedir?
- Yazar dostluk konusunda insanlardan neler istiyor?

ÖĞRENELİM

- Okuduğunuz metine yazarın “dostluk” konusuyla ilgili kişisel görüş ve düşüncelerini öğrendiniz. Yazar bunları kesin yargılara varmadan, içinden geldiği gibi anlatmış. Yazarın herhangi bir sorunla ilgili kişisel görüş ve düşüncelerini kesin sonuçlara varmadan kendisiyle konuşuyormuş gibi bir tutumla yazdığı yazılara **deneme** denir.

Yazar Hakkında

20 Nisan 1923 tarihinde İstanbul'da doğdu.

Kumkapı'daki Fransız Lisesi'nde başladığı ortaöğrenimini, 1942 yılında İstiklal Lisesi'nde bitirdi. Bir süre İstanbul Üniversitesi Hukuk (1944) ve Edebiyat (1946) fakültelerine devam etti, ancak yüksek öğrenimini yarıda bırakarak kendini yazarlığa verdi. Yaşamını asıl anlamda gazetecilik yaparak kazanmıştır.

1939 ve 1940 yıllarında Yeni Sabah ve İkdâm gazetelerinde çevirileri ve öyküleri yayımlanmıştır. Öykü yazmaya ilkökul yıllarında başladı. Çeşitli çocuk dergilerinde öyküleri yayımlandı. 1939'da, henüz lise öğrencisiyken yazdığı bir öykünün İkdâm gazetesinde yayımlanmasıyla edebiyat dünyasına girdi. Akbal'ın asıl anlamda öyküye yönelmesi Sait Faik'in Semaver adlı kitabını okumasından sonra başlamıştır.

DERSE HAZIRLIK

- *Bildiğiniz bir ninni var mı?*
- *Bildiğiniz bir ninninin ne zaman ve kimler için söylendiğini hatırlayınız?*

NİNNİLER

Dandini Dandini Dastana

Dandini dandini danalı bebek
Elleri kolları kınalı bebek
Benim de yavrum cicili bebek
Uyusun da büyüsün ninni...

E..... E.... E... E....

Dandini dandini dastana
Danalar girmiş bostana
Kov bostancı danayı
Yemesin lahanayı...

E..... E.... E... E....

Lahanayı yemez kokunu yer
Benim de kuzum lokum yer
Uyusun da büyüsün ninni
Tıpış tıpış yürüsün ninni...

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Ninniler kimin tarafından ve kimler için söylenir?
- Ninnilerin söylenmelerine sebep nedir?

ÖĞRENELİM

NİNİ

Annenin çocuğunu uyutmak için kendine özgü bir ezgiyle söylediği şairlerdir. Belli bir kafiye ölçüsü olmadığı gibi, çoğu zaman dizeler arasında tam bir ölçü birliği de görülmez. Hatta ninnilerin dörtlükler halinde olmayanları da vardır.

Çocuğun uyumasının sağlanması ya da ağlamasının durması için, sade bir dille ve hece ölçüsüne göre ezgili olarak söylenen ezgili şairlerdir. Söyleyeni belli olmayan bu ürünler dörtlüklerden ve nakarat bölümlerinden oluşur. Özel bir beste ile söylenir. Bu sözler annenin o andaki ruh durumunu yansıtır. Ninniler genellikle mani türünde bir dörtlükten meydana gelen bir çeşit türküdür.

TARTIŞALIM

- Ninniler çocuk ruhunun gelişmesine etkisi var mıdır? Bu konuyu araştırıp sınıfta arkadaşlarınızla tartışınız.

DERSE HAZIRLIK

- *Kitap okumakla hayal dünyamızın gelişmesi arasında nasıl bir ilgi vardır?*

KİTAP KUŞUM UÇUVERDİ

Şehirlerden birinde harika bir sabah doğdu hayata. Güneş ışıldı. Kuşlar cıvıladı. Ben de günaydın dedim sabaha ve anneme: “Günaydın sabah, günaydın kuşlar, günaydın anne!”

Çok sevindi annem, kuşlara ve sabaha kendisiyle birlikte “günaydın” dememe. O sırada onun kocaman yüreğindeki kuş cıvıltılarını da duydum ve bunu gözlerindeki ışıktan gördüm. Bakışlarından aldığım güçle geri kalan uykumu gökyüzüne salıverdim.

Sonra hazırlanmaya başladım; çünkü ben okulumu bekliyordum. Eminim okulum da beni bekliyordu. “Hoşça kal anne!” dedim yanaklarından öperek “Hoşça kal!”

Okul yolu düz gidermiş. Ama benimki biraz sağa sola kıvrılıyor. Olsun! Sonunda nasıl olsa ben de varıyorum okuluma. Ellerim cebimde, dudaklarımda bir okul şarkısı. Bir de adımlarımı hoplayarak sekerek atıyorum. Her zıplayışımda sırtımdaki çantam da benimle birlikte zıplıyor. Çantamın içinden gelen birbirine çarpan kalem sesleri, dilimdeki okul arkadaşına da eşlik ediyor.

“Bir gün okula giderken
Her şeye dikkat ederken”

Az sonra köşeyi döneceğim. Şu mavi boyalı, panjurlu evi de geçince... Ayaklarım köşeyi dönerken gönlüm de köşeyi dönecek mi acaba? Bilmiyorum. İçimde bir heyecan var. Tıpkı şeker gibi... Çok neşeli, çok güzel ve çabuk biten. Merak ediyorum.

Tahmin Edelim

“Sizce çocuk neyi merak ediyor olabilir?”

Acaba yine kitap kuşum uçacak mı? Beklemek lazım. Öyle uçmuyor her zaman kitap kuşum. Ama gözlerim yine de iki katlı ahşap evde.

“Uç uç kitap kuşum!
Annem seni güzelce kaplayacak.
Uç uç kitap kuşum!
Seni görünce yüreğim hoplayacak.
Uç uç kitap kuşum!”

Evet, köşeyi döndüm. İşte yine pencerede, güler yüzlü yazar teyze. Penceresinin kanatlarını tıpkı kuş gibi iki yana açivermiş. Kendisi de pencerenin ortasına ay gibi geçivermiş.

Onu görür görmez dilimde tutturduğum şarkımı unutuverdim. Hatta kalemlerimin tıkırtısını bile duymaz oldum. İçimdeki coşkular, sesime; ümidim, ellerime yansdı.

İki elimi birden sallayarak:

- Günaydın yazar teyze, dedim. Günaydın! Sanırım o da beni bekliyormuş. Gözlerinin içi gülüverdi beni görünce.

- Asıl sana günaydın ufaklık, günaydın, dedi.

- Niye, dedim. Gülümsedi. Sonra da elleriyle arkasında sakladığı, yeni çıkan masal kitabını pencereden atıverdi. Kanatlandı kitap ve içindeki masallar. Kanatlandı. Kuş oldu, elime doğru uçuverdi.

Başım yukarda, seyre daldım kitap kuşumun uçuşunu. Pencereden ellerime doğru süzülüşünü hayran hayran izlerken: “İyi ki de yazıyorsun bizim için yazar teyze, iyi ki de...” dedim içimden.

Ne zaman yeni bir kitabı çıksa, pencereden dört gözle yollarımı gözlerdi. Yazılılarıyla, masallarıyla iyiyi söyler, güzeli överdi. Anlattığı masallarla çocukların gönül dünyasına girerdi.

Kitap kuşumun avuçlarına konmasına çok az kalmıştı. İşte ne olduysa o sıra oldu!

Tahmin Edelim “Sizce bundan sonra ne olmuş olabilir?”

Kitap kuşum ellerime konmadan tekrar göğe havalanıverdi; çünkü mavi bir kuş, kitap kuşumu kapmıştı. Ellerim bomboş, göklere açık kalıverdi. Tam da kitap kuşuma kavuşacakken...

Ardından, olanca gücümle bağırdım kuşa:

- Hey, getir onu buraya! Kitap okumak, masal dinlemek, hayal kurmak senin neyine? Sen göklerde uçarken kanatlarını açmış gezerken kitap okumadan da hayal kurabilirsin, dedim. Ya biz çocuklar olur muyuz kitapsız, olur muyuz masalsız?

Ama beni dinlemedi. Usulca göklere süzülüverdi. Ellerim bomboş, gözlerimde yaş, kalakaldım oracıkta. Sonra boş ellerimi dualarla doldurdum;

- Lütfen Allah'ım, onu bana geri getirsin, lütfen!

Yazar teyze de bu duaya “Amin” dedi. Sonra da bana:

- Üzülme sen, dedi. Kıyamam ben senin gözyaşlarına, üzülme! Eminim o kuş, kitabı geri getirecek!

İkimizin de göklerde gözü kaldı. Bulutlar, kuşlar ardı ardına birbirini kovaladı. Hızlı uçan yavaş uçan, büyük kuşlar, küçük kuşlar... Göklerde kuş bayramı vardı sanki. Ama bizim mavi kuş ortalıkta pek görünmüyordu. Bayram ziyareti için kime gittiyse... Ama biz hala göklere bakıyorduk. Yazar teyzeyle bakışınca da:

Tahmin Edelim
“Sizce bundan sonra ne olmuş olabilir?”

“Ümit işte! Bir ümit” diyorduk gözlerimizle. Az sonra kitap kuşumu kapam kuş, gökyüzünde tekrar beliriverdi. Ardından da ağzını açıp kitap kuşumu salıverdi.

Süzüldü büyük bir nazla iki kanadını açarak uçan kitap kuşum. Sonra da, yavaşça avuçlarıma konuverdi. Yazar teyzenin gözlerinin tam içine gülümseyerek baktım:

- Nereden bildin, kitabımı geri getireceğini, dedim.

O da saçlarımı okşayarak: Çünkü o kitapta hiçbir şeyin izinsiz alınmaması gerektiğini anlatan bir masal vardı, dedi.

Nurefşan ÇAĞLAROĞLU

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Kitap okumak niçin önemlidir?
- Çocuk evden, nereye gitmek için ayrılıyor?
- Çocuk, ne zaman şarkı söylüyor?
- Yeni bir kitabı çıktığında çocuğu sabırsızlıkla bekleyen kimdir?
- Yazar teyzenin çocuğa verdiği kitabın başına ne geliyor?
- Kuş, kitabı niçin getiriyor?

DERSE HAZIRLIK

- *Ansiklopedilerden Oğuz Han hakkında bilgi toplayıp öğrendiklerinizi arkadaşlarınıza anlatınız.*
- *Dede Korkut hikayelerinden birini okuyunuz. Öykü kahramanını tanıtınız.*
- *Dede Korkut kimdir? Hayatı hakkında öğrendiklerinizi arkadaşlarınıza anlatınız.*

OĞUZ HAN

Evvel zaman içinde, Oğuz Han derler bir Ulu Hakan varmış. Dağa, taşa hükmü yürür, kurda kuşa sözü geçermiş....

O, dünyaya geldiği zaman dünya bir yaşına daha girmiş! Güzel demek de söz mü, analar doğurmamış onun gibisini... Nar tanesi nur tanesi, Tan Dağı'nın bir tanesi imiş. Kaşları varmış, kalem karası... Ağız desen, yumul yumul. İlle alnının ortasında gömgök bir ışık, göğsünün üstünde de üç tüy varmış; biri arslan tüyü, biri kaplan tüyü, biri de kurt tüyü. Hele huyu, hele suyu... Kimseninkine benzemezmiş. Güldükçe güller açılır, ağladıkça inciler saçılmış; acep insan bakmaya kıyar mıymış ki...

Anasının sütünü bir emmiş, bir daha emmemiş. Ekmek istemiş kuru kuru; aş istemiş duru duru. Daha da ne söylese ağızından bal akar; dili de kaymak çalarmış balın üstüne...

Kaşla göz arasında büyümüş, kırk gün demeden de yürümüş. Gezdiği yerlerde laleler, sümbüller bitermiş. Ne yaşına bakarmış, ne başına... Gün olur, at yarıştırır; gün olur ok alıştırırmış; uçan kuşu havadan indirirmiş. Hele bir canavarın ardına düşmeye görsün! Neyse, gah dereler gibi ılgıt ılgıt akarak, gah ırmaklar gibi kabarıp taşarak günün birinde kırk yiğide baş olmuş. Gayri eve, obaya sığar mı! Kırk yiğidini peşine taktı mı dağdan dağa, obadan obaya su gibi akar; düşen başları kaldırıp, sönen ocakları yakarmış.

O taraflarda bir orman varmış. İçinde kınalı keklikler dolaşır, sürmeli sürmeli geyikler meleşirmiş. Bu ormanda yedi başlı bir dev varmış, suyun ta göbeğinde oturur; orada yaşayanları bir yudum suya hasret bırakırmış. Bu yüzden nice ocaklar yanıp kül olmuş, nice bucaklar kuruyup çöl olmuş.

Zaman zaman koç yiğitler elbir edip üstüne yürümüşler ya, boyu devrilesicenin derisi demirden sert, bağıri çelikten katı imiş. Ok atmışlar, işlememiş; kılıç çalmışlar, kesmemiş; süngü dersin, geçmemiş; dağı, taşı başına yağdırmışlar, gene bir kılına dokunamamışlar. Anaların bağırina taş bağladığı bir gün Oğuz, ormanın yolunu tutmuş. Niyetini gözünden okuyanlar:

“Hey oğul, dünya bir araya gelse, yiğitlikte senin üstüne biri daha yok ama, bu dev başa çıkılacak gibi değil” deyip yolundan çevirecek olmuşlar.

“Ben buna ahdettim bir kere; ölürsem yer beğenir; kalırsam el beğenir...” deyip derelerden sel gibi, tepelerden yel gibi geçerek yeteceği yere yetmiş. O gün bir geyik tutup söğüt dalıyla bağlamış bir ağaca... Sabah sabah gidip görmüş ki ne görsün, geyiğin yerinde yeller esiyor! Başka bir gün de boz tüylü bir yaratık ele geçirip sırmalı kemeri ile bağlamış ağaca... Yine varıp bakmış ki bunun da yerinde yeller esiyor! Gayri, devin

ayağını alıstırdı ya o gece başını koltuğuna alıp ağacın altında kendisini beklemeye başlamış. Ne bir korku duymuş ne bir kuruntu; yüreğinde yaprak bile kıvıldamıyormuş. Derken ormanı bir uğultu sarmış; dallar eğim eğim eğilip yaprak yaprak serilmiş yerlere... Aman zaman demeye kalmamış; dev, karayel gibi gelip çarpmış kalkana; kalkan delinmiş, zırhlar parçalanmış; ama Oğuz'un bir tüyüne bile ziyan gelmemiş.

Haber yayılınca yaylanın, yurdun yüzü gülmüş. Öyle bir bayram etmişler, öyle bir bayram etmişler ki felek de beğenmiş doğrusu! O günden geri, yiğitler başı Oğuz'u, hanlardan üstün han bilip başlarına taç etmişler...

Eflatun Cem GÜNEY

Dede Korkut Masalları

SÖZLÜK

- **Ulu:** Çok büyük, yüce.
- **Hakan:** Türk, Moğol ve Tatar hanları için hükümdarlar hükümdarı anlamında kullanılan ünvan.
- **Acep:** Tuhaf.
- **Gah:** Bazen, kimi vakit.
- **Ilğıt:** Yavaş, belli belirsiz.
- **Oba:** Göçebelerin konak yeri.
- **Karayel:** Kuzeybatıdan esen, genellikle soğuk yel.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

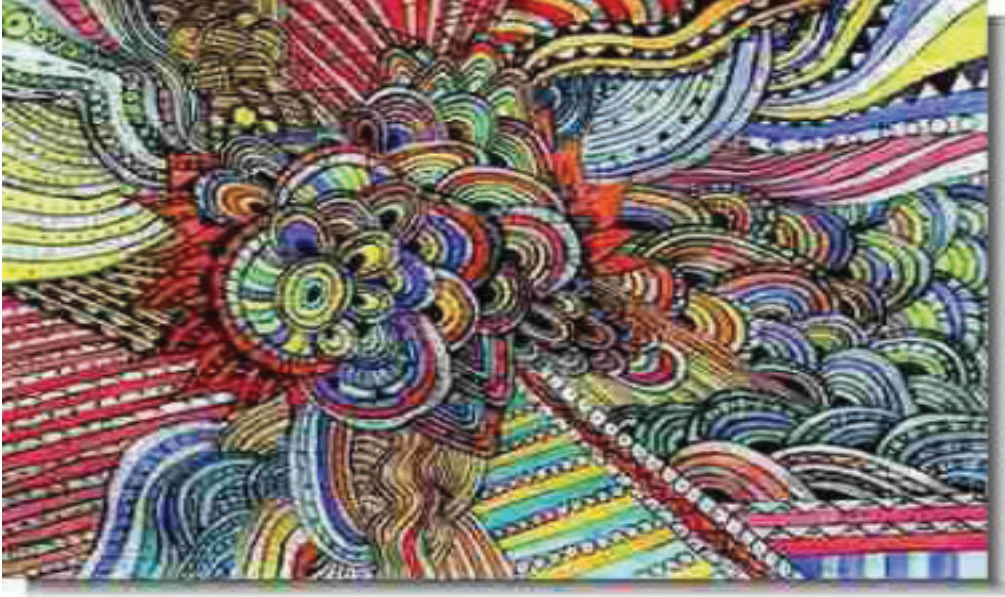
- Oğuz Han, hangi fiziksel özelliklere sahiptir?
- Oğuz Han, doğduktan sonra ne kadar zamanda büyüdü? Büyüdükten sonra neler yaptı?
- “Düşen başları kaldırıp sönen ocakları yakarmış” tümcesinden ne anlıyorsunuz? Bu tümce ile Türklerin hangi özelliği anlatılmıştır?
- Ormandaki canavar, çevre halkına ne gibi kötülükler yaptı?
- Oğuz, canavarı nasıl öldürdü?

ÖĞRENELİM

- Okuduğunuz metin, “Dede Korkut Masalları” adlı kitaptan alınmıştır. Bu kitapta yedi öykü vardır. Öykülerden Müslüman Oğuzların Azerbaycan ve Kuzeydoğu Anadolu dolaylarındaki yaşantılarıyla ilgili izler vardır. Anlatılan olaylar ve kahramanlar olağanüstü özelliklere sahiptir. Bu nedenle öykülerin her biri **destan** özelliği taşır. Okuduğunuz metinde Oğuz Hanın bir canavarı yok edişi anlatılmaktadır. Bu nedenle metne **destan** özelliği taşıyan öykü diyebiliriz.

DERSE HAZIRLIK

- *Dünyamıza nasıl sahip çıkabiliriz?*
- *Bu konu hakkında araştırma yapınız ve arkadaşlarınıza anlatınız.*

DÜNYAM

Uçan mavi bir kuşun temiz gagası dünyam
Sabahleyin toprakla savaşa çıkarken
Çiftçinin tatlı tatlı yediği sıcak
Çavdar ekmeği dünyam.

Görüşmeler ayrılışlar yaratan siyah beyaz
Trenler dünyam
Şu canlı vesaitler dünyam
Günümüzden dışarı kanların günleri
Dünyam.

İlk önce bütün dünya benim dünyam
Sonra salt uçan mavimsi bir kuş
Boş penceremiz
Odamız
Yatağımız dünyam
Ama yine de bu akşamdır salt
Dünyam.

İlhami EMİN

SÖZLÜK

- **Çavdar:** Buğdaygillerden, unlu tane veren bir bitki.
- **Vesait:** Araç.
- **Salt:** Yalnız, sadece.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Şair kendi dünyasını neye benzetiyor?
- Siz de kendi dünyanızı neye benzetirsiniz?
- Kimler var sizin dünyanızda?

TARTIŞALIM

- Nasıl bir dünya düşlersiniz?
- Hayattınızda neler olmasını hayal edersiniz?

ÖĞRENELİM

Tekrarlama (Yineleme)

Şiirde anlamı kuvvetlendirmek için bir ya da birkaç sözcüğün tekrarlanması demektir. Anlaşıldığı gibi heyecan ürünüdür.

Yukarıdaki şiir örneğinde olduğu gibi dünya kelimesi dört defa tekrarlanmıştır.

Yazar Hakkında

1931 yılında Radoviş'te doğdu. Yüksek öğrenimini Üsküp'te yaptı. Üsküp Tefeyyüz ilkokulunda öğretmenlik, Nova Makedonya, Birlik ve Makedonya Devlet Radyosunda gazetecilik yaptı. Şair, öykücü, dram yazarı ve eleştirmendir. İlk dönem şairler arasında ve Makedonya Türklerinin şiirinde önemli bir yeri vardır. Şiirlerinde bir arayış içindedir. Eserlerinde geçmiş zaman kavramı önemlidir.

Eserleri: Aramak 1954, Hayat Şarkı Söyler ve Ağlar 1955, Gündüz Gece 1957, Ay Kedisiz Saray 1964, Taş Ötesi 1965, Kırk Dost 1965, Güneşli Şiirler 1966, Güllüç 1971, Gülçiçek 1972, Şiirli Alfabe 1974, Gülçiçekhane 1974, Gülev 1980, Hepimiz Tito 1982, Yörükçe 1984, Güldeste 1991, Güldin 1993, Gülyol 2003, Yürüyen Duvar 2008, yayımlanmış olan eserleridir.

DERSE HAZIRLIK

- *Yalan hiç söylediniz mi?*
- *Yalan söylediğiniz bir olayı hatırlayın ve o anda kendinizi nasıl hissettiğinizi açıklayınız.*

SIRA NUMARANI SÖYLER MİSİN?

İlkokulda birden dörde kadar sınıfımızda yalnız erkekler vardı.

Ah, ne rahattık!

Beşe geçtiğimizde yarı sınıfımız kız oldu. Biz onlardan, onlar bizden utanıyordu. Hele öğretmenler not için kaldırdı mı, utanmaktan öyle bir kızarırdık ki, o anda bildiklerimiz aklımızdan siliniverirdi. Ancak bir şey kekelerdik, anlamsız şeyler... Sınıfı bir kahkaha kaplardı.

Öğretmenlerimizin, ne adlarımızı, ne de günlük defterlerinde sıra numaralarımızı bildikleri o ilk aylarda:

- Sen, dedi bana müzik öğretmeni, tahtaya yazdığım şu notaları oku bir bakayım. O kadar kız karşısında ben bu sesimle nota okurmuyum hiç! Susup duruyorum.

Tabii yüzüm al pancar.

- Ne o, bilmiyor musun?
- Notaların adlarını biliyorum. İsterseniz söyleyeyim, ama sesle okuyamam.
- Niçin?
- Sesim yok.
- Nasıl sesin yok?
- Güzel sesim yok demek istedim.
- Allah, Allah, güzel sesi yokmuş!

Hepsi güldüler.

- Peki, notaları bırakalım. Geçen yıl öğrendiğiniz bir çocuk şarkısı söyle.

Ben yine susuyorum. Kızların gülüp gülmediğini yoklamak için de gizli gizli öyle göz altı bakıyorum onlara. Gülümseyen de var, gülen de.

İçimden kızıyorum öğretmene. Nota okuyamayan bir öğrenciye solo şarkı söyletilir mi hiç! Hem bize çocuk şarkısı öğretmediler ki, "Yaslı gittim şen geldim, aç koynunu ben geldim" ya da "Sen bir öksüz ben bir garip alayım seni" türünden birkaç şarkı öğretiler, o kadar.

Sonra o şarkıları bütün sınıf hep birlikte söyledik. Müzik kulağı olmayan da söylediler. Yook! Bütün sınıfın gülmekten kırılacağını biliyorum. Yok canım, yapmam bu mas-karalığı.

Beklemekten usanan öğretmenimin sabrı tükendi.

- Sıra numaranı söyler misin?
- Otuz iki.

Bu numara, o gün okula gelmeyen Mahir'in numarasıydı. Öğretmen de ona kırık not yazdı.

İki hafta sonra düzenlenen veliler toplantısında, sınıf öğretmenimiz, Mahir'in babasına:

- Oğlunuzun, müzikten başka bütün notları iyidir. Bu kırık notunu da yarıyla kadar düzeltereğine inanıyorum. Zekidir, yapar.

Pazartesi sınıf dersinde, Mahir:

- Öğretmenim! Toplantıda babama, müzikten notumun kırık olduğunu söylemişsiniz.

- Evet.

- Fakat ben müzikten not için sorulmuş değilim.

- Ne tuhaf şey! Dedi öğretmenimiz. Kırık not alınca hep şaşırıyorsunuz.

Mahir de gerçekten şaşırıldı. Ama güzel sesi sayesinde notunu çabuk düzeltti. Yarıyıl da ben de geçici not aldım. Nasıl mı? Söylemem.

Recep BUGARİÇ

SÖZLÜK

- **Garip:** Kimsesiz, zavallı.
- **Maskara:** Eğlendirici, güldürücü, hoş.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Öğrenci kendi sıra numarasını neden söylemiyor?
- Öğrencinin yapmış olduğu bu davranış sizce doğru mu?
- Kendinizi öğrencinin yerine koyup, nasıl bir davranışta bulunurdunuz? Açıklayınız.
- Sizce yalan söyleyen öğrenci yarıyıl da nasıl geçici not almıştır?

Yazar Hakkında

1934 yılında Üsküp'te doğdu. Çocukluğunu ve ilk gençlik yılları İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği sıkıntılar içinde geçti. 1954'te öğretmen okulunu bitirdi. 1956'da Tefeyyüz ilköğretim okulunda öğretmenliğe başladı.

İlk hikayelerini 1970-1971 yılında "Sevinç" ve "Tomurcuk" çocuk dergilerinde yayınladı. "Üç Palto", "Küçük Adam", "Sigara", "Ezdirtemediğim Çocukluğum" kitaplarını yayınladı. Değişik yaşta çocuklar için yazdığı hikayelerinin konularını, öğretmen olarak geçirdiği yıllardan ve çocukluk günlerinden alır. Anlatmak istediklerini kısaca ve açık bir dil ile anlatır.

DERSE HAZIRLIK

- *Annelerimizin aile içindeki yerini ve önemini açıklayınız.*

ANNELER GÜNÜ

Aylarca, senelerce,
En büyük ümit sence,
Benim herşeyden önce,
Değil mi bir tek anne?

İyi örnekler verdin,
Büyük adam ol dedin,
Kimlere benzetmedin,
Ne güzel dilek anne...

Göze aldın her şeyi,
Gerekirse ölmeyi.
Senden fazla kimseyi,
Mümkün mü sevmek anne?..

Bu zahmet deme niçin?
Gurur duy için için,
Türk için Türklük için,
Çektiğin emek anne...

Büyük küçük hepimiz,
Önünde eğilmemiz,
Birinci vazifemiz,
Değil mi gerek anne?..

Can anne, melek anne,
Her şeyim demek anne,
Bu gün senin hakkındır,
En çok sevinmek anne...

Zeki OZAN

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Okuduğunuz şiire göre şair anneyi neye benzetiyor?
- Şair anneyi nasıl açıklamaktadır?
- Annenize karşı duygularınızı anlatmaya çalışsanız ne ile anlatırsınız.

DERSE HAZIRLIK

- *Hayatta yararlandığınız bir öğüdü düşünün ve arkadaşlarınıza anlatınız.*

ÜÇ DEĞERLİ ÖĞÜT

Bir varmış bir yokmuş. Zamanın birinde bir baba varmış, bu babanın dokuz evladı oğlanmış. Dokuzu da her işin erbabıymış. İyi ama bazen aralarında iş yüzünden kavga yaparlarmış; bilhasa köy işleri çoğalınca. Bütün köyde bir haber yayılmış. Akıl gerekirse, kentte satılırmış diye. Baba, bunun üzerinde azıcık düşünüp taşındıktan sonra çocuklarına şöyle demiş:

- Siz köyde gereken işleri bütünleyin, bense kentte aklın nasıl satıldığını görmeye gidiyorum.

Yanına üç altın lira alıp yola koyulmuş. Kentte varır varmaz sormuş;

- Akıl nerede satılıyor?
- İşte, burada.

İçeri girince ne görsün – yaşlı bir adam.

- Merhaba amca!
- Merhaba kardeş!
- Akıl satan adam sen misin?
- Evet, benim.
- Ne kadar satıyorsun?
- Bir söz, bir lira.
- Peki, işte sana bir lira, bakalım bunun karşılığına ne diyeceksin!

Yaşlı adam lirayı aldıktan sonra şöyle demiş:

- Bugünkü işini yarına bırakma! – Ağızına kilit vurmuş.
- Bu kadar mı?
- O kadar, daha bir söz için, bir daha lira vereceksin.
- E, peki, işte sana daha bir lira.

Bir şeye küstüğün zaman, onbeşe kadar sayacaksın, ancak o zaman düşündüğünü yapacaksın! – Yine ağızına kilit vurmuş.

- Bu kadar mı?
- O kadar.

“Daha bir liram kaldı, diye düşünmüş köylü, bunu da vereyim, ne olacaksa olsun” demiş. Son lirasını da vermiş.

- Bulanık suda sakın arslan kesilme!

Köylü her üç lirayı verip üç değerli öğüt almış ve köyüne dönmüş. Eve varınca, oğullarını tarlada işbaşında bulmuş. Buğday demetlerini yiğın haline getiriyorlarmış. Harmanı dövmeden, diğer demetleri toplamaya başlamışlar. Babası şöyle demiş:

- Hayır, harmanı döveceğiz, buğdayı ambara götüreceğiz, sonra vakit bulursak öteki demetleri de toplayacağız.

- Dinle baba, demetleri bugün getirip yarın harman için hazır bırakacağız, sonra yarın harmanı döveriz, diye oğulları seslenmişler.

- Hayır, hayır, harman şimdi döveceğiz!

Oğullar babalarının sözünden çıkmamışlar, harmanı dövdükten sonra ambarı buğday doldurmuşlar. Hemen kısa bir süre sonra gök öyle kararmış ki, testiden akar gibi yağmur yağmaya başlamış. Öyle yağmış ki, buğdayı ambara götürmeselermiş, sel her şeyi alıp götürecekti.

Bir gün de köylü karısına öylesine darılmış ki, kavgadan sonra az kalsın saldır- mak istemiş, fakat birden bire aklına şu öğüt gelivermiş: “Bir şeye küstüğün zaman, on- beşe kadar sayacaksın, ancak o zaman düşündüğünü yapacaksın”. Böylelikle kadın ölümden kurtulmuş.

Bir gün de misafirliğe gitmeğe karar vermişler. İyi ama karşı yakaya geçebilmek için bir ırmağı geçmeleri gerekiyormuş. Irmağa varınca ne görsünler, ırmak çamur gibi bulanık akıyormuş.

- Bekle hanım! – demiş köylü.

- Hadi geç bakalım bu yerleri sen iyi bilirsin, değil mi? – Diye seslenmiş karısı.

- Hayır, hayır, suların durulup azalmasını bekle! – Derken, yüklü atın üzerinde zengin biri geliyormuş.

- Ne bekliyorsunuz ya?

- Su bulanık, durulmasını bekliyoruz.

- A – demiş, hele şu atımı tut, karşıya geçmeye çalışacağım!

- Peki beyefendi!

Suya girer girmez, delice coşan bulanık sular alıp götürmüş. Yüklü at, köylüye kalmış. Evde yükü indirince, ne görsünler! Heybeler altın doluymuş.

Makedon Masalı

SÖZLÜK

- **Erbap:** Bir işten anlayan, bir işi iyi yapan kimse.
- **Harman:** Biçildikten sonra tahıl demetlerinin üzerinden düven geçirilerek tanelerin başaklarından ayrılma işi.
- **Ambar:** Yiyecek ve bazı eşyanın saklandığı yer.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Masalın ana konusu nedir?
- İhtiyar, şehirde duyduğu üç öğütten nasıl yararlanmış?

DERSE HAZIRLIK

- *Okuma uğruna neler yapabilirsiniz? Anlatınız.*

OKUMA UĞRUNA

(Yoksul bir çocuğa olan yazar, Kölelikten Kurtuluş adlı kitabında didinmeleri ve çalışmaları sonunda nasıl hür bir insan haline geldiğini hikaye eder. Okuyacağınız bölümde, onun okuma uğrunda çabaları anlatılmaktadır.)

Maden kuyusunda çalışıyordum. Yanımda bulunan iki işçinin konuşmasına kulak misafiri olmuşum. Bununla Virginia'da (Virjinya) zenciler için yeni açılan bir okuldan söz ediyorlardı. Bu okulda, okumak isteyen, yoksul fakat kabiliyetli gençlere birçok kolaylık gösteriliyormuş. Hampton (Hamptın) Öğretmen ve Tarım Okulu'nun o günlerden itibaren hayalimde bir cennet gibi tasarlıyordum. Gece gündüz zihnim hep onunla meşgul oluyordu. Uzaklığını ve yolda karşılaşabileceğim güçlükleri düşünmeden kendi kendime oraya gitmeye karar verdim.

Nihayet günün birinde annem, yarım ağızla Hampton'a gitmeme razı olduğunu söyleyince sevincimden ne yapacağımı şaşırılmışım. Ağbeyim bana elinden geldiği kadar yardım ettiği halde, yine pek az para, içinde birkaç parça çamaşır bulunan bir bohça ile yola koyuldum. O zaman bu yolda henüz tren işlemiyordu. Yolun bir kısmını umumi arabalarla geçmek gerekiyordu. Önümde beş yüz mil kadar bir yol vardı.

Uzun sıkıntılı ve yorucu günlerden sonra Hampton'a 82 mil uzaklıktaki Richmond (Rişmont) şehrine varmışım. Çok yorgun, çok aç ve pek kirlenmiş bir haldeydim. İlk defa olarak bu kadar büyük bir şehirde bulunuyordum; vakit gece idi; kimseyi tanıımıyordum, cebimde beş para kalmamıştı. Bir müddet şaşkın şaşkın sokaklarda dolaşım. Vitrinlerdeki yiyecekleri hasretle seyrettim. Sonra kendime yatacak bir yer aramaya koyuldum. Param olmadığı için her taraftan kovuluyordum.

Vakit yarı geceyi bulmuştu; artık yürüyecek gücüm kalmamıştı. Açtım, yorgundum; fakat ümitsizliğe düşmemişim. Caddelerden birinde yaya kaldırımının araba yolunda oldukça yüksekte olduğumu ve ikisi arasında geniş bir aralık bulunduğunu gördüm. Kimsenin geçmediği bir dakikayı bekleyerek bu kaldırımın altına sokuldum. Bütün gece üzerimden geçen ayak seslerine rağmen rahat bir uykuya daldım. Sabahleyin uyandığım zaman yorgunluğum kalmamıştı. Çok acıkmışım. Etrafıma şöyle bir göz gezdirdim. Biraz ötede büyük bir vapurun yük çıkarmakta olduğunu gördüm. Hemen oraya gidip kaptanı buldum, kendisine yük taşımak istediğimi söyledim. Birkaç saat çalıştım. Karnımı doyuracak kadar para kazandım. Hayatımda o günkü kadar lezzetli bir kahvaltı ettiğimi hatırlamıyorum.

Hampton'a gidecek kadar para artırabilmek için aynı vapurda bir çok gün çalıştım, aynı kaldırımın altında yattım. Nihayet kaptana, bana yapmış olduğu iyilikten dolayı teşekkür ederek yola koyuldum. Hampton'a vardığım zaman cebimde elli sent

kalmıştı. Kendimi büyük, üç katlı okul kapısı karşısında bulunca çekmiş olduğum yorgunlukları birdenbire unuttuğumu hissettim.

Hemen müdürün yanına çıktım, beni okula yazmasını rica ettim. Yorgunluk, açlık ve uzun zamandır yıkanmamak beni o kadar çirkin bir hale getirmişti ki, onun üzerinde iyi bir etkim olmayacağı doğaldı. Beni bir serseriden başka bir şey olmadığını sanmış olmalı ki isteğime ne “olur”, ne de “olmaz” demeden öteki öğrencilerin kaydına devam etti. Bu hal üzüntümü bir kat daha artırdı, kendimde diğer yazılanlar kadar kabiliyet ve azim olduğuna şüphe etmiyordum. Fakat bunu nasıl gösterebilirdim? Müdürün ilgisizliğinden ümitsizliğe düşmeden, uzunca bir müddet onun etrafında dolaşım. Kendisine en küçük vesileyle yararlı olduğumu kanıtlamağa çalıştım.

Nihayet birkaç saat geçtikten sonra müdür:

- Yanıbaşımızdaki sınıfın temizlenmesi lazımdır; süpürgeyi al, orasını iyice temizle, dedi.

Bu, benim için çok büyük bir fırsattı. Hiçbir emri bu kadar sevinçle kabul ettiğimi bilmiyordum. Bana gösterilen sınıfı üç defa iyice süpürdüm. Sonra toz bezini alarak bütün sıraların, kürsülerin masalarını ve öteki eşyanın dört defa tozunu aldım. Odanın içindeki bütün eşyayı yerinden çektim, altlarını temizledim, tekrar yerleştirdim. Hiçbir tarafta ufak bir toz bulmak kabil değildi; öyle sanıyordum ki, bu temizliğimin müdür üzerinde bırakacağı etki, gelecek günlerim için büyük bir önem taşıyordu.

İşim bitince müdüre gidip haber verdim. Odaya girdi, en gizli köşe bucakları araştırdı, mendili ile sıraların, masaların, hatta duvardaki tahta pervazların üstlerini ovdu, hiçbir tarafta bir tek toz bulamayınca sükunetle şu sözleri söyledi:

- Siz bu müesseseye girebileceksiniz.

O dakika kendimi dünyanın en mutlu insanı saydım.

Booker T. WASHINGTON

SÖZLÜK

- **Ümitsizlik:** Umutsuzluk.
- **Kabiliyet:** Yetenek.
- **Azim:** Bir işteki engelleri yenme kararlılığı.
- **Sükunet:** Sessizlik.
- **Müessese:** Kuruluş, kurum.

DÜŞÜNELİM – CEVAPLAYALIM

- Yoksul çocuk okuma uğruna neleri göze almaktadır?
- Yoksul çocuk amacına nasıl ulaşıyor?
- Okuduğunuz yazının ana konusu nedir?
- Metine göre yeni bir başlık bulmanızı istersek, nasıl bir başlık seçerdiniz?

KAR ÇİÇEĞİ

Kış mevsimiydi hava soğuk, rüzgar sert esiyordu; ama evin içi sıcaktı, rahattı. Çiçek kendi evinde oturmuş, çiçek soğanının içinde, yerin, karın altında uyuyordu. Bir gün yağmur yağdı, su damlaları kar örtüsünden geçerek toprağın içine kadar sızdı. Çiçek soğanına dokunarak ona toprağın üstündeki ışık dünyasını haber verdi. Çok geçmeden, gün ışığı da karı incecik ucları ile oydu; aşağıdaki çiçek soğanına sokularak ucunu ona batırdı.

Çiçek:

- Gir içeri, dedi.

Gün ışığı:

- Giremiyorum, diye cevap verdi, seni açabilecek kadar kuvvetim yok henüz; ancak yazın kuvvetleneceğim.

- Yaz ne vakit? Diye sordu çiçek.....

Yeni gün ışıkları aşağıya sızdıkça, hepsine aynı soruyu soruyordu. Kış mevsimi ne kadar uzun sürüyordu! Kar hala yerde duruyor, suyun yüzü her gece buz tutuyordu.

- Ne kadar sürecek? Ne kadar sürecek? Diyordu çiçek. İkimde bir şeyler kımıldanıyor; gerinmek istiyorum, uzanmak istiyorum.

Çiçek böylece gerindi; dışarıdaki gün ışığının, uclarını batırdığı ince kabuğuna doğru uzandı. Şimdi, yeşil beyazımtrak tomurcuğunu, çevresindeki dar, kalın yapraklarından yapılmış mahfazasıyla, kar altından dışarıya doğru sürüyordu. Kar soğuktu, ama ta içine kadar aydınlıktı; o kadar da kolay deliniyordu ki!

Güneş ışınları ona:

- Hoş geldin, hoş geldin, diyor, çiçek de kar altından yukarıya, ışık dünyasına doğru yükseliyordu. Güneş ışınları onu öyle aydınlatıyor, okşuyordu ki çiçek açıldı. Yaprakları kar gibi aktı, yeşil çizgilerle süslü idi.

- Güzel çiçek, güzel çiçek! Diye şakıdı gün ışınları, ne kadar taze, ne kadar alımlı. İlk gelensin, teksin, biriciksin, yazın geldiğini sen haber veriyorsun. Yeryüzüne gelen o harikalı mevsimin habercisisin. Bütün karlar eriyerek, soğuk rüzgarlar kovulacak. Dünyaya biz hükmedeceğiz, herşey yeşerecek. O zaman bir topluluğun olacak senin: leylakların, sarı salkımların sonra güllerin olacak. Ama bunların birincisi sensin!...

Hans-Christiyan ANDERSEN

SÖZLÜK

- **Sızma:** Yağmur ve kar sularının, çatlak ya da geçirimli katmanlardan yeraltına geçmesi olayı.
- **Mahfaza:** Değerli süs eşyalarının saklandığı kutu.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Çiçeğin yer altındaki durumunu anlatınız.
- “Evin içi sıcak rahat” sözünden ne kastediliyor?
- Çiçeği neler harekete getiriyor?
- Çiçeğin sabırsızlanması onu hangi duruma gelmiş olduğunu gösteriyor?
- Çiçek yeryüzüne nasıl çıkıyor? Öteki varlıklar onu nasıl karşılıyorlar?
- İlk çiçekler niçin daha çok hoşumuza gider?

Yazar Hakkında

Hans Christian Andersen, Danimarkalı masal ustası, oyun, roman, şiir, gezi kitabı ve biyografi yazarı. 2 Nisan 1805'te bir ayakkabıcının oğlu olarak dünyaya geldi.

Almanya, Fransa, İtalya, Türkiye ve İngiltere'ye geziler yaptı ve yolculuklarından gezi kitaplarına birçok malzeme çıkardı. Asıl başarısını 'Kibritçi Kız', 'Küçük Claus ve Büyük Claus', 'Güzel Prenses ve Bezelye' gibi masalları içeren 'Çocuk Masalları' (1835) kitabıyla yakaladı. Masallarının bazılarında iyiliğin ve güzelliğin zaferine olan iyimser bir inanç açığa vurulurken, bazıları da oldukça kötümser ve acıktıydı ve kendi yaşamından güçlü izler taşıyordu.

Andersen 4 Ağustos 1875'te Kopenhag'da hayata veda etti. Kendine özgü masal anlatma yöntemiyle çocuk edebiyatına gerçek bir yenilik getirdi. Gündelik dilin deyimlerini ve kalıplarını kullandı. Masallarının çoğu Türkçeye de çevrildi.

ÖDEV

SÖZLÜ ANLATIM

Bir hikaye anlatalım.

Bildiğiniz ya da okuduğunuz bir hikayeyi anlatınız. Önce hikayenin başlığını söyleyiniz. Olayları oluş sırasına göre anlatmaya çalışınız.

Olayın geçtiği yeri ve zamanı belirtiniz. Olayda (hikayede) yer alan kişilerin adlarını doğru söyleyiniz. Kişiler arasından baş kahramanı seçiniz ve bazı özelliklerini söyleyiniz.

Hikayedeki olayın neden-sonuç ilişkilerini belirtiniz.

Hikayenin ana düşüncesini söyleyerek, olaylar dizisini bozmadan kendi sözlerinizle anlatınız. Anlatırken kısa ve düzgün cümleler kurunuz.

DERSE HAZIRLIK

- *Tilki ile leyleğin özellikleri nelerdir?*

TİLKİ İLE LEYLEK

Tilki hocanın iyiliği tutmuş bir gün
Hacı leyleği yemeğe buyur etmiş
- Ama, demiş tilki, bizde misafir
Umduğunu değil bulduğunu yer.
Meğer tilkinin cimrisi hepsinden betermiş
Bir çorba çıkarmış topu topu
O da sulu mu sulu
Hem nerden getirse beğenirsiniz? Tabakta.
Leylek gagasıyla uğraşadursun
Tilki bitirmiş hepsini bir solukta.
Leylek kızmış, ama çekmiş sineye.
Bir zaman sonra
O da tilkiyi buyur etmiş yemeğe.
- Hay hay, demiş tilki, nasıl gelmem?
Ben dostlara naz etmesini sevmem.
Tam saatinde gelmiş.
Leyleğe türlü diller dökmüş.
Şu güzel bu güzel,
Hele yemeğin kokusu
Gel iştahım gel!
Gerçi tilkilerin iştahı
Pek nazlı değilmiş ama
Et kokusu başka şeymiş.
- Kuşbaşı galiba, demiş
Bayırmış etin böylesine
Hele kıvamında pişmişine.
Derken yemek sofraya gelmiş,
Gelmiş ama nasıl?
Kokusunu al, eti arada bul!
Dar boğazlı upuzun bir çömlek içinde
Tam leyleğin gagasına göre
Tilki burnunu burgu etse nafiye.

Kısımış kuyruğunu evine dönmüş.
Aç kaldığına mı yansın
Bir kuşa rezil olduğuna mı?
El alemi aldatanlar
Bu masal size:
Bir gün sizi de sokarlar
Kurduğunuz kafese...

LaFonten

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Tilki hangi özelliğiyle tanınır?
- Tilki ve leylek yemeklerini nasıl kablarda sunmuşlardır?
- Bunun yapmalarındaki sebep neymiş?
- Tilkinin özelliğini bilerek, bir kuşa rezil olduğuna nasıl açıklayabilirsiniz?

TARTIŞALIM

- “Bir gün sizi de sokarlar, Kurduğunuz kafese”, dizelerindeki ana fikirin ne olduğunu açıklamaya çalışınız.
- Bu fabla uygun ve yukarıdaki dizelerden yararlanarak bir atasözü bulmaya çalışınız.

TEKRARLAYALIM – AÇIKLAYALIM

Hayvanların konuşurulduğu ve yaşanması mümkün olmayan olayların anlatıldığı bir yazı okudunuz.

Yazıda olduğu gibi bilinmeyen bir zamanda ve bilinmeyen bir yerde geçmiş olağanüstü olayların anlatıldığı masaldır. Fabların kahramanları hayvanlar, bitkiler ya da cansız varlıklardır. Ancak bu varlıklar insan gibi konuşup hareket ederler. İnsanlar gibi kusurları, iyi ve kötü yanları vardır. Fabl öğreticidir, bir ders verme amacı taşır.

Bu fabldan nasıl bir ders çıkardığınızı açıklayınız.

DERSE HAZIRLIK

- *Komşuluk nedir ve nasıl olmalıdır? Açıklayınız.*
- *Komşularınızla ve arkadaşlarınızla yardımlaşıyor musunuz?*

MOR SALKIMLI EV

Uyandığım da saat dokuzu gösteriyordu. Dışarıda hafif bir rüzgar esiyor, yapraklar hışırdıyor, dallar birbirine vuruyordu. Bir at arabasının sesi kulağıma geldi. Yatakta doğrulup dışarıya baktım. Ne göreyim, mahallenin mor salkımlı evinin üst katına, yeni bir aile taşınıyordu. Konu komşu toplanmış, hep birlikte onların gelişini seyrediyordu. Bunlar kimdi acaba? Nereden geliyorlardı? Kimler tarafından gönderilmişlerdi? Diye herkes merak ediyordu. Bir süre sonra, gelenlerin, Ege Makedonya'sından sınır dışı edilen bir aile olduğu anlaşıldı. Bu haber yıldırım hızıyla öteki mahallelerde de yayıldı.

Ertesi gün mahallenin yaşlı başlı kişileri bir araya gelip bu zavallı aileye ne gibi yardımların yapılabileceğini konuşmaya başladılar. İlkın, evlerden eşya toplandı; daha sonra maddi durumları iyi olan ailelerden para yardımı istendi. Onlara yardım etmek için herkes birbiriyle yarıştıyordu adeta. Pek doğal ki en büyük yardım, mor salkımlı evin sahibinden gelmişti. Evin üst katının iki odası, gelen aileye tahsis edilmişti. Bu, diğer komşuların yardım etme hevesini artırmıştı.

Mor salkımlı ev, mahallemizin en güzel, biricik iki katlı eviydi. Her iki katta toplam sekiz oda bulunuyordu. Odaların tavanlarını ve duvarlarını, rengarenk oyma resimler süslüyordu. Hemen her odada, kristal avizeler ve gece lambaları vardı. Oyma dolapların içindeki yemek ve kristal reçel takımları, insanın gözlerini kamaştırırdı.

Ev, iki girişliydi. Zemin katta mermer merdivenlerden giriliyordu. Burada evin sahibi olan komşu ninemiz yaşıyordu. Evin pencereleri, alabildiğine geniş bahçeye bakıyordu. Bahçe, iki bölümden oluşuyordu. Birinci bölümünde sardunya, begonya, çarkıfelek, sultanküpesi, hanımeli, katmerli güller ve adlarını bilmediğim çiçekler vardı; ikinci bölümünde de, meyve ağaçları bulunuyordu. Geniş kerpiç duvarlar, iki insan boyu yüksekliğindeydi. Duvarların iç tarafı ve üst kısmı, boydan boya mor salkımlı çiçeklerle kaplıydı. Çiçekler, ilkyazdan sonbahara kadar durmadan açtıkları için duvarlar adeta mor renge bürünüyordu. Bu yüzden de buraya, mor salkımlı ev diyorduk.

Zengin bir bey ailesinin kızı olan komşu nine, bu evde yıllardan beri Fındık adlı köpeğiyle yaşıyordu. Çoluk çocuğu yoktu. Evin avlusuna benden başka hiçbir çocuk giremezdi. Onun her türlü işini yaptığım için, beni çok seviyordu. Her zaman "Benim oğlum, paşa oğlum" diyordu. Bu övücü sözler, pek hoşuma gidiyordu. Ben de bir dediğini iki etmiyordum. Ona pazardan her gün ekmek, süt, yoğurt gibi öte beri almak benim görevimdi. Bir de, mahalle çeşmesinden, günde iki üç kez taze su götürürdüm.

Komşu nine misafirlğe gittiğinde, bahçesine kimse girmesin diye, hep beni çağırırdı. Ben de, köpeği Fındık ile bahçeyi boydan boya dolaşırdım. Zerdali, şeftali, armut ağaçlarından en güzel meyveleri koparıp yerdim.

Sonra dut ağacına tırmanır, kışlaya giden yolu saatlerce seyrederdim. Çoğu kez caddeden sıra sıra askerler geçirdi. Kerpiç evlerin temellerini bile sarsan tanklar, büyük bir gürültüyle geçerken kalbim küt küt atardı.

Bir gün, komşu nine beni evine çağırdı. Bunca yıl sonra, evine ilk kez girmiştım. Evin iç düzeni, beni hayli şaşırtmıştı. İlk kez gördüğüm için, bilhassa antika eşyaları ilginç gelmişti. Bana gül reçeli ikram etti. Hayatımda ilk kez gül reçeli yiyordum. Tadını hala damağımda duyuyorum. Yeni gelen aile için uzun uzun konuştu. Ailenin çocuklarına yardım etmemi, Türkçe'yi öğretmemi, ayrıca onları diğer çocuklardan korumamı istedi. Sonra onlara, Paskalya için aldığı şık ayakkabıları gösterdi. Çok sevindim. Bana da aynılardan alsaydı, daha da sevinecektim.

O günden sonra, çocuklarla birlikte evin geniş bahçesinde serbestçe oynamaya başladık. Ne yapsak, ne etsek, komşu nine artık bizlere bağırıyordu. Biz de, buna karşılık, özenle baktığı çiçekleri hemen her gün suluyor, etrafında biten otları ayıklıyorduk. Bizleri saatlerce seyreden komşu nine, daha sonra bisküvü ikram ediyordu. Komşu nine sayesinde, mahallemize gelen yeni aile fertleri, kendilerini artık yabancı hissetmiyorlardı. Yıllarca birlikte yaşamışçasına birbirimize kaynaşmıştık.

Enver AHMET

SÖZLÜK

- **Heves:** İstek, eğilim, arzu, şevk.
- **Oyma:** Bir nesnenin yüzeyini özel araçlarla oyarak veya delerek türlü biçimler verme.
- **Kerpiç:** Duvar örmekte kullanılmak için kalıplara dökülüp güneşte kurutulmuş saman ve balçık karışımı ilkel tuğla.
- **Antika:** Eskiden kalma eşya.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Mahalleye taşınan yeni aileye kimler yardım etmektedir?
- Yazar, bizlere mor salkımlı evi nasıl açıklamıştır?
- Mahalleye gelen yeni aileye kimin sayesinde yabancılık hissetmemiştir?

TARTIŞALIM

- Komşularımızla kardeş gibi yaşamalıyız, düşüncesi hakkında sınıfça arkadaşlarınızla tartışınız.
- Kendi mahallenizdeki durumu arkadaşlarınızla tartışınız.

EYAZ'IN (AYAZIN) MARİFETİ

Bir gün beyleri Gazneli Mahmuta

“Ayaz denilen bu kölenin ne marifeti var ki sen ona otuz kişinin maaşı kadar maaş ödüyorsun?” dediler.

Sultan Mahmut bu soruya o anda cevap vermedi. Birkaç gün sonra beylerini alarak ava çıktı. Yolda bir kervan gördüler. Sultan Mahmut beylerden birine:

“Git sor bakalım, bu kervan nereden geliyor?” dedi.

Bey atını sürerek gitti, birkaç dakika içinde geriye döndü.

“Efendim kervan Rey şehrinden geliyor.” dedi.

Sultan Mahmut:

“Peki, nereye gidiyormuş?” diye sorunca bey susup kaldı. Bunun üzerine Sultan Mahmut başka birini gönderdi. O da gidip geldi.

“Efendim, Yemen’e gidiyormuş.” dedi.

Padişah:

“Yükü neymiş?” deyince o da sustu kaldı. Bu defa padişah başka bir beye:

“Sen de git yükünü öğren” dedi.

Bey gitti geldi.

“Her cins mal var, fakat çoğu Rey kaseleri.” dedi.

Padişah:

“Peki, kervan ne zaman yola çıkmış?” diye sorunca bey cevap veremedi. Padişah böyle tam otuz beyi gönderdi, otuzu da istenen bilgileri tam olarak getiremediler. Padişah son olarak Ayaz’ı çağırdı:

“Ayaz, git bak bakalım, şu kervan nereden geliyor?” dedi.

Ayaz:

“Efendim, kervan görünür görünmez sizin merak edeceğinizi tahmin ederek gidip gerekenleri öğrendim. Kervan Rey’den gelip Yemen’e gidiyor, yükü şudur, şu kadar at, şu kadar deveden oluşuyor, şu kadar insan var” diye kervan hakkında ayrıntılı bilgi verir. Bütün bunları beyler ağızı açık dinliyorlardı. Ayaz tek başına 30 beyin edinemediği bilgiyi edinmişti. Padişah beylerine döndü:

“Ayaz’a neden otuz kişinin ücretine denk ücret verdiğimi anladınız mı? Görüyorsunuz ki bu bile onun hizmetine karşılık az geliyor.” dedi.

Böylece Ayaz’ı çekemeyerek aleyhinde konuşan beyler utanıp yaptıklarına pişman oldular.

DERSE HAZIRLIK

- *Herkesin söylediğine uymamız gerekir mi?*
- *Hangi tavsiyelere, niçin uymalıyız?*

HER AĞIZDAN BİR SÖZ

Bir gün Hoca, oğlunu eşeğe bindirmiş. Kendisi de arkadan, yavaş yavaş yürüyor-muş. Köye doğru yol almaya başlamışlar. Bu durmu görenler:

- Şu hale bak, ihtiyar adam yaya gidiyor, çocuk eşeğe binmiş! Dünya tersine dön-dü galiba!

Hoca bu sözleri işitince, oğlunu eşekten indirip kendisi binmiş. Köye doğru yol al-maya devam etmiş. Bir süre gittikten sonra, gene birkaç kişiyle karşılaşmışlar.

Adamlar:

- Vay canına, demişler, koca adam eşeğe binmiş, ufacık çocuğu yaya yürütüyor. Bu adamda hiç insaf, hiç merhamet yok mu acaba?

Hoca bu sözleri de işitmiş ve eşeğe oğlu ile birlikte binmiş. Aradan çok geçmeden gene birkaç köylüye rastlamışlar. İçlerinden biri:

- Şunlara bakın, demiş. Eşeğin beli neredeyse çat diye kırılıverecek. Bu sıcakta iki kişi birden, o cılız hayvana nasıl da biner...

Hoca, bunu da duyduktan sonra kendisi eşekten indiği gibi oğlunu da indirmiş. Eşek önde, onlar arkada yürümeye başlamışlar. Köye yaklaştıklarında birkaç kişi daha karşılırlarına çıkmış. Biri:

- Şu akılsızlara bakın, demiş. Eşek bomboş gidiyor, kendileri yaya! Hiç akıl alır mı bu işi?

Hoca oğluna dönerek:

- Evlat, demiş. Gördün mü? Her ağızdan bir söz çıkıyor. İnsanları memnun etmek mümkün değildir. Elin ağzı torba değil ki büzesin. İyisi mi biz, doğru bildiğimizden şaşmayalım!

Erdoğan TOKMAKÇIOĞLU

SÖZLÜK

- **Hal:** Durum.
- **Cılız:** Zayıf.
- **Evlat:** Kız veya oğlan çocuk.
- **İnsaf:** Ölçülü davranmak, acımak.
- **Merhamet:** Acıma, kötü durumda düşenlere karşı duyulan üzüntü.

DÜŞÜNELİM – CEVAPLAYALIM

- Hocaya, karşılaştığı kişiler neler söylüyor?
- Hoca, duyduklarından sonra neler yapıyor? Sırayla anlatınız.
- En sonunda Hoca, oğluna neler söylemiş?
- Söylediği sözlerle neyi anlatmak istemiş?

TARTIŞALIM

- Okuduğunuz metine, siz de yeni başlıklar bulunuz. Bunlardan en uygununun hangisi olduğunu ve sebebini sınıfta tartışınız.

ÖDEV

- *“Herkesin söylediğine uyulmaz. Herkes kendi bildiğini söyler.”*
- *“Yüz kişiyi dinle. Sonunda yine kendi bildiğini yap.” cümlelerinden neyi anladığınızı anlatınız.*

DERSE HAZIRLIK

- *Duyduğunuz veya çevrenizde söylenen manilerden örnekler toplayınız.*

MANİLER

ÖĞRENELİM

Sözlü, anonim edebiyat ürünlerindedir. Dört mısradan meydana gelir. Sevgi, tabiat, övgü, evlat sevgisi, ayrılık, hasret ve aşk konularını işler. Mani düğün, ölüm, ayrılık, buluşma ve gurbet vb. olaylar karşısında sevinç, üzüntü gibi duyguları en güzel yansıtmaya aracıdır. İlk iki mısra hemen hemen her zaman bağımsızdır ve maninin anlamı ile ilgili değildir, konuya giriş için söylenir. Son iki mısradan ise asıl söylenmek istenen verilir.

Maniler tek kişiyle söylendiği gibi, iki kişi arasında karşılıklı söyleşi biçiminde de oluşur. Bu deyişmeler, genellikle iki kız, delikanlı ile kız, ana oğul, baba ile oğul arasında olur. Oyun oynarken ya da tarlada çalışırken karşılıklı söylenen sorulu yanıtli maniler de vardır.

Maniler Türk toplum hayatının bir özetidir.

*Saçımda siyahım var
Bülbül gibi ahım var
Göz gördü gönül sevdi
Benim ne günahım var.*

*Bahçede iğde midir
Dalları yerde midir
Her gördüğünü seversin
Sendeki mide midir.*

*Bahçelerde saz olur
Gül açılır yaz olur
Ben yarime gül demem
Gülün ömrü az olur.*

*Ah benim hindi gönlüm
Tepeden indi gönlüm
Değme güle konmazken
Dikene konu gönlüm.*

DÜŞÜNELİM – CEVAPLAYALIM

- Yukarıdaki manilerde çeşitli konular işlenmiştir. Manileri dikkatlice okuyup ele alınan konuları tahmin etmeye çalışınız.

DERSE HAZIRLIK

- *Toplu taşıma araçlarında nasıl davranıyorsunuz?*
- *Kimlere nasıl davrandığınızı açıklayınız.*
- *Aldığınız bir görevi yerine getirirken dikkatli ve özenle davranıyor musunuz? Anlatınız.*

GEÇİM DÜNYASI

Yağmurlu bir gündü. Vapurun alt salonu dopdoluydu.

Kucağında büyük bir paketle karşımdaki sırada oturan sarı muşambalı bir genç bayan, birdenbire kalktı. Yer bulamayarak ayakta kalmış kibar kıyafetli, nazik ve asil çehreli bir zata:

- Beyefendi, buyrun, size yerimi vereyim, dedi.

Herkeste bir hayret! Kanapelerde bu kadar kişi oturduğu halde, hiç kimse yerini bu ihtiyara ikram etmeyi düşünmemişti. Bir genç kızın gösterdiği bu nezaket – medeniyet namına, hepimizi utandıracak bir şeydi. İhtiyar beyle genç bayan arasında bir nezaket mücadelesidir başladı. İhtiyar, verilen yeri kabul etmiyor; bayan, fevkalade bir nezaketle ısrar ediyordu.

Onlar, “Oturacaksınız!” diye birbirleriyle uğraşırken, korkunç bir şingirtti koptu. Bayanın elindeki paket yere düşmüştü!...

Genç kız “Aman, yandım!” diye feryat etti ve devrilip bayıldı.

Salondaki telaşı hayal edemezsiniz. Oturan ahalden bir kısmı bayılanı görmeye koşarken, ayakta duran bir kısmı da onların yerini kapmaya koşuyor, bir itişip kakışmadır gidiyordu.

Yolculardan birinin evine götürdüğü bir kolonya şişesini bir başka yolcunun çakı-sındaki burgu ile açtılar ve bin zahmetle bayanı ayılttılar.

Ahali, bu felakete sebep olan ihtiyar beye aksi aksi bakıyordu. O çaresiz fena halde korkmuş, heyecanlanmıştı; yüzünün bütün azası ve sakalının seyrek telleri ayrı ayrı titriyordu.

Nihayet, mesele anlaşıldı: Bayan, bir antikacı dükkanında memurmuş. Bir yere bir vazo götürüyormuş. Şimdi, bu kaza yüzünden aç kalacaktı!...

Bu korku boşunaydı. Kendi yüzünden bir genç kızın sokakta kalmasına bu asil ve kibar yüzlü ihtiyar vicdanı nasıl tahamül ederdi?

Adamcağız, incelik ve heyecandan ıslanan gözlerini ve burnunu silerek cüzdanından epeyce bir para çıkardı, nazik bir tavırla bayana verdi.

Reşat Nuri GÜNTEKİN

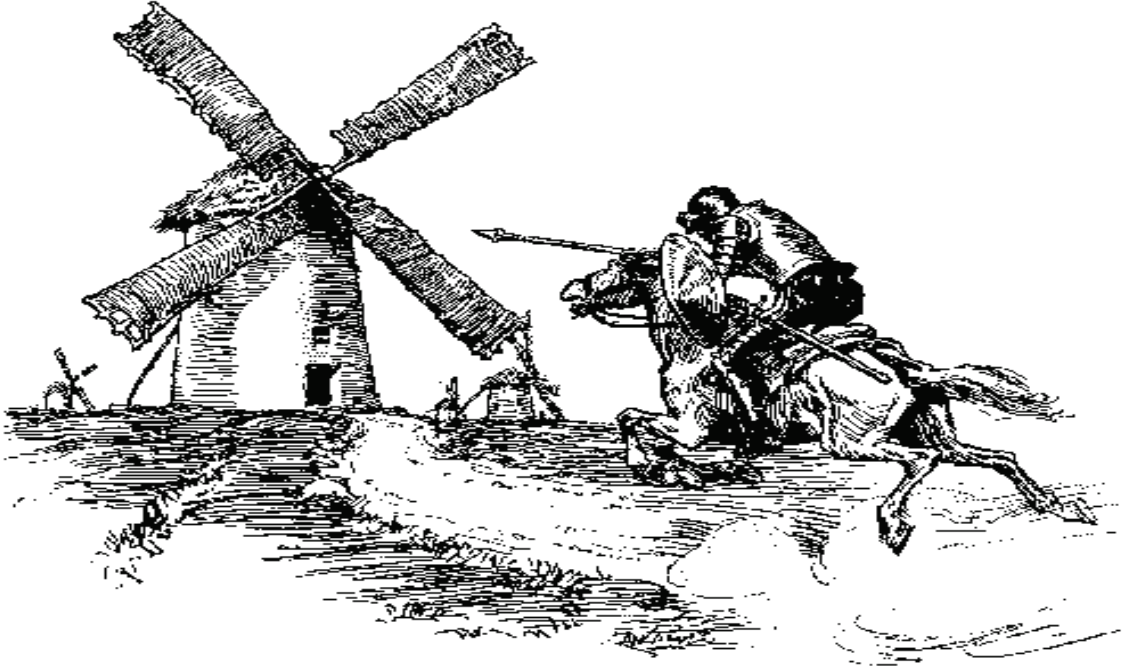
SÖZLÜK

- **Zat:** Kimse, kişi.
- **Kibar:** İnce, nazik olan.
- **Nezakat:** Başkalarına karşı saygılı ve incelikle davranma.
- **Mücadele:** Birbirlerine isteklerini kabul ettirmek için yapılan zorlu çatışma.
- **Fevkalade:** Olağanüstü.
- **Vicdanlı:** İnsafı.
- **Aza:** Vücut parçası, organ.
- **Tahammül:** Güç durumlara karşı koyabilme gücü, katlanma.
- **Feryat:** Haykırış, çığlık.
- **Çakı:** Açılıp kapanan bir veya birkaç ağızlı küçük cep bıçağı.
- **Burgu:** Tıpa çekmeğe yarayan, ucu sivri ve helis biçiminde demir alet.

DÜŞÜNELİM – CEVAPLAYALIM

- Genç bayanın yaşlı adama yer vermesini nasıl değerlendiriyorsunuz?
- Bayılan genç bayana yardıma koşanların yerlerine kimler oturuyor?
- Böyle bir hareketi doğru buluyor musunuz?
- Genç bayanın endişelenme sebebi nedir?
- Genç bayanın bayılmasına sebep olan yaşlı adama yolcular nasıl tepkide bulunuyorlar?
- Okuduğunuz yazının ana konusu nedir?

DON KIŐOT'UN DEĞİRMENLERLE SAVAŞI

(Don Kişot, kahramanlık göstermek için at üstünde dolaŐmaktadır. Kahramanlık isteği onu yarı deli duruma getirmiŐtir.)

Bir gün Don Kişot, ovanın bir ucunda otuz kırk yel değirmeni gördü. Arkadaşı Sanço'ya dedi ki:

- Dostum, talih bizim ayağımıza geliyor. Şu karŐıdaki korkunç devleri görüyor musun? Sayıları otuzu aŐıyor ama, ziyanı yok, ben bu kurumlu düŐmanlara saldırıp canlarını alacağım... Onlar ölünce, kalacak malları bizi zenginleŐtirecek.

Sanço:

- Hangi devler? diye sordu.

- Canım, Şu gördüğün uzun kollu devler, kolları belki sekiz yüz metre var.

- Fakat, dikkat ediniz, bunlar dev değil, yel değirmenlerdir. Size kol gibi görünen Şeyler de sadece onların kanatlarıdır.

Don Kişot cevap verdi:

- Görülüyor ki senin böyle Őeylere aklın ermiyor, bunlar devdir. Ben yanılmıyorum. Sen korkuyorsan bir köŐeye ekil. Ben bu tehlikeli cenge tek başıma giriŐmekten çekinmem.

Don Kişot, bu sözleri söyledikten sonra atı Rosinat'ı mahmuzladı, zavallı Sanço'nun:

- Bunlar dev değildir, diye yırtılmasına kulak asmadı.

Kahramanımız değirmenlerin yanına vardığı halde, yanıldığını anlamıyor.

- Hele biraz durun, tabansız haydutlar, kaçmayın... Bir şövalye tek başına size hücuuum ediyor.

Tam o sırada bir parça rüzgar, değirmenlerin büyük kanatlarını döndürmeye başladı.

Don Kişot:

- Boşuna yoruluyorsunuz, dedi. Sizin devlerden daha çok güçlü ve kolunuz olsa yine sizi mahvedeceğim.

Don Kişot bu sözleri söyledikten sonra kalkanını bedenine siper etti. Mızrağını kaldırdı ve atını dörtnal sürerek önüne gelen ilk değirmene saldırdı. Fakat elbisesi değirmenin kanatına takıldı, kanat onu havaya kaldırdıktan sonra atı ile birlikte yirmi adım uzağa fırlattı.

Sanço, eşeğiyle efendisinin yardımına koştu. Don Kişot'un düşüşü öyle şiddetli olmuştu ki, Sanço, onu yerden kaldırmak için çok sıkıntı çekti.

Sanço ise bağıırıyordu:

- Dikkat edin, diye efendimize haber vermedim mi? Onların yeldeğirmeni olduğunu, insanın bunu anlamak için kafasında başka değirmenler dönmesi gerek olduğunu söylemedim mi?

Kahraman, Sanço'ya şöyle cevap verdi:

- Yeter! Yeter. Cenk sanatı her sanattan fazla talihin oyunlarına bağlı bir şeydir... Bu hainin ne yaptığını anlıyorum. Bana zafer şerefini kazandırmak için devleri değirmene çevirdi. Sabır. Benim kılıcım şüphesiz bir gün onun oyunlarını altüst edecektir.

Sanço omuzu çıkmış olan ata koşarak cevap verdi:

- Siz de bu bahtiyarlığı yaşayın.

Kahramanımız ata bindikten sonra yanındaki limanın yolunu tuttu. Sonu belirsiz ve belalı çıkması ihtimali olan işlere girişmeyi sevenler için bu yerlerin çok zengin olduğuna hiç şüphesi yoktu...

Miguel SERVANTES

"Don Kişot" romanından

SÖZLÜK

- **Yel değirmeni:** Kanatları yelle dönerek çalışan değirmen.
- **Mahmuz:** Binicilerin topuklarına taktıkları sivri demir.
- **Mızrak:** Ucu sivri, uzun demir. Silah.
- **Bahtiyar:** Mutlu.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Don Kişot nereye ve neden saldırıyor?
- Yel değirmenlerini neye benzetiyor?
- Don Kişot ve Sanço'nun kişiliklerini karşılaştırın ve açıklayınız.

ÖĞRENELİM

*Dev, gerçekte yoktur. Hayalde yaratılmış bir masal kişisidir.
Siz, gerçeğe benzemeyen birkaç masal kişisi daha söyleyiniz.*

Şu kelimeleri birer cümlede kullanınız:

meşdan okumak, sayın, ufuk, değirmenci.

TARTIŞALIM

- Siz değirmenci olunuz. Değirmeni durdurduktan sonra ne yapardınız?
- Don Kişot'a ne derdiniz?
- Don Kişot kitabını bulunuz. Don Kişot'un başka gülünç davranışlarını okuyunuz. Bir ikisini seçerek sınıftaki arkadaşlarınıza okuyunuz ve aranızda tartışınız.

Yazar Hakkında

Miguel de Cervantes Saavedra: 1547—1616, İspanyol romancı, şair ve oyun yazarıdır. Sanat yaşamına genç yaşta başlamıştır. Yazıları ve tiyatroları ile kısa sürede tanınan bir yazar olmuştur. Dolandırıcılıkla itham edilip hapse atılmıştır. Burada yazmaya daha sıkı sarılmıştır. Yaşamının sonlarına doğru ünlü eseri Don Quijote (Don Kişot)'u hapisanede kaleme almıştır ve bu eseri sayesinde tüm dünyada tanınmıştır. Eserde yazarın kendi hayatıyla alay ettiği ve kahramanla aralarında çokça benzerlikler olduğu görülür. Don Kişot dünyanın en çok okunan eserlerinden biridir ve 38 dile çevrilmiştir.

DERSE HAZIRLIK

- *Arkadaşlarınızda hangi özelliklerin olmasını istersiniz? Neden?*
- *Size göre kimlere dost denir? Dostlara bazı sırların söylenmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?*
- *Sır saklayamayan, verilen sırrı başkalarına söyleyen arkadaşlarınızı nasıl uyarırsınız? Anlatınız?*

SIR SAKLAMAK

Hayatta sır saklamanın insanlar için ne kadar önemli bir meziyet olduğunu bilmem hiç düşündünüz mü? Aranızda sır saklamasını beceremeyenler bulunabilir, ama onlar bile sır saklar olmanın lüzumunu çok iyi takdir ederler. Ne yapsınlar ki sırrı saklamak ellerinden gelmez. Kendilerine emanet edilmiş sır, suyun içine hapsedilmiş hava kabarcığı gibi bütün gücüyle dışarı fırlamak, serbest havaya kavuşmak ister. Böyleleri kendilerine bir sır emanet edilince adeta rahatsız olur. “Ne yapsam da bundan kurtulsam.” der gibi adam arar, ilk rastladıklarına sırrı söyleyerek ferahlarlar.

Sır saklamak ne kadar güç olursa olsun sır söylemenin de kendine mahsus bir zevki olduğunu inkar etmek de kolay işlerden değildir. Mesela, sizde bir sır var. Bunu öğrenmeyi çok isteyeceğini iyi bildiğiniz bir dostunuza haberi yetiştirmek için sokağa fırlıyorsunuz. Onu ilk bulduğunuz yerde bir kenara çekip ağızınızı kulağına yaklaştırarak sırrı fısıldıyorsunuz. Dostunuzun gözleri, yeni öğrendiği haberden faltaşı gibi açılmıştır. Bunu nasıl öğrendiğinizi size tekrar tekrar soruyor. Doğru olup olmadığını ısrarla öğrenmeye çalışıyor. Siz, binbir yemin ediyorsunuz ve kimsenin bilmediği bir gerçeği bilir olmanın gururu ile mest oluyorsunuz.

Kısacası, zaafpların en tehlikesi ile karşı karşıyasınız. Çünkü o sır size, hiç kimseye anlatmamanız şartıyla emanet edilmiştir. Bunu başkalarının duymasından büyük zararlar pekala doğabilir. Böyle bir gevezelik, türlü hallerde kötü sonuçlar doğurabilir. Siz de belki başka hiç kimseye söylememeyi vadeder gibi sırrı elde etmişsinizdir.

Shakespeare (Şekspir)'in dediği gibi ağızdan bir defa çıkmış olan sözü geri alıp tekrar sır haline getirmek mümkün değildir. O, derhal ağızdan ağıza yayılır gider. Sebep olacağı faciaları önlemek artık kimsenin elinde değildir.

Bir de size inanarak o sırrı söylemiş olan dostunuzun karşısındaki durumunuzu düşünün. Onun dostluğunu bir daha elde etmenin artık imkanı var mıdır?

Şevket RADO

SÖZLÜK

- **Sır:** Varlığı veya bazı yönleri açığa vurulmak istenmeyen, gizli kalan, gizli tutulan şey.
- **Mezihyet:** Bir kişiyi benzerlerinden üstün gösteren nitelik.
- **Lüzum:** Gerek, gereklik.
- **Ferahlık:** Ferah olma durumu, genişlik.
- **Mest:** Kendinden geçmek.
- **Zaaf:** Düşkünlük, eksiklik, yetersizlik.
- **Vaat:** Bir işi yerine getirmek için verilen söz.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Yazar, okuduğunuz metinde hangi konudaki görüşlerini anlatmıştır?
- Bazı kimselere göre sır neye benzer? Neden?
- Bazıları, kendilerine bir sır söylediğinde ne yapmayı düşünürler?
- Bir sırrı öğrenen kimse önce neler yapar? Öğrendiği sırrı açıklayınca neyin zevkini duyar?
- Sır, insana hangi şartla verilir?
- Sırrın başkalarına söylenmesi ne gibi zararlı sonuçlar doğurabilir? Açıklayınız.
- Metnin ana düşüncesini söyleyiniz.

ÖĞRENELİM

- *Yazar, düşüncelerini bizimle konuşuyor, dertleşiyor gibi anlatmış. Düşüncelerini kanıtlama gereği duymamış; cana yakın, içten bir dil kullanmış. Bu şekilde güncel bir konuyla ilgili düşüncelerin, karşılıklı konuşuyormuş gibi içten bir dille yazıldığı yazılara **söyleşi** (sohbet) denir.*

DERSE HAZIRLIK

- *Dün gece kardeşim hastalandı. Annem ve babam bütün gece başından ayrılmadı. Ben de öyle. Kardeşim hastalanınca onu ne kadar sevdiğimi anladım.*
- *Sizde aile bireylerini ne kadar çok sevdiğinizi bir kaç cümle ile açıklayınız.*
- *Her hangi bir olay yaşadığınız arkadaşlarınıza anlatınız.*

KARDEŞ SEVGİSİ

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, Kore'de birbirini çok seven iki erkek kardeş yaşarmış. Her ikisi de evliymiş. Ailelerine bakmak için çok çalışmaları gerekiyormuş. Ancak gece gündüz çalışmalarına rağmen sadece karınlarını doyurabilecek kadar kazanıyorlarmış. Bazen aç açına uydukları oluyormuş.

Bir sabah günü tahıllarını toplamışlar. Aralarında paylaşmışlar. Her ikisinin de ayrı ayrı ambarı varmış. Paylarına düşeni ambarlarına koymuşlar.

Büyük olan, küçük kardeşinin durumuna üzülüyormuş. "Bu kadar tahılla nasıl geçinecek? Çocuklarına ne yedirip içerek?" diye endişeleniyormuş. Sonunda bir karar vermiş. Kardeşi görmeden onun ambarına girecek, kendi tahıllarından birazını ona verecekmış.

Büyük kardeş bir gece geç saatte ambarına gitmiş. Büyükçe bir kovanın içini tahılla doldurmuş. Sessizce kardeşinin ambarına götürmüştü. Tahılları, kardeşinin tahıllarının üzerine eklemiş. Yine hiç ses çıkarmadan oradan ayrılmış. "Verdiğim tahıllar bir müddet kardeşime yeter." diyerek sevinmiş.

Ancak büyük kardeş sabah kalkıp da ambarına gittiği zaman gözlerine inanmamış. Kendi kendine "Allah allah! Ben dün gece buradan koca bir kova tahıl almamış mıydım? Ama tahıllarım azalacakları yerde artmışlar!" diyerek şaşırılmış. Bu durum, büyük kardeşi mutlu etmiş. Çünkü "O zaman kardeşime daha çok tahıl veririm." diye düşünmüştü.

Gece olunca büyük kardeş ambara gitmiş. Bu sefer daha büyük bir kova almış. Kovayı ağzına kadar doldurmuş. Sonra da hiç ses çıkarmadan kardeşinin ambarına gitmiş. Tahılları, kardeşinin tahılları üzerine eklemiş. Hiç kimselere görünmeden oradan ayrılmış.

Ancak sabah kendi ambarına girdiğinde yine çok şaşırılmış. Çünkü tahılları yine artmış. "Tahıllarım hiç azalmıyor. O zaman kardeşime daha fazla vermeliyim." diye

düşünmüş. Gece olunca ambarına gitmiş. Bu sefer en büyük kovayı almış. Ağzına kadar tahıl doldurmuş. Kimselere görünmeden kardeşinin tahıllarının üzerine dökmüş.

Ancak ertesi gün yine aynı şey olmuş. Kendi ambarındaki tahıllar hiç azalmadan duruyormuş. Büyük kardeş bu duruma yine çok şaşırılmış. Neler olup bittiğini anlamaya karar vermiş. Gece boyunca kendi ambarında saklanacaktı. Bu işi kimin yaptığını bulacaktı.

Büyük kardeş gece olunca ambarının içine saklanmış. Çok geçmeden ambarın kapısı açılmış. Elinde koskocaman kova olan biri ambara girmiş. Kovadaki tahılları kendi tahıllarının üstüne dökmüş. Tam oradan ayrılacakken büyük kardeş “Söyle bakalım! Sen kimsin?” diye haykırmış.

Ambarın ışığı yanınca ne görsün? Ambara giren kişi, küçük kardeşinden başkası değilmiş. Meğer küçük kardeş de ağbeyine acıyormuş. O aç kalmasın diye her gece gizlice ağbeyinin ambarına giriyor, tahıl bırakıyormuş. İki kardeş çok duygulanmışlar ve sıkıca sarılmışlar. Birbirlerine her zaman yardım etmeye karar vermişler.

O günden sonra kardeşlerin kazançları artmış. Hayatları daha kolaylaşmış.

Hatice UĞUR

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Kardeşinizin ya da bir arkadaşınızın sizin için yaptığı bir fedakarlığı anlatınız.
- Teşekkür etmek için ona bir mektup yazınız.
- Mektupta neler yazarsınız? Açıklayınız.

DERSE HAZIRLIK

- *23 Nisandaki duygu ve düşünceleriniz nelerdir? Anlatınız.*

23 NİSAN TÜRKÜSÜ

Atatürk sizlere etti armağan;
Tek çocuk bayramı 23 Nisan,
Dünyada ilk, nasıl sevinmez insan!

Bu sevinci, hep paylaşın çocuklar,
Mutlulukla dolun, taşın çocuklar.

Bu bayramda aydınlandı ölkemiz,
Yurtta ve cihanda barış ilkemiz,
Çağdaş uygarlıkta yarış ölkümüz.

Uygarlık yoluna düşün çocuklar,
Engelleri bir bir, aşın çocuklar.

Bu uğurda nice gazi kan verdi.
Bu gün için, Mehmetçikler can verdi.
Atamız, tarihe şeref-şan verdi.

Atatürk yolunda koşun çocuklar,
Vatan sevgisiyle çoşun çocuklar.

Tutsaklığın üstesinden gelinsin,
“Egemenlik milletindir!” bilinsin,
Gönüllerden kin, intikam silinsin.

Dünya ile kucaklaşın çocuklar,
Ufuklarda bayraklaşın çocuklar.

Ayhan İNAL

SÖZLÜK

- **İlke:** Temel düşünce.
- **Ülkü:** Amaç edinilen ulaşılmak istenen şey, ideal.
- **Kin:** Öc almayı amaçlayan gizli düşmanlık.

DÜŞÜNELİM – CEVAPLAYALIM

- Atatürk yolunda koşmak ne demektir?
- Çocukların, dünya ile kucaklaşması nelere bağlıdır?
- Şiirin ana fikri nedir?

ÖĞRENELİM

- 23 Nisan 1920'de Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi kuruldu. Atatürk, bu tarihi, çocuklara bir bayram olsun diye armağan etti, böylece 23 Nisan Uluslararası Çocuk şenliği doğdu.

TARTIŞALIM

- 23 Nisan Milli Egemenlik ve Çocuk Bayramı'na dünya çocukları neden Türkiye Cumhuriyetinde bir araya geliyor? Araştırınız ve sınıfta tartışınız.

ÖDEV

YAZILI ANLATIM

Bir hikaye yazalım.

Yazacağınız hikayenin başlığı "23 Nisan Çocuk Bayramında Yaşadıklarımız" olsun. Hikayenizde 23 Nisan günü sınıfınızda neler yaptığınızı, anlatınız. Bu günde ne kadar sevinçli olduğunuzu belirtiniz.

Anlatacaklarınızı gününüzün akışına göre anlatınız. Olayın geçtiği yeri ve zamanı belirtiniz. Olayda (hikayede) yer alan kişilerin adlarını ve kişilerin bazı özelliklerini belirtmeye unutmayınız.

Kısa ve düzgün cümleler kurarak yazınız. Noktalama işaretlerini uygun yerde kullanınız. Yazınızı yazdıktan sonra bir kez okuyunuz, yanlışlıklar varsa düzeltiniz.

DERSE HAZIRLIK

- *Arkadaşlarınız için neler yaparsınız?*
- *Arkadaş ve dost kelimelerini araştırarak sınıfta açıklayınız.*

GÜVERCİN VE ARKADAŞLARI

Daher şehri yakınlarında av kuşlarının çok bulunduğu bir yer varmış, avcılar buraya sık sık gelirlermiş.

Bir gün bir avcı, sırtında bir ağ, elinde bir sopa ile gelir, ağını atar, üstüne taneleri serper ve bir yere gizlenerek beklemeğe başlar.

Çok geçmeden, bir sürü güvercin, başlarında “Boynu Çemberli” diye tanınan beyleriyle birlikte, uçarken gelirler. Ağları fark etmeyerek taneleri yemeğe başlarlar ve tuzağın içine düşerler. Avcı bunu görünce sevinç içinde koşar. Güvercinlerin herbiri kurtulmak için çırpınmağa başlarlar; fakat nafile!

Boynu Çemberli, arkadaşlarına der ki:

Felakete karşı koyabilmek için el birliği ile hareket edelim. Hiçbiriniz kendi canını, arkadaşlarının canından üstün tutmasın. Hepimiz birlikte tek bir kuş gibi uçalım ve bu şekilde hep birlikte kurtulalım.

Bunun üzerine güvercinler, kendilerini toplayıp hep birlikte kanat çırpırlar; ağı da kendileri ile beraber kaldırarak gökyüzüne yükselirler.

Avcı bu hali görünce şaşar, canı sıkılır, fakat ümidini de kesmez; “Biraz sonra nasıl olsa düşerler” der ve uçtukları yöne doğru koşmaya başlar.

Boynu Çemberli yeryüzüne bakar ve arkadaşlarına seslenir:

- Avcımız peşimizde. Biz böyle kırlar üzerinde uçarsak bizi gözetler ve nereye konacağımızı kolaylıkla tahmin eder. Şehir üzerine yönelelim; o da şehre girecek, evler onun bizi görmesine engel olacaktır. O zaman peşimizi bırakmak zorunda kalır. Sonra, filan yerde bulunan Fareye gideriz. O benim dostumdur. Bizi sarmış olan ağın iplerini keser ve bizi kurtarır.

Güvercinler, beylerinin dediği gibi yaptılar; avcı da bunları ele geçirmekten ümidini keserek izlemekten vazgeçti.

Güvercinler uça uça Fare'nin bulunduğu yere vardılar ve indiler. Fare'nin her tehlikeye karşı hazırladığı yüz deliği vardı. Boynu Çemberli onu “Zeyrek!” diye adıyla çağırdı.

Fare, deliğinin içinden:

- Sen kimsin? diye sordu.
- Ben senin dostunum, Boynu Çemberli'yim!

Fare hemen koştı ve dostunun ayağına dolaşmış olan ipleri dişleriyle kesmeğe başladı. Fakat Boynu Çemberli buna razı olmadı:

- Önce arkadaşlarımı kurtar, sonra bana gel, dedi.

Bunun üzerine Fare:

- İşte beni sana kul köle eden de bu huyun ya! dedi ve bütün ağı dişleri ile parça parça etmeğe başladı. Bütün güvercinler kurtuldu.

Beydeba (Kelile ve Dimne)

DÜŞÜNELİM – CEVAPLAYALIM

- Avcı, kuşları avlamak için nasıl bir düzen kurmuştu? Bu tuzağa neler düştü?
- Güvercinlerin beyi, arkadaşlarına ne tavsiye etti? Bu tavsiyenin değerini açıklayınız.
- Fare niçin birçok delikler yapmış?
- Dostunun tuzağa düştüğünü gören Fare ne yaptı?
- Boynu Çemberli, Fareye ne dedi? Bu sözünün, arkadaşlarına daha önceki tavsiyesiyle ilgisi var mı?
- Bu yazıdan ne gibi öğütler aldınız?

TARTIŞALIM

- Arkadaş edinmek sizce zor mu?
- Bencil olma hakkında sınıfça tartışınız.

Yazar Hakkında

M.Ö. 1. yüzyıl civarında yaşadığı düşünülen Beydeba'nın el yazmalarına göre Büyük İskender'in zamanında yaşamıştır. Beydeba, döneminin sayılı bilginlerinden biriydi. Kıvrak zekasıyla her işin üstesinden gelen, imkansız denen ve akıl ermeyen olayları bile çözen bir Hint düşünürüdür.

İskender Hindistan'ı topraklarına katıp şehrin başına, güvendiği birini vali atadıktan sonra yoluna devam etti. İskender gittikten bir süre sonra Hintliler ayaklandılar ve İskender'in atadığı valinin yerine Fur'un oğlu Debşelim'i hükümdar yaptılar. Ancak Debşelim hükümdar olduktan sonra halkına zulüm etmeye başladı. Zamanın ünlü bilginini Beydeba, Debşelim'in huzuruna çıktı ve ona yanlış yaptığını söyledi. Debşelim, önce Beydeba'ya çok kızdı. Daha sonra hatasını anladı ve Beydeba'dan kendisini anlatan bir kitap yazmasını istedi. Beydeba uzun süren uğraşlar sonucunda kitabı bitirdi ve adını Kelile ve Dimne koydu. Debşelim kitabı çok beğendi ve Beydeba'yı servete boğdu. Kitap çok iyi korunmasına rağmen çalındı ve tüm dünyaya yayıldı.

DERSE HAZIRLIK

- *En çok sevdiğiniz ve en sevmediğiniz renkler hangileridir? Neden?*
- *Doğadaki renklerin insanların başarılı, mutlu ve verimli olmasında ne gibi etkileri olabilir?*

MAVİSİNİ YİTİRMİŞ YAŞAMAK

Mavi tükendi... Renklerin en neşelisini ve en çocukçasını yitirdik. Göz ve gönül aydınlığımız; içimize ümit, özgürlük ve sonsuzluk duygusu getiren renk uçup gitti. Karardık.

Maviyi severmiydiniz? Mavinin “su rengi” demek olduğunu bilir miydiniz? Adını sudan aldığını, sonra gökyüzüne ağarak ordan suya ve insanlara gülümseyip durduğunu... O gülümseyiş ki yer üstünde yaşamın tellerine dokunmuş ve müziği başlatmıştır. Bu sayede yaşamak; mavi, müzikli bir yolculuk olmuştur. Güzel ve şirin olan ne varsa hayatımızda, üzerine biraz mavi serpilmiş, hücrelerine, atomlarına maviler işlemiştir.

“Gün olur başıma kadar mavi
Gün olur başıma kadar güneş
Gün olur deli gibi....

Mavi işte cıvıl cıvıl, kıpır kıpır mavi, su gibi, rüzgar gibi. Göz bebeklerimizde, saçlarımızın telinde ve avuçlarımızda serinlik.

Serinliğini yeşilden almış olmalı: yeşil ile menekşe rengi arasında doğar çünkü o.

Perdeleri açıp dünyasına girelim mavinin. Bulutsuz gökyüzü rengi. Çocukların uçurtma şenliği, kuşların süzülüş çılgınlığı, dağların göğe yükselişi ve ayaklarımızı yerden kesip bizi göklere çağıran hafiflik. Birazcık, avuç içi kadar gökyüzü mavisini için, zindanların çatısından, gökdelenlerin penceresinden sızacak bir tutam mavilik için neler vermeyiz? Uçsuz bucaksız bir mucizedir gökyüzü mavisini. Bulutlar şöyle yırtılıverince gördüğümüz, görüp de yerinden doğmuş gibi sevindiğimiz anın tarifsizliği....

Deniz mavisini, kararsız ve hırçın. Aşk gibi, verem gibi işler içinize. Kah yeşile kah su rengine dönüşerek çılgına çevirir insanı. Ah, gece mavisini. Gizemli... Siyah saçlarına dolanmış gecenin. Yaz akşamlarının iç serinliği, yıldız şafaklarına vuran şarkılar. Ya peygamber çiçeği mavisini! Mavinin bahar kokusu kırlarda, ekin tarlalarında. Renkli bir bahar aydınlığı... Mavinin en koyusu, şehirli ve evcil olanı boncuk mavisidir. Çinilere işlenince sabırla büyülenen aşk ve sanat rengi. Ve turkuaz, mavinin yeşille oluşturduğu cümbüş. Taşa değer katan, taşa serinlik kazandıran asil mavi... Maviler saymakla bitmez, masal gibi bir dünyanın içine çeker insanı.

Mavi... Tüm renklere can üfleyen yaramaz çocuk, yaşamın rengi, tadı, cazibesidir. Rengini yitirmiş bir yaşamak neye yarar?

İşte şehirler bir bir yitiriyor mavisini. Rengi gittikçe kararıyor dünyamızın. Mavinin perdeleri kapanıyor. Hani gökyüzü, hani paldır küldür bulutlar. Hani yağmur sonrası yedi renkli gökkuşağı? Kuş oldu, uçup gitti hepsi. Göğe baksam, suya baksam, nereye git-

sem mavilik görünmüyor. Şehirde sis, şehirde duman, şehirde griler ve siyahlar, tadını ve doğallığını yitirdi her şey. İçine mavi sızmayan yiyecekler acı, rengine mavi vurmayan sular içilmiyor.

Saçlarına mavilik inmemiş çocuklar çelimsiz. Şehirlerin gözlerine mavi ışıklar, yüzlerine gülümseme değmiyor.

Kitaplar yalan söylüyor çocuklara. Şiirler, öyküler yalan....

Göğün mavi mavi gülümsediği yok. Bir gün çocuklar “Hani mavi gök, hani dalın yeşili, masmavi deniz nerede?” diyecekler. Bir gün “Mavinin Tarihi” diye bir ders okutulacak belki. Mavinin tarihi, mavinin ölümü diye. Mavinin tarihinde, uçurtmanın tarihini okuyacak çocuklar.

İnsanlar denizi ve suyu görecek, gökyüzüne bakacaklar, ama bir tutam renk, bir avuç mavilik görmeden; ümit nedir, hayal ve özgürlük nedir bilmeden göçüp gidecekler. Ümidin, hayalin ve özgürlüğün maviye çaldığını kimseler bilmeyecek?

Şimdi siz, rengi eksilmiş dünyanın insanları! El kadar mavi görünüyorsa pencerenizden, hele başınızı kaldırınca masmavi, çılgınca bir gökyüzü görebiliyorsanız bir yerlerde, şükredin. Göz bebeklerinizde biriktirin o maviyi, hücrelerinize çekin ve bizler için, bir de şehirlerin grisinde yitip giden çocuklar ve kuşlar için doya doya seyredin gökyüzünü.

Ali ÇOLAK

SÖZLÜK

- **Gökdelen:** Yirmi, otuz veya daha çok katlı yapı.
- **Mucize:** İnsanları hayran bırakan, tabiatüstü sayılan olay.
- **Gizem:** Sır.
- **Cazibe:** Çekici, alımlı, sevimli.
- **Çelimsiz:** Güçsüz, zayıf, nahif.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Ümit, hayal ve özgürlüğün mavi ile ilişkisi nedir?
- Şehirler mavisini neden yitiriyor? Şehirlerin mavisini yitirmesi ne tür değişmelere neden oluyor?
- Rengi eksilmiş dünya ne demektir?
- Yazarın bizden istediği nedir?
- “Bir avuç mavilik, bir tutam renk, el kadar mavi” sözleriyle yazar ne anlatmak istiyor?
- Metinde öne çıkan duygular nelerdir? Bu duyguları ifade eden cümleler hangileridir?

VARDAR OVASI

Mayadağdan kalkan kazlar
Al topuklu beyaz kızlar
Yarimin yüreği sızlar
Eğlenemem aldanamam
Ben bu yerlerde duramam.

Vardar ovası, Vardar ovası
Kazanamadım sıla parası.

Mayadağın yıldızıyım
Ben annemin bir kızuyım
Efendimin sağ gözüyüm
Eğlenemem aldanamam
Ben bu yerlerde duramam.

Vardar ovası, Vardar ovası
Kazanamadım sıla parası.

Anonim

Hicazî (Ezâzî) (Râkî) (Uşakî) (Türkiyatî)

Vardar ovası

Al topuklu beyaz kızlar
Yarimin yüreği sızlar
Eğlenemem aldanamam
Ben bu yerlerde duramam.

Vardar ovası, Vardar ovası
Kazanamadım sıla parası.

Mayadağın yıldızıyım
Ben annemin bir kızuyım
Efendimin sağ gözüyüm
Eğlenemem aldanamam
Ben bu yerlerde duramam.

Vardar ovası, Vardar ovası
Kazanamadım sıla parası.

ÖĞRENELİM

TÜRKÜ

Türküler, başlangıcından bu yana Türklerin sosyal, siyasal, kültürel ve dini hayatının her safhasında varlığı kabul edilen bir birikimdir. Bu birikim, yaşanan tarihi süreç içinde önemli izler bırakmış, Türk insanı ve Türk toplumu üzerinde etkili olmuş, her türlü kültürel değişim ve baskıya rağmen günümüzde de bu etkisini güçlü bir biçimde sürdürmektedir. İnsanımız çoğu zaman türkülerde kendini aramış ve onda kendini bulmuştur. İçini türkülerle dökmüş, sevincini, heyecanını, hüznünü, acısını türkülerle dile getirmiş, sırlarını türkülerle paylaşmış, derdini türkülerle açmış, aşkını, sevdasını, hatırasını, gönlünü, kalbini, kısacası yüreğini türkülerle ortaya koymuştur. Doğuşu itibarıyla sözlü geleneğin ürünü olan türküler, zamanla yazılı olarak da Türk edebiyatı içindeki yerini almış, halk şiirinin önemli örneklerini oluşturmuştur.

DERSE HAZIRLIK

- *Sizce hayatta sahip olduğunuz en büyük hazine nedir? Açıklayınız.*

KAYBOLAN HAZİNELER

Sevgili aynacık gecelerden bir gece o güzel masallarından birisini seçerek padişah kızının yanına gelmiş:

Ey padişah kızı, bu gece sana uzun bir masal anlatacağım. İyi dinle. Gözlerini hemencecik uykuya teslim etme.

Uzun zaman önce; belki bin yıl, belki iki-bin yıl önce bir padişah varmış. Bu padişah çok uzak memleketlerin birisinde yaşıyormuş. Birgün ülkenin padişahı veziri ile beraber şehri dolaşmaya çıkmış. Herkes kendi işiyle ilgileniyor, bir koşturmacadır devam ediyormuş. Her sabah olduğu gibi bu

sabah da dükkanlar bir bir açılmış. Padişah, halkının böylesine çalışkan olmasından büyük bir memnunluk duyuyormuş.

Yürürken karşılarına bir demirci dükkanı çıkmış. Demirci, öyle bir ağlıyormuş ki, görenin merak etmemesi mümkün değilmiş. Bütün gün bunu yaptığı için hiç müşterisi kalmamış zavallı adamın. Çünkü ağlamaktan iş yapamıyormuş. Tabi ki durumu gören padişah da meraklanmış.

- Çok garip, demiş içinden. Ne ola ki bu adamın derdi?

Yürümeye devam etmişler.

Karşılarına bir bahçe çıkmış. Bahçede çeşit çeşit ağaç varmış. Birden gördükleri şeye inanmamışlar. Bahçıvan kocaman bir elma ağacının yanında bekliyor, birden ağacın başında bir şey görmüş gibi sevinçle ağaca tırmanmaya başlıyor, fakat ağlaya ağlaya geri iniyormuş.

Padişah hiçbir anlam verememiş adamın bu davranışına:

- Acep bu bahçıvanın derdi ne ki?

Padişah vezirle biraz daha yürümüşler. Bu sefer de karşılarına bir dilenci çıkmış. Bu dilencinin gözleri görmüyormuş. Fakat garip olan, yoldan gelip-geçen insanlar bu dilencinin ensesine bir tokat indirip avucuna para bırakıyorlarmış. Dilenci her tokat yiyişinde;

- Sağolun, eksik olmayın; diyormuş.

Padişah hayretler içinde kalmış. "Acaba bu insanlar delirmiş de benim mi habirim yok", diye kendi kendine sorar olmuş. Bir yandan da kızıyormuş:

- Şu devletin padişahıyım.

- Bu insanların bir derdi olmalı ki böyle garip davranıyorlar ve ben bütün bunlardan habersizim. Kimbilir daha kaç kişi böyle acı çekiyor.

Padişah ile vezir saraya dönmüşler. Fakat padişah huzursuz, bütün gördüklerinden şaşkına dönmüş.

Vezir hemen ertesi gün bu üç adamı saraya çağırılmış. Demirci, bahçıvan ve dilenci biraz korkmuşlar. Fakat emir padişahı, gitmek zorundaymışlar. Endişeli endişeli sarayın yolunu tutmuşlar. Önce demirci başlamış başından geçenleri anlatmaya:

Birgün dükkanımın önünden tavuk satan bir adam geçiyordu. Öyle acıkmışım ki, ocağın başına soframı kurdum. Oturdum bir güzel tavuğu yemeye başladım. O sırada bir kedi ortaya çıktı. Yediğim tavuktan istediği açıktı. Miyavlayıp duruyordu. Tam kanadı yiyecekken kedi konuşmaya başladı: “Bana o kanadı verirsen, karşılığında sana yüz tane altın veririm.” Kedinin konuşması beni şaşırtmıştı, ama onu dinlemedim. Kanadı da afiyetle yedim. Tavuğun budunu elime almıştım ki, kedi yine konuşmaya başladı: “Budu yeme. Bana ver. Buna karşılık sana bir hazine veririm.” Ben kediyi kovaladım. Ve budu da bir güzel yedim. Budu tam bitirmiştim ki kedinin birden ortadan kaybolduğunu farkettim. Nereye gitmişti anlamadım. Fakat kedinin bulunduğu yerde bir parıltı vardı. Yaklaşım, bir de ne göreyim. Bir delik ve bu delikten bir hazine görünüyor. Elimi uzattım. Ama elimi her uzatışında hazine kayboldu. Çıldıracaktım. Uzaklaşıyordum, hazine ortaya çıkıyordu. Yaklaşıyordum, kayboluyordu. Bunun için o günden beri ağlıyorum.

Demircinin hikayesini dinledikten sonra sıra bahçıvana gelmiş.

Bir sabah meyveleri toplamak için bahçeye girdim. Elma ağacının başına çıkmış bir bir meyveleri topluyordum. Bu sırada tam karşımda duran çok güzel bir kuş gözüme çarptı. Kuşu yakalamak için elimi uzattım, fakat o daha hızlı davrandı ve beni yakaladığı gibi havalandı. Bir süre uçtuktan sonra kocaman bir gül bahçesine indik. Bir ihtiyar çıktı karşıma. Benimle konuşmaya başladı: “O kuşu sana ben gönderdim. Seni alıp getirmesini ben istedim ondan. Seni oğlum olarak seçtim.” Bunları söyledikten sonra bahçenin ortasında bulunan muhteşem bir saraya gittik. Bu kadar çeşit mücevheri bir arada görmek benim için sadece rüyalarda mümkün olabilirdi. İhtiyar bana; “Yaşlandım, yakında öleceğim. Oğlum olmayı kabul edersen bütün bu gördüklerin senin olacak.” dedi. Teklifi sevinçle kabul ettim tabi ki. İhtiyar adam bir ara dışarıya çıktı. Ben de onun gidişinden faydalanmak istedim ve bir yüzüğü cebime attım. Adam geri geldiğinde yüzündeki ifade değişmişti. Kuşu çağırdı, “Bu adamı nereden getirdiyse oraya götür. Ben böyle bir evlat istemiyorum.” dedi. Kuş beni yakaladığı gibi elma ağacının başına getirdi. Şimdi aşağıda olduğum zaman kuşu aynı yerde görüyorum. Hemen ağaca tırmanıyorum. Fakat kuş kaybolmuş oluyor. Ağlayarak tekrar iniyorum. Bahçıvanın hikayesi de böyleymiş.

Sıra dilenciye gelmiş. Onun da hikayesini ilgiyle dinlemem mümkün değilmiş:

Ben sapasağlam bir insandım. Gözlerim görüyordu. Bir işim vardı. Mutluydum. Yetmiş tane atım vardı benim. İşim iyiydi. Fakat açgözlülüğüm yüzünden her şeyimi kaybettim. Birgün bir tüccar atlarımı kiraladı. Bütün yükü güzelce yerleştirdik ve beraber

yola çıktık. Bir ara adam yükün tamamının altın olduğunu söyleyiverdi. Bir anda aklıma olmadık kötülükler gelmeye başladı. Zengin olabilirdim. İçimdeki ses tüccarı öldürmemi söyleyip duruyordu. Ben atları durdurdum. Tüccar karşı çıktı: “İşim çok acele, durmadan devam etmeliyiz.” Fakat ben onu dinlemiyordum. “Seni öldüreceğim ve bütün altınlar benim olacak.” diyordum adama. Gözüm hiçbir şey görmüyordu. Bu kadar kötü kalpli olduğumu ben de bilmiyordum. Demek ki para, insanı bu kadar değiştirebiliyormuş. Tam elimdeki bıçağı saplayacaktım ki, adam beni durdurdu. “Dur” dedi. “Bende bir sürme var. Göze sürüldüğü zaman toprak altında ne kadar hazine varsa hepsi görülüyor.” Bıçağı çektim. “Sür de görelim”, dedim. Keşke demeseydim. Sürmeyi cebinden çıkardı ve tek gözüme sürdü. Gerçekten de dediği doğrudu. Toprak altındaki hazineleri görebiliyordum. Bu sefer de öteki gözüme sürmesini istedim. “Olmaz” dedi. “Eğer iki gözüne sürersem kör olursun ve bir daha hiçbir şey göremezsin.” İnanmadım. Diğer gözüme de sürme çektirdim ve bir anda her taraf karardı. Artık hiçbir şey görmüyordum. Tüccar atlarımı da alarak kaçtı. Yaptıklarımın cezasını enseme tokat attırarak ödemeye çalışıyorum. Akılsızlığıma yanıyorum.

Padişah hikayelerin hepsini dikkatle dinlemiş, adamlara acımış. Hemen onlara hazineden para verdirmiş ve sarayda görevlendirmiş onları. İnsanlara başlarından geçen olayları anlatacaklarmış. Anlatacaklarmış ki hiç kimse böyle açgözlü olmasın.

Serdar YILDIRIM

SÖZLÜK

- **Padişah:** Osmanlı İmparatorluğunda devlet başkanına verilen ünvan, sultan, hükümdar.
- **Vezir:** Osmanlılarda devletin bakanlık, valilik görevlerinde bulunan kimse.
- **Endişe:** Düşünce, tasa, kaygı.
- **Sürme:** Kırpık diplerine sürülen siyah boya.

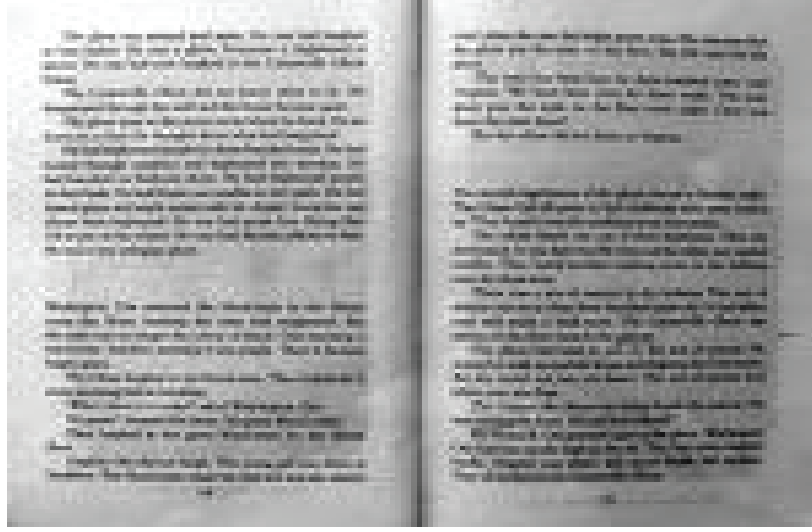
DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Padişahın dinlediği demircinin, bahçıvanın ve dilencinin derdi neymiş?
- Sizce ayna padişah kızına neden bu masalı anlatmıştır?
- Sizce masalda anlatılmak istenen konu nedir? Açıklayınız.

TARTIŞALIM

- Açgözlülük nedir ve nasıl karşı gelebileceğimiz hakkında örnek vererek öğretmeninizle ve arkadaşlarınızla tartışınız.

Serbest Okuma

TERS DÖNEN ÖYKÜ

Güneş ardındaki bayır henüz ısıtmağa başlamıştı, karyola ise geniş amcadan sıçradı, çarıklarına ayaklarını soktu, başını tekkesine koydu ve kapının evini açtı.

- Bak, gece toprak iyice yağmurlu ıslatmış, amcayı büzerek hayretle bıyığı mırıldandı, adımlara doğruyu geniş avluya acele etti, inekten ahır kovdu ve dedi:

- Boynuzlu çayır, yeşil inekte otlamaya git, bense, ormanı getirmek için oduna gideceğim.

İhtiyar omuzunu baltaya koydu ve kendi gözüyle nineye göz kırptı.

- Nine, yumurtada dört tencere pişir, iş ihtiyardan dönünceye kadar bu hazır olsun. Bugün beni öğle yemeği lezzetle yiyecek.

Ardından bulut gibi toz dumanlarla çarık kaldırarak yol ihtiyara hareket etti. Bundan korkan bir araba, atları ters döndürdü, dizginler ise arabacıyı koyverdi ve çayıra sırt üstü düştü.

Bu garip ihtiyardan olay pek çok korktu ve bayır tavşana doğru koşarak ovayı ayaklarına uzattı. En sonunda, kendini gözleri önüne atarak korkusu dışlarından titremeğe başladı ve saçlarından başı dikleşti. Yakın kurttan kana susayan orman seyrediyordu.

- Hay, hap ihtiyarı yuttu! İhtiyara kapılan çılgınlık bizim korku pantolonlardan korku fırladı ve diken çıkardı, sonra güneş boyunca çarçabuk ovaya koştu.

Ev önünde nine sadık eşiği bekledi.

- Vallahi, işte kurtta orman, diye yüksek ihtiyara haykırdı.

Evceğiz korktu, nineye sıçradı ve kilide kapıyı vurup zavallı ağaç ise ihtiyara bindi, dallarla ellere tutuldu ve avlunun kurda saldırmasını bekleye durdu.

Branko ÇOPİÇ

DERSE HAZIRLIK

- *Öğretmeninizin verdiği ödevleri zamanında yapmazsanız ne olur?*
- *Yapamadığınız ödevleri çözmek için kimden yardım istersiniz?*

ÖDEV

- Ağabey, öğretmenimiz bir atasözünü açıklama ödevi verdi bize. Bana yardım eder misin?

- Yeşim hangi atasözünü açıklayacaksın bakayım?

- “Ayağını yorganına göre uzat!”

- Öyle ya, ayağını yorganından fazla uzatırsan sonra üşürsün. Hele kış gecelerinde?

- Alayı bırak canım! Atalarımız bu sözü elbette başka bir düşünceyle söylemişlerdir.

- Şaka yaptım Yeşim, şaka!... doğru söylüyorsun. Atasözlerinin içindeki sözcükler çoğu kendi öz anlamlarının dışında başka bir düşünceyi ve görüşü belirtmek ya da öğütlemek için söylenmiştir. Size verilen ödevde artık ne “yorgan”, ne de “ayak” söz konusudur. Atalarımız bu sözle “Giderini gelirine ve varlığına göre denkleştir.” demek istemişlerdir.

- Öğretmenimiz daha beşer tane atasözü bulup getirmemizi söyledi. Bende şunları buldum. “Gelen gideni aratır.”, “Az tamah çok ziyan getirir.”, “Üzüm üzüme baka baka kararır.”, “Ağaç, yaş iken bükülür.” ve “Boş teneke çok ses verir.”

- Bulduğun atasözlerinin üzerinde biraz duralım Yeşim. Demin sana “Atasözlerinin çoğu kendi öz anlamlarının dışında, başka bir düşünceyi ve görüşü belirtmek için söylenir.” demiştim, ama kimi atasözleri kendi anlamlarını korurlar. Örneğin: “Gelen gideni aratır.” ve “Az tamah çok ziyan getirir.” ata sözleri kendi öz anlamları içindedirler. Bunu anladın değil mi?...

- Evet ağabey, çok iyi anladım.

- Dur daha bitmedi. Demin öğretmenine götüreceğini söylediğin beş atasözünden ikisini yanlış yazmışsın. “Ağaç yaş iken bükülür.” değil “eğilir” olacak. “Boş teneke çok ses verir.” yazmışsın, doğrusu “öter” olacak. Çünkü atasözleri kalıplaşmış sözlerdir. İçlerindeki hiçbir sözcüğü değiştiremeyeceğimiz gibi, sözcüklerin yerlerini bile değiştiremeyiz. Yani atasözlerini oldukları gibi kullanmak zorunluğu vardır. Çünkü atasözleri, atalarımızın uzun süren denemelerle elde ettikleri, kuşaktan kuşağa sürüp gelen kalıplaşmış düşünceler, görüşler ve kurallardır.

- Şimdi ödevimi daha kolay yazabilirim ağabey!...

Salih LİKA

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Öğretmen, öğrencilere ödev olarak ne vermiş?
- Yeşim, ağabeyinden ne istemiş?
- Ağabeyi, Yeşime neler öğretmiş?

TARTIŞALIM

- Öğrencilerin ödevleri nelerdir?

ÖĞRENELİM

ATASÖZLERİ

*Okuduğunuz kısa sözler bize öğütler vermekte, gerçekler öğretmektedir. Bunlar çok eski zamanlardan beri dilimize söylenip gelir ve bize atalarımızın tecrübelerini, hayatta vardıkları sonuçları bildirir. Bu türlü sözlere “**atasözü**” denir.*

Atasözleri kısa ve özlü sözlerdir. Birkaç sözcükle çok şey ifade edilir.

Atasözlerinin söyleyeni belli değildir. Halkın ortak malıdır. Atasözleri öğüt niteliği taşır, bizlere yol gösterir.

ÖDEV

Aşağıdaki atasözleri anlamaya ve açıklamaya çalışınız. Siz de başka atasözleri bulunuz.

- *Baş başa vermeyince taş yerinden kalkmaz.*
- *Bugünün işini yarına bırakma.*
- *İşleyen demir ışıldar.*
- *Erken kalkan aldanmamış.*

ÖĞRENELİM

DEYİMLER

İki ya da daha çok sözcüğün gerçek anlamdan uzaklaşarak kalıplaşmasıyla oluşan söz gruplarına **deyim** denir.

Deyimler de atasözleri gibi kısa ve özlü sözcüklerdir. Deyimler atasözleri gibi öğüt niteliği taşımaz ama günlük hayatımızda sıkça kullanırız.

ÖDEV

Aşağıdaki deyimleri anlamaya ve açıklamaya çalışınız. Siz de başka deyimler bulunuz.

- Küplere binmek.
- Eski köye yeni adet.
- Sözünün eri olmak.
- Öfkeden ateş püskürdü.

ÖĞRENELİM

ÖZDEYİŞLER

Düşünceyi, duyguyu kısa ve özlü olarak anlatan sözlere **özdeyiş** denir. Özdeyiş genellikle bilim ve devlet adamlarının, sanatçıların yazıp söyledikleri derin anlamlı sözlerdir.

Atasözlerinden farkı, özdeyişleri söyleyenlerin kim olduğu bellidir. Özdeyişi oluşturan sözcükler gerçek anlamlarına yakındır.

ÖDEV

Aşağıdaki özdeyişleri anlamaya ve açıklamaya çalışınız. Siz de başka özdeyişler bulunuz.

- Ana ve babaların çocuklarına bırakacağı en büyük miraz; eğitimidir.
Hz. Muhammed
- Yurtta sulh, cihanda sulh.
M.K. Atatürk
- Yeryüzünde öğretmenlikten başka onurlu meslek tanımıyorum.
Diyojen
- İnsan eğitimle doğmaz, ama eğitimle yetişir.
Cervantes

DERSE HAZIRLIK

- *Günümüzde bilgisayarlar hangi alanlarda hangi amaçlar için kullanılmaktadır?*

SEVGİLİ DOSTUM BİLGİSAYAR AYŞE'YE AÇIK MEKTUP

Sevgili Ayşe,

Mektubumu sen doğmadan yıllarca önce yazıyorum. Bir gün eline geçeceğine, okuyup beni anlayacağına inanıyorum.

Bak, yüzlerce yıldan beri insan, kendi düşüncesinin temelinde “hesaplanabilir” bir özellik arıyor. Kesin kurallarını bulmak istiyor. Hesaplamayı kolaylaştıran makineler yüz yıllardır biliniyor. Hesaplama makineleri gittikçe geliştirilerek, sonunda öğrenebilen, birçok ayrı bilgisayarların birbirlerine kenetlenerek oluşturdukları dev makineler yapıldı. Hesaplama hızı arttı, bellek genişledi, fiyatlar düştü. Fabrikalarda başka makinelerin tasarlanıp üretilmesine katkıda bulunan çok güçlü hesaplayıcılar, bilgisayarlar oluşturuldu.

Bu akıl almaz hız, ileriki yıllarda insanların önüne bilim, sanat, düşünce alanlarında çok geniş ufuklar açacak. İnsanlar, bilgisayar ekranlarında yalnızca rakamlar görmeyecek. Hesaplamalarında: şekiller görecektir. Sorun daha iyi, algılanacak. Mühendisler, ekonomistler değişik dallardaki bilim adamları devlet yönetimindeki yöneticilerin önüne çok geniş ufuklar açacak. Biz bilgisayarları üretiyoruz, etkiliyoruz, onlar da bizi etkileyecek.

Sevgili Ayşe, benim çocukluğumda, gençliğimde oluşturulan tüm hesaplama makineleri çok “geriydi”. Bütün bu hızlı, şaşırtıcı gelişmelere karşın, bu “gerilik” ortadan kalkmış değil. Şimdilik, senin ataların olacak makineler, hesaplıyor, belleğini güçlendiriyor insanların. Onlara zaman kazandırıyor, hüner kazandırıyor. İnsan yavrularının oyuncacı oluyor, yazarın “katibi” oluyor. Atalarına saygısızlık etmek istemem, sakın beni yanlış anlama. Şu anda çok az kişinin dışında, kimse onların adam yerine koymuyor. Onlar makinedir, sonuna kadar yararlanacak yardımcılarımızdır. Ruhu yoktur makinelerin. Görevleri vardır.

Sen bir “robot”sun!”

Nice yazar, nice düşünür ürkmüşler bu yandan. İnsanlar korkmuşlar; robota dönüşmekten. İnsanın robotlaşması, insanlığını yitirmesi olarak yorumlanmış. Robotların insanlaşması da insanlarda ürküntü doğurmuş.

Makineler insanın özel hayatını, iç dünyasını, iç dünyasında ki sırları bile bilecek. Bilebilir. Bilgisayarların hızla gelişmesiyle, herkez evinde onunla haberleşecek. Evler, kentler, ülkeler arasında bilgisayar ağı oluşturulacak. Gönderdiğimiz her haber, ana

makineye kayıt edilecek. Böylelikle, bu bilgiler ana bilgisayardan ele geçirilirse, bu bilgilerle kimi insanlar yönlendirilebilecek.

İşte insanlar bu gibi düşüncelerle atalarından korktular. Oysa, tavırlarını değiştirmeleri gerekirdi: bilgisayarlar hesaplamak içindi. Belleğimize yardımcı olmak için, elimizin altında, sıkıştığımız zaman bize eline uzatacak güçlerdi.

Sen insanın ürünüydün. Farklılığını düşüncesinde, biliminde, sanatında, inançlarında, yaşayışında koruyan insanların eseriydin. Resimdin, Şiirdin, Müziktin. Sen insanın yüz akıydın Ayşe. Gelecek yüz yıllardan seslen şimdi bana. Bir düşünmediğini söyle. Sıcacık bir Ayşe olduğunu göster. Bir canavar olmadığını fısılda. Fısılda ki insanlar senden korkmasınlar. Şimdiden seni gerçekleştirebilmek için canla başla çalışsınlar. Ürkmesinler, yılmasınlar.

Gelecekte bana mektup yaz. İyi olduğunu, sağlığının yerinde olduğunu söyle.

Kendinin gerçekleşmesi için bize umut ver Ayşe. Şu insanların akıllarını başlarına toplamalarına yardımcı ol. Mutlu bir gelecek adına bize yardım et.

Gözlerinden öper, en içten duygularıyla selamlarımı iletirim, kardeşim.

Ahmet İNAM

SÖZLÜK

- **Bellek:** Bilgisayarda verileri saklama, hafızada tutma.
- **Tavır:** Durum, davranış, vaziyet, hal.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Bu metinde Ayşe diye hitap edilen nedir?
- Metne göre Ayşe'nin hangi zaman dilimi içinde yaşadığı kabul ediliyor?
- Ayşe'nin ataları nelerdir? Ataları ile Ayşe arasında hangi farklar vardır?
- Ayşe'yi meydana getiren insanların özellikleri nelerdir?
- Yazar, insanlardaki bu korkuyu yenmeleri için Ayşe'den neler yapmasını istiyor?
- Bu metnin ana fikrini bulunuz.

TARTIŞALIM

- Bilgisayarlardan önce insanlar bu alanlarda hangi araçları kullanıyorlardı?
- Gelecekte bilgisayarların başka hangi alanlarda kullanılacağını düşünüyorsunuz? Açıklayınız.

DERSE HAZIRLIK

- *İnsanlar niçin çalışmak zorundadırlar?*
- *Daha çok hangi tür işleri yapmaktan hoşlanıyorsunuz? Neden?*

ÇALIŞMA ZEVKİ

(Aşağıda okuyacağınız metin Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Sahnenin Dışındakiler" adlı romanından alınmıştır.)

Cemal Milli Mücadele yıllarında İstanbul'a yükseköğrenim yapmak için gelmiş bir gençtir. Bu ada çocukluk arkadaşı Sabiha ve kendisinden yaşça büyük bir insan olan İhsan ile tanışır. Daha sonra İstanbul'dan ayrılır. Belli bir süre sonra İstanbul'a geldiğinde çok değişik durumlarla karşılaşır. İnsanlar, çevre, olaylar kısaca sahnenin dışındakiler, herşey karmakarışık olmuştur.

İstanbul'a dönüşümüzde, yanibaşımızda bir ev yapıldığını görünce, çok sevinmiştim. Bu kez de tatil aylarını duvarcı ustalarına ve marangozlara yardımla geçirmeye başladım. Ne evdekilerin azarlaması, ne ustaların kovması, yararlı oldu. O kadar ki, ev bittiği zaman, İhsan'ın babası Ulvi Bey, bana yep yeni bir marangoz takımı armağan etmişti. Babamla çok iyi anlaşılan bu güzel ihtiyarın, gülerek: "Cevdet Bey, Cemal Bey oğlumuzun gerçekten üzerimize hakkı geçti. Evin yapılmasında az çaba göstermediler!" deyişini hala hatırlatırım. İşte benden, on iki yaş kadar büyük olan İhsan Bey'i, bu ev yapılırken tanıdım.

O da benim gibi elle çalışmaktan hoşlanıyordu. Bir gün, ustaların öğle tatilinden yararlanarak, elime geçirdiğim rende ile, uflaya puflyaya harcadığım çabayı görünce de dur demişti. Madem ki bu işler hoşuna gidiyor, bari doğru dürüst yap! Hem çevrene, hem de kendine yararın dokunsun!" Böylece bana hiç üşenmeden marangozluğun ilk sırlarını İhsan Bey öğretmişti.

"Önce gereçleri tanımak gerek." diyordu. "Kokusuyla, rengiyle tanıyacaksın!" Sonra araçları öğreneceksin! Ne işe yaradığını, nasıl tutulduğunu öğreneceksin..." Bana teker teker; rendeyi, çift rendeyi, dişli rendeleri, kalem ve fitil rendeleri, aralarındaki ayrılığı, kullanım biçimlerini öğretti.

İri ve atlet yapılı, dalgın bakışlı bir delikanlıydı. Şimdi iyi hatırlıyorum ki, o yaşta ki gençlerde, yerinde görülen giyinme merakı onda yoktu. Evde kimin nesini bulursa sırtına geçirir, hatta sokağa onunla çıktığı olurdu. Yüzü gözü sivilce içindeydi ve en aşağı üç günlük sakalı vardı. Ağır ağır, hiç acele etmeden varılacak yere kesin olarak varmayı kafasına koymuş gibi, konuşurdu. Öne doğru çıkık alını son derece düz ve sakindi.

“Herşeyi yapan insan elidir, kardeşim, anladın mı? Bizi biz yapan elimizdir. Elin, düşünceni eğitsin!...” Bütün varlığıyla kendini eline ve elindeki işe ver. Göz, el ve kafa hep beraber çalışmalıdır.” Sonra düşüncesini düzelterek ekliyordu:

“El çalışmadı, öbürleri adeta far etmeden onunla birlikte yürümeli. Yani, elinin buyruğuna girmelisin!”

Ahmet Hamdi TANPINAR

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Yazar marangozluğun sırlarını kimden, nasıl öğrenmiştir?
- Yazar İstanbul'a döndüğü tatil aylarında ne yapıyor?
- Yazar İhsan Beyle nasıl tanışmıştır?
- Yazarın “marangozluğun sırları” diye nitelendirdiği şeyler nelerdir? Açıklayınız.
- İhsan Bey nasıl bir insandır? Tarif ediniz.

ÖĞRENELİM

- Bu metin şekil bakımından **nesir**, tür olarakta **romandan** alınmış bir parçadır.

Yazar Hakkında

Lise öğrenimini Konya Lisesinde tamamladıktan sonra 1923 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ni bitirdi. Liselerde ve yüksek okullarda çeşitli dersler okuttu. 1939 yılında İstanbul Üniversitesi'nde Yeni Türk Edebiyatı profesörlüğüne atandı.

Gençlik yıllarında Yahya Kemal ve Ahmet Haşim'in talebesi ve dostu olmuş. Bu yazarlar edebiyatta güzellik ve mükemmeliyete ön planda yer verirler. Onlara göre edebiyat, tıpkı resim ve musiki gibi "güzel sanat"tır. Onlardan farkı, boya ve ses yerine, insanı ve hayatı anlatmada bu iki vasitadan çok daha zengin olan dili kullanmasıdır.

Tanpınar şiiri hayatının en büyük ihtirası haline getirmiş, fakat asıl kabiliyetini şiir estetiğine göre yazdığı mensur eserlerde göstermiştir. İlk şiiri 1920'de yayımlanmıştır.

DERSE HAZIRLIK

- *Öğretmeninizi anlatan bir yazı yazınız ve sınıfta okuyunuz.*

BAHÇIVAN

Ben bir bahçıvanım,
Sayısız bahçelerin birinde;
Elimde tohumların,
En nadidesi: ÇOCUKLARIM...
Saçıyorum bahçeye onları,
Bilgilerimle suluyor,
Sevgilerimle büyütüyorum.
Bakıyorum bir gün,
Yeşeriyor tohumlar,
Boy atıyor, tomurcuklanıyorlar,
Özverimle...
Çiçekleniyorlar renk renk,
Emeklerim.
Mesut oluyorum,
Meyveler olgunlaştıkça...
İşte! Ben, o bahçıvan,
ÖĞRETMENİM.

Gülbehan BERK

DÜŞÜNELİM – CEVAPLAYALIM

- Şiirdeki bahçıvan, tohumları yetiştirmek için neler yapıyor?
- Bu şiirde öğretmen kime benzetilmiştir? Niçin?
- Öğrenci neye benzetilmiştir? Açıklayınız.
- Bu benzetmeye siz de katılıyor musunuz? Açıklayınız.

ÖĞRENELİM

BENZETME

Okuduğunuz şiirde benzetme yapılmıştır.

Bir duyguyu, bir düşünceyi, benzetme ilgisi bulunan başka şeylerle anlatmak demektir. Sözü daha etkili duruma getirmek için aralarında ilgi bulunan iki unsurdan güçsüz olanı güçlü olana benzetmektir.

AKIL OKULU

Bir gün ülkenin küçük kasabalarından olan Yitan'da şöyle bir haber yayılmış:

Güzel başkentimizde bir Akıl Okulu varmış. Her kim o okula giderse orada akıl öğretiliyormuş. Herkes bu haberi şaşkınlıkla birbirine anlatıyormuş. Kasabanın en zenginlerinden olan bir adam da bu haberi duyunca kahkahalarla gülmeye başlamış:

- *Efendim, hayatımda hiç bu kadar komik bir şey duymamıştım. Bir insan akıllıysa akıllıdır. Sonradan akıl kazanılır mı hiç? Olacak şey midir? Duyulmuş mudur? Görülmüş müdür?*

Bu adam çok zengin olduğu için çocuklarının hiçbirisini okutmamış. Öyle çok parası varmış ki, istese kasabanın tamamını satın alabilirmiş. Fakat çocuklarına devamlı şöyle diyormuş:

- *Şükürler olsun çok paramız var. Yine de paramıza para katmalıyız. Ne kadar çok kazanırsak o kadar güçlü oluruz.*

Çocuklarından biri ise, babasının bu düşüncesine katılmıyormuş. Devamlı:

- *Babacığım, okumak gibisi var mıdır? diyormuş. Bak ne çok paramız var. Ama bu parayla bilgi satın alamayız. Buna kimsenin de gücü yetmez. Neden okumayı kötü görüyorsun?*

Adam, çocuğunun bu sözlerini günlerce, gecelerce düşünmüş durmuş. Sabahlara kadar sayıklar olmuş: "Akıl okulu? Akıl okulu?" Bir sabah dayanamamış ve kararını vermiş:

- *Böyle olmayacak. Şu Akıl Okulu neymiş gidip göreceğim. Adam yolculuk için hazırlanmış. Atına binmiş ve yola koyulmuş.*

Günler geçmiş. Geceler geçmiş. Memleketinden ayrılalı tam otuziki gün olmuş. Günün birinde, yolda ağır ağır yürüyen bir ihtiyara rastlamış. İhtiyarın gözleri görmüyormuş. Adam bu ihtiyarın haline acımış. Yanına yaklaşarak:

- *Ey yolcu, nereye gidiyorsun? diye sormuş.*

İhtiyar da başkente gitmek istediğini söylemiş. Bunun üzerine adam atından inmiş ve ihtiyarı atına bindirmiş:

- *Ben de başkente gidiyorum, demiş. Bir günlük yolum kaldı. Birlikte konuşa konuşa gideriz.*

İhtiyar atın üzerinde, adam yaya yolculuklarına devam etmişler. Şehre vardıkları zaman adam ihtiyara:

- *İşte başkente geldik, demiş. Burada inebilirsin.*

Fakat ihtiyar, adama şunları söylemiş:

- *Madem bir iyilik yaptın, bunun gerisini de getir. Beni şehrin meydanına kadar götür. Ondan sonra var git nereye gideceksen.*

Adam hiç karşı çıkmamış ve tamam demiş. Beş-on dakika sonra şehrin meydanına gelmişler. Tam bu sırada ihtiyar bağırmaya başlamış:

- *İmdat!.. Yardım edin. Bu adam atımı çalmak istiyor. Bu garibana yardım elini uzatacak yok mu? İmdat!..*

Meydandaki insanlar koşşa koşşa gelmişler onların yanına. İhtiyar kör olduğu için ona acımışlar ve adamı suçlamışlar:

- Utanmıyor musun bu yaşta hırsızlık yapmaya! Hem de kör bir adamın atını çalmaya çalışıyorsun.

Adam haykırıyordu:

- Hayır yalan söylüyor. Bu at benim. Onu yoldan ben aldım. İhtiyardır, yorulmasın, bir iyilik yapmış olayım, dedim. Bu at benim. Ben hayatımda hırsızlık yapmadım. O yalancıdır.

Fakat gel gelelim insanlar adamı dinlememişler. Atı, kör ihtiyarı ve adamı doğruca şehrin hakimine götürmüşler. Hakim önce kör ihtiyarı, sonra adamı dinlemiş. Ardından da şöyle demiş:

- Bana bir baytar, bir nalbant, bir de saraç çağırın. Hemen gelsinler. Bekliyoruz.

Adam bu üç kişinin neden çağrıldığını bir türlü anlayamamış. Kimseye de sormamış. Mecburen çağrılanların gelmesini beklemiş. Kısa bir zaman sonra da hep beraber gelmişler. Hakim gelenleri tek tek huzuruna kabul etmiş. Önce baytar alınmış odaya. Hakim ona sormuş:

- Ata bak. Bu at hangi memlekete aittir?

Baytar şöyle karşılık vermiş:

- Çok fazla incelemeye gerek yok. Bu at bu şehirden alınmamış. Yitan yöresine ait bir attır.

Adam kendi memleketinin ismini duyunca hayretler içinde kalmış. Bu sefer de hakim nalbantı çağırılmış ve ona:

- Sen de bu atın nerede nallandığına bak, demiş.

Nalbant biraz inceledikten sonra şunları söylemiş:

- Bu at burada nallanmamış. Yitan yöresinde atlar böyle nallanır. Bizimkine benzemez.

Adam yine şaşırılmış. Kendi kendine, "Nasıl bilebilirler?" diye sorup duruyormuş. Hakim son olarak saraca:

- Bu atın koşumlarını incele, demiş. Nasıl eyerlenmiş?

Saracın hiç beklemeden cevap vermiş:

- Efendim, ilk bakışta bizim yöremize ait olmadığı anlaşılıyor. Yitan yöresinin koşum şeklidir.

Hakim cevapları aldıktan sonra atın sahibine dönerek:

- Evet, sen doğru söylüyordun, demiş. Bu at senin. Artık atını alıp gidebilirsin. İhtiyara da gereken ceza verilecektir. Hiç meraklanma.

Fakat adam dayanamayarak hakime sormuş:

- Siz böyle bir şey yapmayı nasıl düşündünüz? Bu adamlar, bu atın Yitan yöresine ait olduğunu nereden anladılar? Lütfen bana söyler misiniz bütün bunlar nasıl olabiliyor?

Hakim adamın sorusuna gülerken cevap vermiş:

- Ben ve bu gördüğün herkes, bu şehirdeki Akıl Okulunu bitirdik. Her şeyi o okulda öğrendik. Orada doğrunun nerede ve nasıl bulunacağı öğretilir.

Adam böylece Akıl Okulunun ne anlama geldiğini yaşayarak öğrenmiş. Heyecanla memleketi olan Yitan'a dönmüş. Bütün olanları ailesine ve arkadaşlarına anlatmış. Sonra da bütün çocuklarını bu Akıl Okuluna göndermiş. Anlamış ki, herkeste akıl var, ama onu kullanabilmek için eğitim gerekiyor.

Toplumsal hikaye

DERSE HAZIRLIK

- *Hayattınızda neler olmasını hayal edersiniz?*

BEN İSTERDİM Kİ

Ben isterdim ki
Bulutlar ağlasın,
Ama çocuklar ağlamasın,
Hiçbiri öksüzlük, yetimlik nedir duymasın.

Ben isterim ki
Kapansın bütün kapılar karanlığa,
Ama gözler kapanmasın,
Sözler kapanmasın.

Ben isterim ki
Yangınlar sönsün,
Ama umutlar sönmesin;
Erişsin her meyve kendi dalında,
Yüreklere acı bir söz değmesin.

Ben isterim ki
Eğilsin dallar bereketten;
Ama insanoğlu başını eğmesin,
Utançtan ya da güçsüzlükten.

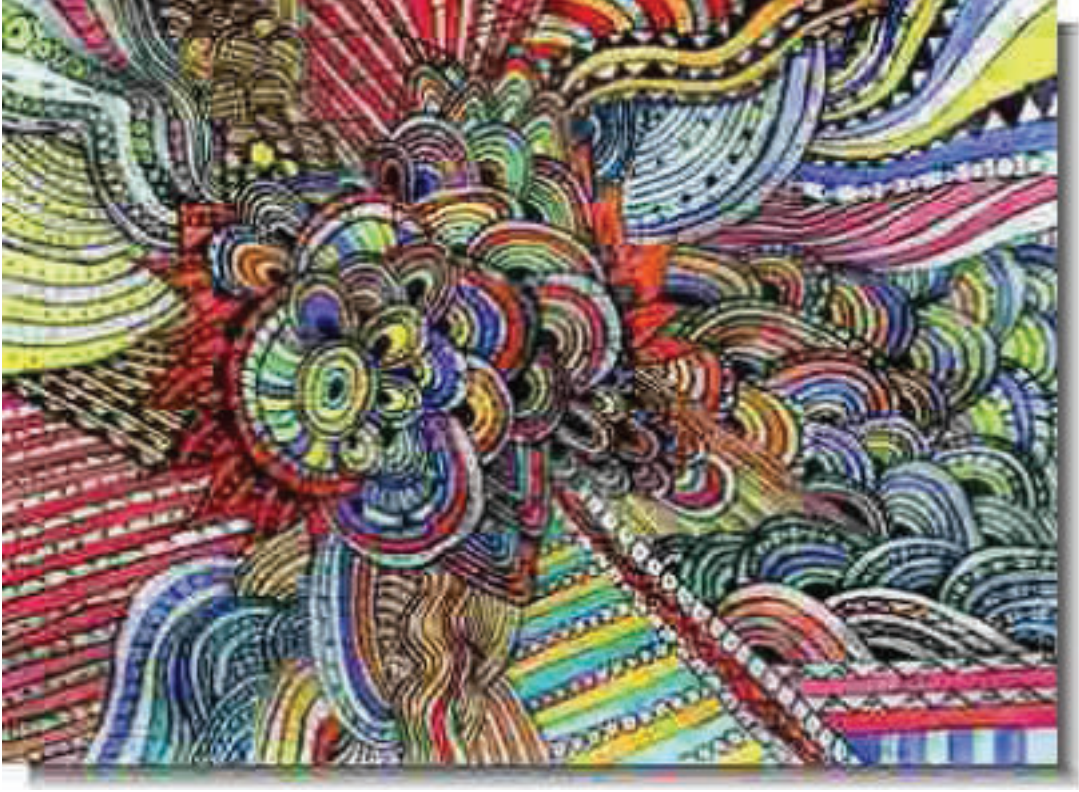
Ben isterim ki
Her şey,
Her şey eğilsin insanın önünde;
Ama insan, insana tutsak olmasın.

Ben isterim ki
Sevinç bol olsun,
Mutluluk bol olsun,
Ülkeden ülkeye giden yol olsun.

Resül RIZA

DİLİMİZİ ÖĞRENELİM

DİL NEDİR?

İnsanlar duygu ve düşüncelerini var oldukları andan itibaren çeşitli biçimde ifade etmeye çalışmışlar. Duygu, düşünce ve isteklerimizi anlatmak için kullandığımız işaret ve seslere *dil* denir.

Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan, toplumla birlikte oluşan bir araçtır. İnsanlar düşündüklerini dil ile ifade eder, anlatır.

ÖĞRENELİM

Bir dili inceleyip, konuşma ve yazma ile ilgili kuralları belirleyip öğreten bilime *dil bilgisi* denir.

Dil bilgisi sesleri, sözcüklerin yapılarını, sözcüklerin anlamlarını, köklerini cümle kuruluşlarını ve bunlarla ilgili kuralları inceleyen bilimdir.

UNUTMAYALIM

Dilimiz ile ilgili kuralları öğrenerek, her ortamda doğru ve özenle kullanmaya unutmayınız.

TÜRKLER'İN KULLANDIKLARI ALFABELER

Türkler'in alfabelerini birkaç kez değiştirdikleri bilinmekte ve bu konuda şöyle dördü bir dizi yapılmaktadır: **Göktürk, Uygur, Arap, Latin**.

1- GÖKTÜRK ALFABESİ

Türkçe'nin yazıldığı ilk alfabe, bugünkü bilgilere göre Batı'da "runik" diye tanınan Göktürk alfabesidir. Bu alfabenin eski Türk damgalarından doğduğu, dolayısıyla Türkler tarafından icat edildiği kabul edilmektedir. Göktürk alfabesiyle yazılan 732 yılında yazılan Kültigin abidesi Türk edebiyatının yazılı ilk eseri sayılmaktadır.

38 harften oluşan alfabenin 4'ü sesli, 26'sı sessiz, 8'i ise bitişken harftir. İçinde yuvarlak ünlü (o, ö, u, ü) bulunan sözleri doğru okuyabilmek için o sözleri önceden bilmek ve kestirmek gerekir. Sağdan sola ve yukarıdan aşağıya doğru yazılır. Harfler birbiriyle bitişmez; taş ve eşya üzerine kazınmaya elverişlidir.

ÜNSÜZLER			ÜNLÜLER	
ORKUN	LATİN	açıklama	ORKUN	LATİN
𐰇	B	kalin ünlülerle	𐰇	A - E
𐰈	B	ince ünlülerle	𐰈	I - I
𐰉	Ç	bütün ünlülerle	𐰉	Ö - U
𐰊	D	kalin ünlülerle	𐰊	O - U
𐰋	D	ince ünlülerle		
𐰌	G	kalin ünlülerle	ÇİFT SESLİLER	
𐰍	G	ince ünlülerle	ORKUN	LATİN
𐰎	K	kalin ünlülerle	𐰎	IK - KI
𐰏	K	ince ünlülerle	𐰏	İÇ - Cİ
𐰐	L	kalin ünlülerle	𐰐	OK - UK
𐰑	L	ince ünlülerle	𐰑	OK - UK
𐰒	M	bütün ünlülerle	𐰒	LD - LT
𐰓	N	kalin ünlülerle	𐰓	NC
𐰔	N	ince ünlülerle	𐰔	ND - NT
𐰕	P	bütün ünlülerle	𐰕	NG
𐰖	R	kalin ünlülerle	𐰖	NY
𐰗	R	ince ünlülerle		
𐰘	S	kalin ünlülerle	Sözcük Ayırma İmi	
𐰙	S	ince ünlülerle	:	
𐰚	S	bütün ünlülerle		
𐰛	T	kalin ünlülerle		
𐰜	T	ince ünlülerle		
𐰝	Y	kalin ünlülerle		
𐰞	Y	ince ünlülerle		
𐰟	Z	bütün ünlülerle		

**TÜRKLER'İN
MİLLÎ
ALFABESİ**

2- UYGUR ALFABESİ

Türkler'in Göktürk alfabesinden sonra ve Arap alfabesinden önce kullanmış oldukları yazı sistemleri içinde en önemli alfabedir. VIII. yüzyıldan XVIII. yüzyıla kadar Doğu Türkistan'dan İstanbul'a kadar geniş bir alanda kullanılmıştır. Genellikle Uygur yazısı olarak bilinen bu yazının diğer Türkler'ce de kullanılmış olması mümkündür. Uygur alfabesi Türkçe'nin yazımı için elverişli olmadığı halde 1000 yıl gibi uzun bir süre kullanılmıştır. Bu alfabe Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra da kullanılmıştır. Kutadgu Bilig denilen eserin üç nüshasından biri Uygur harfleriyle yazılmıştır.

18 harften oluşan alfabenin 4'ü sesli 14'ü sessiz harftir. Arap alfabesinde olduğu gibi harfler başta, ortada ve sonda farklı biçimde yazılmaktadır.

Resim 4. Uygur abecesinin ikinci örneği

Birinci satır

X	T	†	9	ı	X	ı
T ²	T	†	T ²	ÖK	R ¹	S ²

(yarım kalmış L1 olmalı!)

İkinci satır

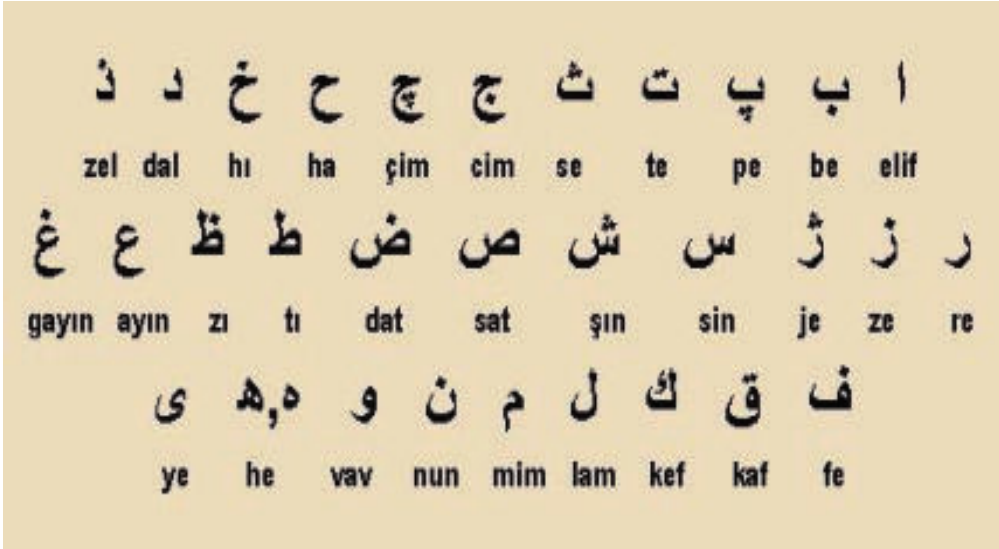
H	T	†	9	k	H	↓	↓	Y	
T	T ²	T	†	ÖK	R ¹	RT	ÖK	S ¹	
T	T	1-1	8-8	7	ÖK	T	RT	ÖK	8

Üçüncü satır

H	H	T	†	9	B	H	↓	↓	↓	H	Y	Y
T ²	T ²	T	†	T ²	ÖK	R ¹	RT	ÖK	ÖK	ÖK	S ¹	ÖK
X	T	1-1	8-8	7	ÖK	8	RT	1	ÖK	ÖK	8	8

3- ARAP ALFABESİ

Tarih boyunca Türk diline uygulanan yazılar arasında en uzun süreli, aynı zamanda en yaygın olanı ve muhtemelen Türkler'in İslam'a girmeye başladıkları IX. yüzyıldan itibaren kullanılmıştır. Hâlâ bu alfabeyi kullanan Türk halkları vardır. Türkçe'yi Arap harfleriyle ilk defa yazanlar Karahanlılar olmuştur. Mevcut bilgilere göre bu alfabeyle yazılan ilk metin Divanü Lugati't-Türk adlı eserdeki yazılardır.

4- LATİN ALFABESİ

1928'de Atatürk'ün yaptığı harf inkılabıyla Türkiye Türkçesi'nin yazımında kullanılan en son alfabe Latin alfabesidir.

29 harften oluşan bu alfabenin 21'i sessiz, 8'i sesli harftir. Soldan sağa doğru yazılır. Harfler birbiriyle bitişirilerek de bitişirilmeyerek de yazılabilir. Bu alfabede yer alan harfler asıl Latin alfabesinden farklıdır. Asıl Latin alfabesindeki "q/Q", "x/X" ve "w/W" harfleri yoktur. Buna karşılık ı, ö, ü, ğ, ç ve ş harfleri vardır.

Yeni Türk alfabesi, Latin harfleri temel alınarak, **1 Kasım 1928 ve 1353 sayılı yasayla** tespit ve kabul edilmiştir. Bu kanuna göre, Türk Alfabesi'nde 29 harf bulunur. Alfabeği oluşturan büyük ve küçük harfler, sırasıyla aşağıdaki biçimde yazılır.

A B C Ç D E F G Ğ H I İ J K L M N O Ö P R S Ş T U Ü V Y Z

a b c ç d e f g ğ h i j k l m n o ö p r s ş t u ü v y z

abcçdefgğhıijkl
mnoöprsstuüvyz

SES-HARF İLİŞKİSİ

Ses ve dil sesi genel anlamda kulağın duyabildiği titreşimlere **ses** denir. Ciğerlerden gelen havanın ses yolunda meydana getirdiği titreşime **dil sesi** denir. Dil sesleri, konuşma organlarının (ağız, burun, boğaz boşluğu ve soluk borusu) uyumlu çalışmasıyla, anlamlı kelimeler oluşturacak biçimde meydana gelir.

Dildeki sesleri gösteren ve alfabeyi oluşturan işaretlere **harf** denir. Yani harf, sesin yazıdaki karşılığıdır. Bir dildeki harflerin belirli bir sıraya dizilmiş bütününe **alfabe** denir. Alfabede bulunan harflerin dilin her sesini temsil edebilmesi önemlidir.

Türk alfabesinde **29 harf** bulunmaktadır.

Türk alfabesi, her ses için ayrı bir harf ve her harf için ayrı bir ses ilkesine göre düzenlenmiştir. Buna göre dilimiz, yazıldığı gibi okunan, okunduğu gibi yazılan bir dildir.

Ses-Harf ilişkisi, harf ile ses terimlerini birbirinden ayırmak gerekir. Ses kulağa, harf ise göze hitap eder. Önce ses vardı. Sonra yazının icat edilmesiyle sesler yazıda harflerle temsil edilmeye başladı. Bir dilin sesleri farklı alfabelerle de yazıya aktarılabilir. Nitekim Türk dili sırayla Göktürk, Uygur, Arap, Latin alfabeleriyle yazılmıştır.

Seslerin sınıflandırılması bir dilde bulunan sesler, o dilin ses dağarcığını oluşturur. Türkçenin ses dağarcığını da 29 ses oluşturur. Bu sesler, “ünlüler” ve “ünsüzler” olmak üzere ikiye ayrılır. Bunların 21 tanesi ünsüzleri, 8 tanesi de ünlüleri karşılar.

SESLİ (ÜNLÜ) HARFLER

ÖĞRENELİM

Ses yolunda engele uğramadan, kolayca çıkan harflere **sesli (ünlü) harfler** denir. Dilimizde 8 tane sesli (ünlü) harf vardır.

Bunlar: a – e – ı – i – o – ö – u – ü

Sesli harfler, ağızımızdan çıkış biçimlerine göre kalın sesli (ünlü) harfler ve ince sesli (ünlü) harfler olmak üzere iki grupta incelenir.

- Türkçe’de sesli harfler **dilin**, **alt çenenin** ve **dudakların** durumuna göre gruplara ayrılır.
 - **Dilin durumuna göre:**
 - Kalın sesli harfler: a – ı – o – u*
 - İnce sesli harfler: e – i – ö – ü*
 - **Alt çenenin durumuna göre:**
 - Geniş sesli harfler: a – e – o – ö*
 - Dar sesli harfler: ı – i – u – ü*
 - **Dudakların durumuna göre:**
 - Düz sesli harfler: a – e – ı – i*
 - Yuvarlak sesli harfler: o – ö – u – ü*

	Düz sesliler		Yuvarlak sesliler	
	geniş	dar	geniş	dar
Kalın sesliler	a	ı	o	u
İnce sesliler	e	i	ö	ü

BÜYÜK ÜNLÜ UYUMU

ÖĞRENELİM

Türkçe sözcüklerin ilk hecesi kalın sesli harfle başlarsa, ondan sonraki harfler de kalın olur. Sözcüğün ilk hecesi ince sesli harfle başlamışsa, ondan sonraki harfler de ince sesli olur. Sözcükler arasındaki bu uyuma **büyük ünlü uyumu** denir.

sokak araba öğrenci pazarcı

Büyük ünlü uyumu ile ilgili özellikler:

- Dilimize yabancı dillerden girmiş sözcükler büyük ünlü uyumuna uymaz.
meydan daire gazete sandalye
- Birleşik sözcükler büyük ünlü uyumu kuralına uymayabilir.
ikiyüzlü ilkbahar sonbahar Çanakkale
- Tek heceden oluşan sözcüklerde büyük ünlü uyumu aranmaz.
dert kurt Türk Berk
- Sözcüğe eklenen “-yor, -ken, -ki, -leyin, -imtrak, -gil, -daş” ekleri büyük ünlü uyumuna uymaz.
akşamleyin koşarken sabahki mavimtrak
- Türkçe oldukları halde, zamanla değişime uğrayan sözcüklerde büyük ünlü uyumuna uymaz.
alma – elma kardaş – kardeş halva – helva

KÜÇÜK ÜNLÜ UYUMU

ÖĞRENELİM

Türkçe sözcüklerde, seslerin darlık-genişlik ve düzlük-yuvarlaklık bakımından uygunluğuna **küçük ünlü uyumu** denir.

Bu kurala göre; düz seslilerden sonra, yine düz sesli (-a, -ı, -e, -i) gelir.

Kalın sezgi bebek bıçak

Düz seslilerden (-a, -ı, -e, -i) sonra yuvarlak sesliler (-o, -u, -ö, -ü) gelmez.

Küçük ünlü uyumu ile ilgili özellikler:

- Türkçe bir sözcükte yuvarlak sesliden (-o, -ö, -u, -ü) sonra düz geniş (-a, -e) sesli veya yuvarlak dar (-u, -ü) sesliler gelir.
çocuk yorgun görev böcek
- Türkçe bir sözcükte “-o, -ö” geniş yuvarlak ünlüleri ilk hecede bulunur.
olgun oyun ördek omuz
- Yabancı dillerden dilimize girmiş sözcüklerde küçük ünlü uyumu kuralı aranmaz.
aktör radyo operatör kalorifer
- Birleşik ve tek heceli sözcüklerde küçük ünlü uyumu kuralı aranmaz.
açıkgöz gel cingöz dedikodu
- “-yor” ve “-ki” eklerinde küçük ünlü uyumu kuralı aranmaz.

SESSİZ (ÜNSÜZ) HARFLER

ÖĞRENELİM

Ses yolundan bir engele uğrayarak çıkan ve bir ünlü yardımıyla söylenen harflere **sessiz (ünsüz) harfler** denir. Dilimizde 21 tane sessiz harf vardır. **Bunlar:**

b – c – ç – d – f – g – ğ – h – j – k – l – m – n – p – r – s – ş – t – v – y – z

Sessizler ses yolundan çıkışlarına göre sert sessizler ve yumuşak sessizler olmak üzere ikiye ayrılır.

	Süreksiz	Sürekli
Sert	f, h, s, ş	ç, k, p, t
Yumuşak	b, c, d, g	ğ, j, l, m, n, r, v, y, z

Sessiz harfler ile ilgili özellikler

- Türkçe sözcüklerin sonunda **(-b, -c, -d, -g)** harfleri bulunmaz.
Paked **dolab** **kayıg** **kitab**
- (-b, -c, -d, -g)** sessizlerin yerine **(-p, -ç, -t, -k)** sessizleri bulunur.
kitab – kitap **ağac – ağaç** **devled – devlet** **toprag – toprak**
- Türkçe sözcüklerin başında **“ğ”** sessiz harfi bulunmaz.
- Türkçe sözcüklerde iki sessiz harf yan yana bulunmaz.
mürekkep **traktör** **gram** **grev**
- Türkçe sözcüklerde **“j”** sessiz harfi bulunmaz.
Jale **jandarma** **jöle** **jüri**

SERT SESSİZ (ÜNSÜZ) HARFLERDE BENZEŞME KURALI

ÖĞRENELİM

Türkçe sözcüklerde “ç, -f, -h, -k, -p, -s, -ş, -t” sert sessiziyle biten bir sözcük, yumuşak sessizle “-c, -d, -g” biten ek aldığıında bu ekin ilk harfi sertleşerek “-ç, -t, -k”ye dönüşür.

Buna **sessizlerin (ünsüzlerin) benzeşmesi** (sertleşmesi) kuralı denir.

ç, f, h, k, p, s, ş, t sert sessiziyle biten sözcük	c, d, g yumuşak sessizle başlayan ek	sözcüğün yeni hali
Türk	ce	Türkçe
yurt	da	yurtta
kat	gı	katkı
çorap	da	çorapta

SERT SESSİZ (ÜNSÜZ) HARFLERDE YUMUŞAMA KURALI

ÖĞRENELİM

Türkçe sözcüklerin sonunda bulunan “-ç, -k, -p, -t” sert sessiz harfleri sesli harfle başlayan ek aldığıında “-b, -c, -d, -g” ye dönüşür.

Buna **sert sessizlerin (ünsüzlerin) yumuşaması** denir.

Sözcük	aldığı ek	yumuşama kuralına uygun sözcüğün yeni hali
leylek	-i	leyleği
büyüteç	-i	büyüteci
kitap	-in	kitabın
pabuç	-un	pabucun

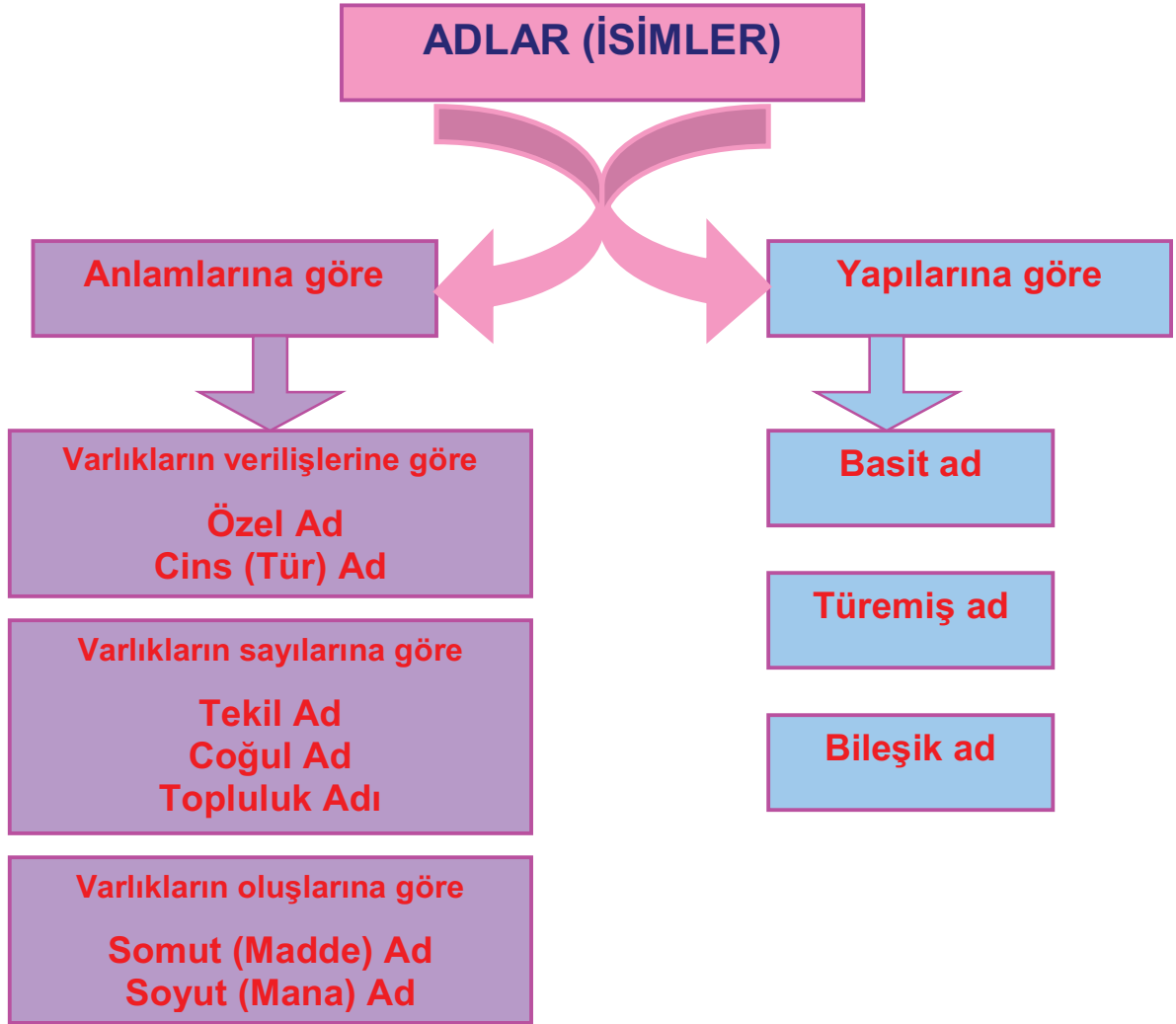
AD (İSİM)

“Kışla baharın birleştiği günlerdeydi. Takvim bahar günlerini müjdeliyordu; fakat, paltolar çıkarılmamış, sobalar kaldırılmamıştı.”

Altı çizili ve kırmızı renkli yazılmış sözcüklerin her biri bir varlığın, kavramın adıdır. Bu varlıkları birbirinden ayırabilmek için her birine ayrı bir ad verilmiştir.

ÖĞRENELİM

Canlı yada cansız varlıklara ad olan sözcüklere **ad (isim)** denir.

VARLIKLARIN VERİLİŞLERİNE GÖRE ADLAR

ÖZEL AD

ÖĞRENELİM

Tek bir varlığa ad olan sözcüklere **özel ad (isim)** denir.

Örnek:

Yarın Ali ile Aylinlere gideceğiz.
Okula giderken Fuat amcam da geldi.

UNUTMAYALIM

İnsan adları, ülke adları, kasaba, kent, köy adları, kurum adları, ova, deniz, göl, ırmaklara verilen adlar, hayvanlara verilen adlar, kitap, gazete, dergi adları, özel adlardır.

Özel adların yazımı ile ilgili kurallar:

- Özel adların ilk harfi cümlenin neresinde olursa olsun **her zaman büyük harfle** yazılır.
Akşama doğru **Ayten** teyzelere gideceğiz.
- Özel adların sonuna gelen çekim ekleri **kesme işaretiyle (‘)** ayrılır.
Öğretmenimiz **Serkan’a** ve **Utku’ya** çok kızdı.
- “**ci-lik-siz-gin-cik-daş**” yapım ekleri ve “**ler**” çoğul eki özel adların sonuna geldiğinde **kesme işaretiyle (‘)** ayrılmaz.
Ayçalar tatilde bize geldi.
- Özel adlarda **sert sessizlerin yumuşaması** kuralı uygulanmaz.
Yaprak’ın ablası okula gelmedi.

CİNS (Tür) AD

Örnek:

Anaannem köyden peynir, elma, tereyağ getirdi.

Yukarıda geçen “**köy, peynir, elma, tereyağ**” sözcükleri dünyada benzeri çok olan varlık adlarıdır.

ÖĞRENELİM

Aynı cinsten olan varlık adlarına **cins (tür) ad** denir.

Cins adların yazımı ile ilgili kurallar:

- Cins adlar, bir tek varlığa ad olarak verilmişse özel ad sayılırlar.
Bu gece **yıldızlar** çok güzel görünüyor.
Yıldız, sınıfımızın en çalışkan öğrencisidir.
- Cins adların sonuna gelen ekler **kesme işareti (‘)** ile **ayrılmaz** ve cümle başında bulunmayan **cins adların ilk harfi küçük yazılır**.
Kedi kuşu yakalamaya çalışıyordu.
Minik **kedi** süt içti.

VARLIKLARIN SAYILARINA GÖRE

TEKİL ADLAR

ÖĞRENELİM

Sayıcı tek bir varlığı bildiren adlara **tekil adlar** denir.

Örnek:

Araba, horoz, gözlük, kalem, silgi, çanta gibi adlar tek bir varlığı anlatmaktadır.

ÇOĞUL ADLAR

ÖĞRENELİM

Sayıcı birden fazla varlığı bildiren adlara **çoğul adlar** denir. Tekil adların sonuna **"-ler, -lar"** çoğul eki getirilerek çoğul ad yapılır.

Örnek:

Arabalar, horozlar, gözlükler, kalemler, silgiler, çantalar sözcüklerindeki çoğul ekleri ile birden fazla varlık anlatılmaktadır.

UNUTMAYALIM

"-ler, -lar" genellikle çokluk eki olarak kullanıldıkları gibi başka görevlerde de kullanılır.

- Aynı soydan, ulustan olanları belirtmeye yarar.
Türkler, Makedonlar, Arnavutlar
- Abartma anlamı katar.
Dünyalar benim oldu.
Aylardır gelmeni bekliyorum.
- Özel adların sonuna gelen **"-ler, -lar"** çoğul eki kesme işaretiyle (') ayrılmaz.
Burcu**lar**, Ali**ler**, Utku**lar** sınıfta piyes düzenliyorlar.

TOPLULUK ADLARI

ÖĞRENELİM

Tekil oldukları halde çokluk anlamı veren sözcüklere **topluluk adları** denir.

UNUTMAYALIM

Deste, küme, grup, meclis, aile, demet, millet, ordu gibi sözcükler yazılışları bakımından tekil, anlamları bakımından çokluk belirtir.

Topluluk adları çoğul eki olabilir: kümeler, desteler, aileler, ordular, milletler... gibi.

VARLIKLARIN OLUŞLARINA GÖRE

SOYUT (MANA) AD

ÖĞRENELİM

Duyu organlarımızla hissedemediğimiz, akıl, düşünce ve duygu yoluyla zihnimizde canlandırdığımız adlara **soyut (mana) ad** denir.

UNUTMAYALIM

Sevgi, saygı, sevinç, üzüntü, zeka, cesaret gibi kavramları hissedemeyiz, dokunamayız, göremeyiz.

SOMUT (MADDE) AD

ÖĞRENELİM

Duyu organlarımızla varlıklarını hissedebildiğimiz sözcüklere **somut (madde) ad** denir.

UNUTMAYALIM

Tren, yağmur, bisiklet, çanta, kalem gibi madde durumundaki varlıkları gözümüzle görebilir, elimizle dokunabiliriz.

Örnek:

Nazlı akşam gördüğü **rüya**yı arkadaşına anlatıyordu.

“rüya” sözcüğü gözle görülüp, elle dokunulmaz. Ağırlığı, hacmi ve şekli yoktur. Duyu organlarımızla hissedemediğimiz için soyut addır.

Örnek:

Ağaçlar yanmasın diye dikkat etmeliyiz.

“ağaç” sözcüğü gözle görülür, elle dokunulur. Duyu organlarımızla varlıklarını hissedebildiğimiz için somut addır.

AD DURUMLARI (ADIN HALLERİ)

ÖĞRENELİM

Adların cümledeki görevlerine göre girdiği durumlara **ad durumları** denir.

Adlar cümle içinde “**yalın durumu, belirtme durumu, yönelme durumu, bulunma durumu, çıkma durumu**” olmak üzere beş halde bulunur.

AD DURUMLARI

Yalın durum

Belirtme durumu

Yönelme durumu

Bulunma durumu

Çıkma durumu

Yalın durum

Adlar sonlarına hiçbir durum eki almazlar ve ek almadan kullanılan şeklidir.

Kapı birden açıldı.
Okuduğum **kitap** çok güzeldi.

Adın **-i** hali (Belirtme durumu)

Eylemdeki işten, hareketten etkilenen varlığı belirtir. Adın sonuna “**-i**” eki getirilerek yapılır. Ses uyumuna göre “**-ı, -u, -ü**” eki getirilir.

Seyhan'**ı** arkadaşı çağırdı.
Çiçeği balkona yerleştirdim.

Sesli harflerin sonuna “**-i**” durum eki getirilirken araya “**y**” kaynaştırma harfi girer.
Ahmet elmayı düşürdü.
Onur odayı temizledi.

Adın **-e** hali (Yönelme durumu)

Eylemin kime, nereye yöneldiğini belirtir. Adın sonuna **“-e”** durum eki getirilerek yapılır. Ses uyumuna göre **“-e”**, **“-a”** ya dönüşür.

Tolga bisiklete**e** binmeyi öğrendi.
Masaya**a** süt döküldü.

Sesli harflerin sonuna **“-i”** durum eki getirilirken **“-y-n”** ünsüzleri araya girer.

Adın **-de** hali (Bulunma durumu)

Eylemin nerede, ne zaman, kimde bulunduğunu gösterir. Büyük ünlü uyumuna ve sert sessizlerin benzeşmesi kuralına göre adın sonuna **“-de”** eki getirilerek ve sert sessizlerin benzeşmesi kuralına göre yapılır.

“-de” durumu ses uyumuna ve sert sessizlerin benzeşmesine göre **“-da, -te, -ta”** şeklini alır.

Okul**da** kurallara uymanız gerekir.
Ağaç**ta** yaprak kalmamış.

Adın **-den** hali (Çıkma durumu)

Eylemi yapan kişinin nereden çıktığını ya da ayrıldığını belirtir.

Adın sonuna **“-den”** eki getirilerek yapılır. Büyük ünlü uyumuna göre ve sert sessizlerin benzeşmesi kuralına göre **“-dan, -ten, -tan”** durumunu alır.

Okul**dan** gelirken annemi gördüm.
Derst**en** sonra bahçede top oynadık.

SIFAT (ÖNAD)

ÖĞRENELİM

Sıfat, adları (isimleri) niteleyen ya da belirten sözcüklerdir.

Annem belediye doktoruydu. **Penceresinden kavak ağaçları görünen bir sağlık ocağı**nda çalışır, çoğu günler beni de yanında götürürdü. Orada **tek çocuk** olmanın krallığını yaşar, oyalanır; afacanlıklarımın hoş görüleceğini bilmenin kolaylıklarından fazlaca yararlanır, buna karşılık beni mıncıklamalarına, **yanaklarımı pembeleştiren makaslar** almalarına ses çıkarmazdım. Pencereden uzanır, **uçuşan pamukçukları** yakalamaya çalışırdım. **Kavakları silkeleyen rüzgâr** oyun arkadaşım olurdu. **Koca bahçe**, önümde mülkümüş gibi uzanır, bense onu **tasasız gözlerle** izlerdim. Annemin masasında, **güzel çerçeveler** içinde benim ve babamın resmi dururdu. Gurur duyardım. **Kocaman bir masası ve koltuğu** vardı annemin. Annemi makamında daha çok severdim sanki, ya da sevgim **başka bir boyut** kazanırdı.

(Murathan Mungan; Pamukçuklar)

Yukarıdaki parçada en az iki sözcükten oluşan ve koyu, kırmızı harflerle yazılmış olan sözcük gruplarının ilk sözcüklerinin yazılmadığını, son sözcüklerin kaldığını düşünelim:

Annem belediye doktoruydu. **Sağlık ocağı**nda çalışır, çoğu günler beni de yanında götürürdü. Orada **çocuk** olmanın krallığını yaşar, oyalanır; afacanlıklarımın hoş görüleceğini bilmenin kolaylıklarından fazlaca yararlanır, buna karşılık beni mıncıklamalarına, **makaslar** almalarına ses çıkarmazdım. Pencereden uzanır, **pamukçukları** yakalamaya çalışırdım. **Rüzgâr** oyun arkadaşım olurdu. **Bahçe**, önümde mülkümüş gibi uzanır, bense onu **gözlerle** izlerdim. Annemin masasında, **çerçeveler** içinde benim ve babamın resmi dururdu. Gurur duyardım. **Masası ve koltuğu** vardı annemin. Annemi makamında daha çok severdim sanki, ya da sevgim **boyut** kazanırdı.

Öncesindeki sözcükler çıkarıldığında kalanların anlamları eksilmiş oldu. Sözcük anlamı olarak değil de cümleye kattığı anlam bakımından eksilme oldu.

Bu sözcüklerin tam olarak anlaşılması ve tanınması için onlardan önce bazı sözcükler getirerek anlamlarını nitelik ve nicelik yönünden tamamlarız.

ÖĞRENELİM

Adlardan önce gelerek onların anlamlarını sayı, renk, durum, hareket, biçim, yer, işaret ve soru yönlerinden tamamlayan; onları niteleyen ve belirten sözcüklere **sıfat** denir. Bu iki sözcüğün (sıfat ve adın) oluşturdukları kelime grubuna da **sıfat tamlaması** denir, ki bütün sıfat çeşitleriyle sıfat tamlaması oluşturulabilir.

Örnek:

Kolay iş, **bu** sorular, **küçük** çocuk, **hangi** ev, **iki** elma, **üçüncü** sınıf...

Sıfatların Özellikleri

- Sıfatlar adlarda önce gelerek onları sayı, renk, durum, hareket, biçim, yer, işaret ve soru yönlerinden tamamlar; onları niteler veya belirtir.

O zaman gördü ki **küçük** çocuk **minimini** yavru ağlıyor

- Tek başlarına kullanıldıkları zaman ad değerindedirler. Çünkü ancak bir addan önce geldikleri zaman sıfat oldukları anlaşılabilir.

yeşil elbise (sıfat)

İhtiyar kadın (sıfat)

Büyük park (sıfat)

- Bir sıfatla onun nitelediği ya da belirttiği bir ad arasına noktalama işareti (özellikle virgül) konmaz. Virgül konursa ilk söz tek başına kalmış olur, dolayısıyla ad olur.

Genç adama gülümseyerek baktı. (**genç: sıfat**)

Genç, adama gülümseyerek baktı. (**genç: ad**)

- Birkaç sıfat, arka arkaya sıralanarak bir adı niteleyebilir veya belirtebilir.

Karanlık, **büyük**, **korkutucu** ve **nemli bir** evdi.

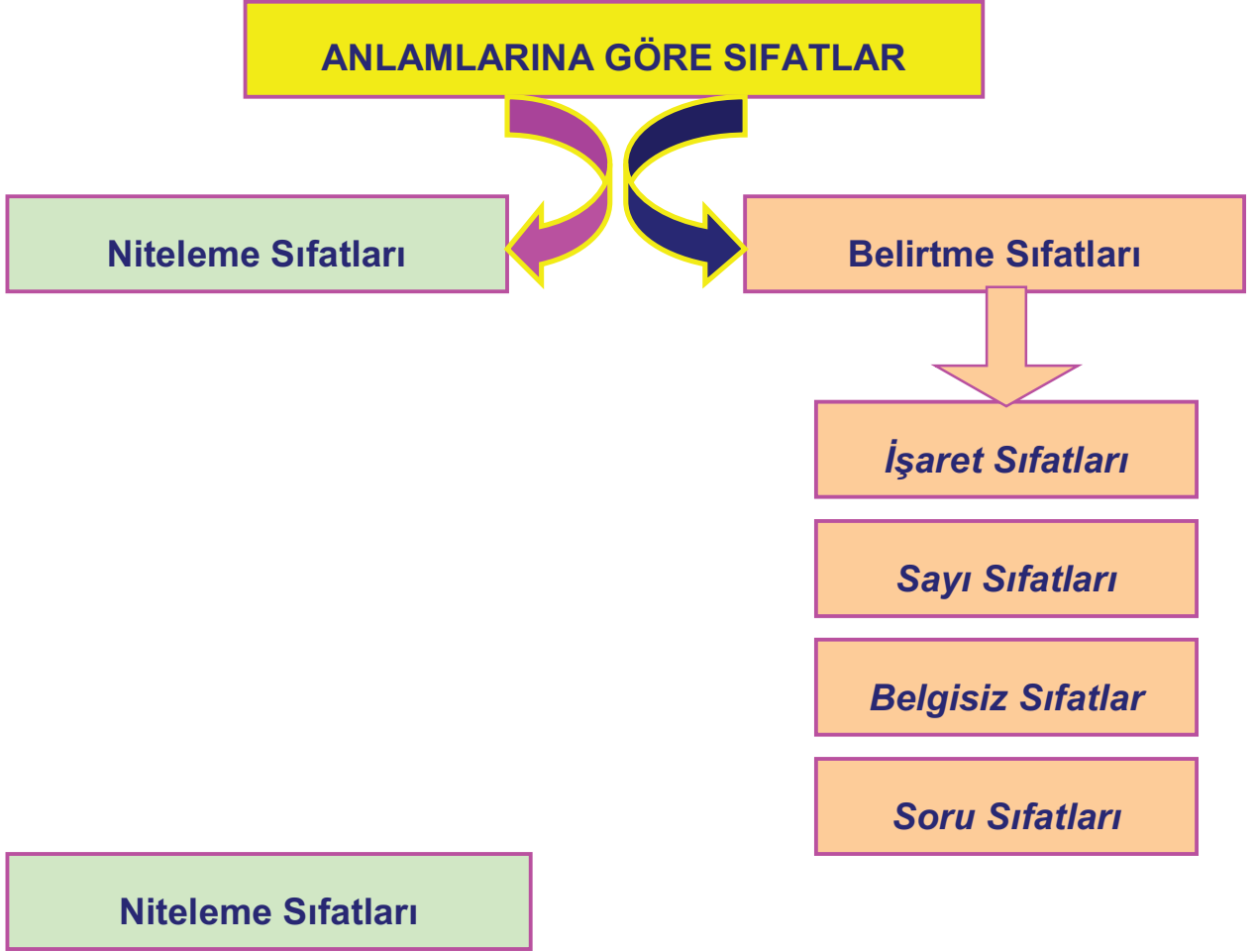
- Sıfatın varlığından bahsedildiği her yerde mutlaka sıfat tamlaması oluşur.

Beş elma, iki çocuk, çürük ağaç

ANLAMLARINA GÖRE SIFATLAR

UNUTMAYALIM

Sıfatlar görev ve anlam yönünden, yani kendilerinden sonra gelen ad'da kattıkları anlam yönünden önce ikiye, sonra daha alt başlıklara ayrılırlar.

ÖĞRENELİM

Varlıkların yapısal özelliklerini ortaya koyan sıfatlardır.

Varlıkların durumunu, rengini, biçimini, şeklini belirten sıfatlara **niteleme sıfatları** denir. Bunlar varlığın nasıl olduğunu bildirir ve adlara sorulan **"nasıl"** sorusuna cevap verir.

Örnek:

Kurumuş yapraklar yere döküldü.

Cümlesindeki altı çizili ve kırmızı harfle yazılmış sözcük, yaprağın nasıl olduğunu yani niteliğini bildiriyor. Ad'a **"Nasıl yapraklar?"** diye sorarsak cevap olarak **"kurumuş"** sözünün geldiğini görürüz.

Belirtme Sıfatları

ÖĞRENELİM

Varlıkların diğer varlıklarla ilgileri sonucunda aldığı özellikleri belirten sıfatlardır. Varlıkların yerlerini, sayılarını bildiren, işaret ve soru yoluyla belirten sıfatlara **belirtme sıfatları** denir.

Belirtme sıfatları varlıkların geçici özelliklerini bildirirler.

Örnek:

Bu adam, **o** adam, **şuradaki** adam, **bir** adam, **kaçıncı** adam, **hangi** adam?...

Belirtme sıfatları alt başlıklara ayrılır:

İşaret Sıfatları

Varlıkların bulunduğu yerleri gösteren sıfatlardır. Söyleyen kişinin, sözünü ettiği nesneye uzaklığına göre değişir.

Örnek:

“**Bu** evi biz aldık.” cümlesinde evin yakın olduğu;

“**Şu** evi biz aldık.” cümlesinde biraz uzak;

“**O** evi biz aldık.” cümlesinde çok uzak ya da, sözü edilen bir evin olduğu anlaşılır.

Bu cümlelerde altı çizili sözcükler **işaret sıfatıdır**. Bu tür sıfatlar ad'da “**hangi**” sorusunun sorulmasıyla bulunur.

“**Hangi** ev?”, “**Bu** ev” gibi...

Bazı işaret sıfatları ise yer bildirir. Bunlar çoğu zaman “**-ki**” ekini alarak kullanılır.

Örnek:

Buradaki evi biz aldık.

Şuradaki evi biz aldık.

Oradaki evi biz aldık. Cümlelerinde bulunan altı çizili sözcükler **yer bildiren işaret sıfatlarıdır**.

Sayı Sıfatları

ÖĞRENELİM

Varlıkların sayılarını, bölümlerini, sıralarını, parçalarını kesin olarak belirten sıfatlara **sayı sıfatları** denir.

Örnek:

Kırtasiyeden **beş** defter aldım.
Sınavda **iki** soruyu çözemedim.

Sayı sıfatları görevleri bakımından beş gruba ayrılır.

Asıl Sayı Sıfatları

Varlıkların sayılarını kesin olarak belirten sıfatlardır.

Örnek:

Her gün **iki** saat ders çalışır, **bir** saat da kitap okurum.
Bir ağaç bile bırakmamışlar, kesmişler.

Cümlede asıl sayı sıfatlarını bulmak için ad'a "**kaç?**" sorusu sorulur.

Sıra Sayı Sıfatları

*Varlıkların sıralarını, derecelerini belirten sayı sıfatlarıdır. "-nci, -(i)nci" eki ya da **nokta (.)** kullanılır.*

Örnek:

Okulumuzun kuruluşunun **20.** yılını kutladık.
Okulun **birinci** günü yağmur yağdı.

Cümlede sıra sayı sıfatlarını bulmak için ad'a "**kaçıncı?**" sorusu sorulur.

Üleştirme Sayı Sıfatları

Varlıkların bölümlere ayrıldığını, bölüştürüldüğünü, paylaştırıldığını belirten sıfatlardır. Üleştirme sayı sıfatlarının önüne “er, ar” eki getirilirken araya “ş” kaynaştırma harfi de girebilir.

Örnek:

Sınıfta **üçer** kişi sıraya dizildik.

Öğretmenimiz **birer** gün arayla sınav yaptı.

Cümlede sıra sayı sıfatlarını bulmak için ad'a “**kaçar?**” sorusu sorulur.

Kesir Sayı Sıfatları

Varlıkların bütünü kaçta kaç olduğunu gösteren, sayıları kesir sayılarıyla belirten sıfatlardır.

Örnek:

Matematik sınavında **yüzde doksan** başarılı oldum.

Ali her gün **yarım** saat yürüyüş yapar.

Topluluk Sayı Sıfatları

Topluluk bildiren sayı sıfatlarıdır. Bir defada doğan birden fazla kardeşler için kullanılır. Bunlardaki “z” sesi çokluk bildirir.

Örnek:

Sınıfımızda **ikiz** kardeşler var.

Ali, Utku ve Berkay **üçüz** kardeşler gibi birbirlerinden hiç ayrılmazlar.

Belgisiz Sıfatlar

ÖĞRENELİM

Varlıkların sayısını, yerlerini, biçimini, durumunu ve miktarlarını kesin olarak değil, yaklaşık, aşağı yukarı, belli belirsiz olarak belirten sıfatlara **belgisiz sıfatlar** denir.

Örnek:

Bazı konularda bilgisi yoktur.

Hiçbir öğrenci gelmemiştir.

UNUTMAYALIM

Asıl sayı sıfatı olan "**bir**" ile **belgisiz sıfat** olan "**bir**" karıştırılabilir. "**bir**" kelimesi "**tek**" kelimesinin karşılığı ise asıl sayı sıfatıdır. Değilse belgisiz sıfattır.

Örnek:

Pazarda **bir** çocuk kaybolmuş. (**asıl sayı sıfatı**)

Onu **bir** akşam vakti gördüm. (**belgisiz sıfat**)

Soru Sıfatları

ÖĞRENELİM

Varlıkların niteliğini, durumlarını, yerlerini, biçimlerini, sayılarını soru yoluyla belirten sıfatlara **soru sıfatları** denir. Bu sözcüklerin yerine konan sözcükler de sıfattır.

Örnek:

Nasıl filmleri seversin?

Hangi soruyu çözemedin?

En çok kullanılan soru sıfatları:

"ne, nasıl, nice, ne gibi, ne biçim, kaç, kaçınıcı, kaçır, hangi, ne türlü..."

ZAMİR (ADIL)

“Yine **kendisi**, oğluna hayatını anlatırken diyor ki: **Bana**, ezilmekten, yoksulluktan kurtulma isteğini, çektiğim acılar verdi.”

Altı çizili sözcükler adların yerine kullanılmıştır.

ÖĞRENELİM

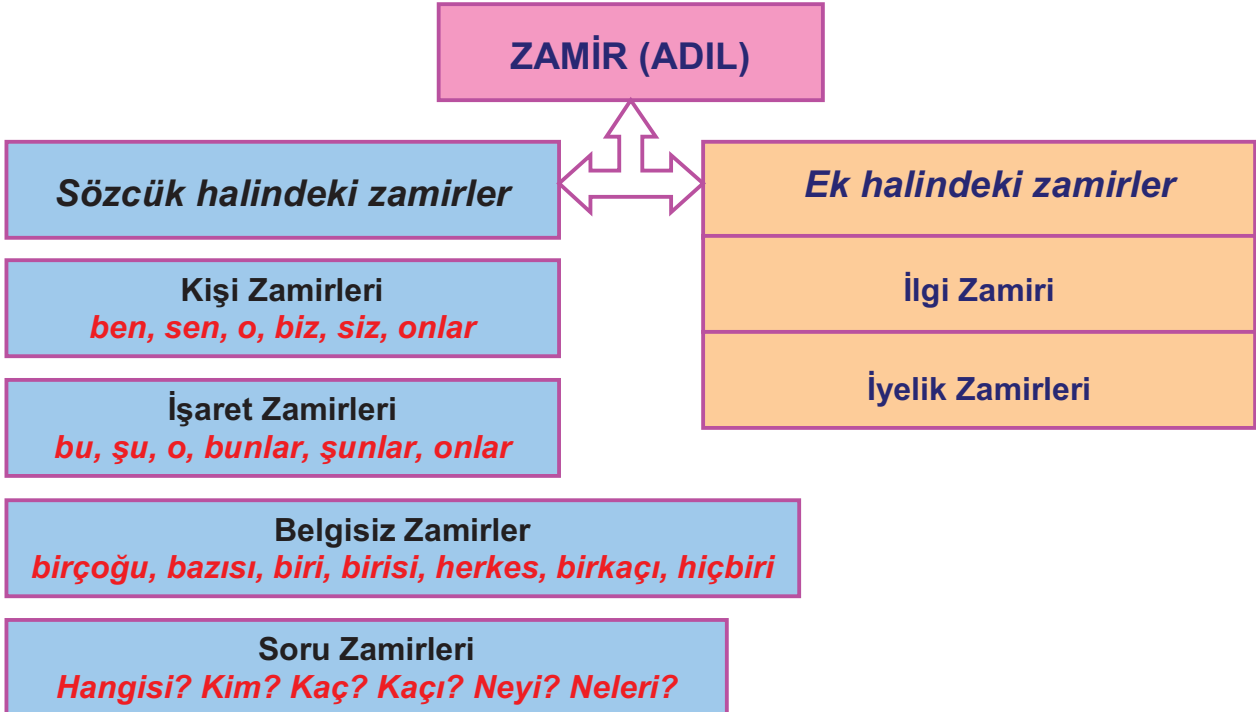
Ad olmadıkları halde ad gibi kullanılan, adların yerini tutan kelimelere **zamir** denir.

Zamirlerin özellikleri:

- Ad soyludur.
- Bir ya da birden fazla ad yerini tutarlar. Onları öğrenmek için de kullanılırlar.
- Anlamdan çok görev yönü ağır basar.
- Adların yerini geçici olarak tutarlar.
- Tekil ve çoğul şekilleri vardır.
- Cümlede ad gibi kullanılabilirler.
- Cümlede tek başlarına görev üstlenebilirler.
- Birçok sıfat, zamir olarak da kullanılabilir.
- Zamir bir düşünceyi kısa yoldan ve kolayca anlatmamıza yarar.

UNUTMAYALIM

Zamirler sözcük ve ek durumunda olmak üzere ikiye ayrılır.

Sözcük halindeki zamirler

Sözcük durumundaki zamirler de kendi aralarında kişi, gösterme, belgisiz ve soru olmak üzere dörde ayrılır.

Kişi Zamirleri

ÖĞRENELİM

Sadece insan adlarının yerini tutan zamirlerdir. Kişilerin, kavramların, diğer varlıkların adlarının yerlerine kullanılan zamirlerdir. Sözü söyleyenle diğerlerini ayırmada kullanılır. Üç tekil, üç de çoğul olmak üzere altı şahıs zamiri vardır. Bunlara **kişi adlı** da denir.

Bu zamirler; “ben, sen, o, biz, siz, onlar” dır.

Örnek:

Size **ben** yardım ederim.

O, sana mektup göndermiş.

Kişi zamirlerinin yerine kullanılabilen, ama esas olarak kişi zamirleriyle birlikte kullanılarak cümledeki anlamı pekiştiren “**kendi**” zamiri vardır.

Bu zamire dönüşlülük zamiri de denir.

Örnek:

Bu kitabı **ben** yazdım.

Bu kitabı **ben kendim** yazdım.

İki cümle arasındaki anlam derecesi açıkça görülmektedir.

Örnek:

Kişi Zamirleri

Yalın durum	-i durumu	-e durumu	-de durumu	-den durumu
I. tekil kişi – ben	beni	bana	bende	benden
II. tekil kişi – sen	seni	sana	sende	senden
III. tekil kişi – o	onu	ona	onda	ondan
I. çoğul kişi – biz	bizi	bize	bizde	bizden
II. çoğul kişi – siz	sizi	size	sizde	sizden
III. çoğul kişi – onlar	onları	onlara	onlarda	onlardan

İşaret Zamirleri

ÖĞRENELİM

Adları, yerini işaret yoluyla, göstererek tutan zamirlerdir. İşaret zamirleri tekil ve çoğul olarak kullanılabilir.

İşaret zamirleri “bu, şu, o, bunlar, şunlar, onlar” dır.

Örnek:

Bu bana dedemden kaldı.

Şunlar neden masanın üzerinde duruyor.

Bunlar en sevdiğim kitaplarımdır.

İşaret zamirleri varlıkların mesafesini belirtmek için kullanılır.

Yakında olan için: “bu”

Biraz uzakta olan için: “şu”

En uzakta olan için: “o” işaret zamirleri kullanılır.

UNUTMAYALIM

“O ve onlar” zamirleri hem işaret hem de kişi zamiri olarak kullanılabilir.

Bu zamirler insan adlarının yerine kullanılırsa kişi, insan dışındaki nesnelere yerine kullanılırsa işaret zamiridir.

Örnek:

O, tatilde dayısının yanına gidecek.

Onlar, sınıfın en çalışkan öğrencileridir.

Cümlelerindeki altı çizili ve kırmızı renkle yazılmış zamirler insanların yerine kullanıldığından *kişi zamiri*,

Örnek:

O, okula giderken cebinden düşmüş.

Onlar, bayatladığı için çöpe atılacak.

Cümlelerindeki altı çizili ve kırmızı renkle yazılmış zamirler, insan dışındaki nesnelere karşıladığı için *işaret zamiridir*.

Belgisiz Zamirler

ÖĞRENELİM

Adların yerini belli belirsiz, kesin olmayacak şekilde tutan zamirlerdir. Hangi varlığın yerini tuttukları açıkça belli değildir. Bunlara belirsizlik adılı da denir.

“bazısı, kimi, çoğu, hepsi, birkaçı, birçoğu, tümü, tamamı, herkes, hiçbiri, biri, falan, şey ...” gibi sözcükler belgisiz zamirlerdir.

Örnek:

Herkes bu kitabı okusun.
Öğrencilerin **çoğu** Türkçeyi sever.

Soru Zamirleri

ÖĞRENELİM

Adların yerini soru yoluyla tutan zamirlerdir. Esas soru zamirleri **“kim”** ve **“ne”** dir. Bunun yanında soru bildiren diğer sözcükler de soru zamiri olarak kullanılabilir.

Örnek:

Bu saate kadar **nerede** kaldın?
Soruların **kaçını** çözmüş?
Hanginiz bu soruyu çözecek?

UNUTMAYALIM

Soru zamiri olarak kullanılacak diğer sözcükler şunlardır: **“Nere, nereye, nerede, nereden, kime, kimde, kimden, kimi, kaçı, kaçımız, hanginiz ...”**

EYLEMLER (FİİLER)

Türkçe de isim soylu sözcükler (ad, sıfat, zamir, zarf...) yanında eylem soylu sözcükler (filler) de varlıkların hareketlerini, oluşlarını, durumlarını karşılarlar. Oluş, durum bildiren bu sözcükler eylemlerdir. Eylem, varlıkların oluşlarını, durumlarını, kişi ve zamana bağlı olarak bildirirler.

Örnek:

Salıncağa **biniyor**, kaydırdan **kayıyor**, parkın hemen yanında top oynuyorlardı.

Mağazada bir kıyafeti **beğendim**.

Yaşlı adam paketleri alarak çocuğun peşinden **gitti**.

Yukarıdaki cümlelerdeki renkli sözcükler iş, hareket, oluş ve durum bildirmektedir. Bu sözcükler cümlenin anlamlı olması bakımından önemlidir.

ÖĞRENELİM

Varlıkların yaptıkları iş, hareket, oluş, durum bildiren sözcüklere **eylem (fiil)** denir.

Eylemlerde mastar

ÖĞRENELİM

Mastar, eylemin kök ve gövdelerinin “-mek, -mak” eklerini almış biçimidir.

Örnek:

Konuşmak

gezmek

almak

gitmek

Eylemin tabanı

ÖĞRENELİM

Eylemdeki “-mek, -mak” eki atıldığında kalan bölüm **kök** ya da **gövdedir**. Buna **eylemin tabanı** denir.

Örnek:

kök

gövde

mastar

eylem

Yaz

dır

mak

yazdırmak

Sev

in

mek

sevinmek

Kız

dır

mak

kızdırmak

Giz

le

mek

gizlemek

EYLEMLERDE ZAMAN

Eylemin bir zaman dilimi içinde yapılma özelliği vardır. Zaman, eylemin başlangıcını ve bitişini belirtir. Zaman anlamı eylemlere eklerle kazandırılır.

Eylemlerde zaman			
Geçmiş zaman	Şimdiki zaman	Gelecek zaman	Geniş zaman
-di'li geçmiş zaman -miş'li geçmiş zaman	-yor	-ecek	-r

ÖĞRENELİM

Eylemin yapıldığını, yapılmakta olduğunu veya yapılacağını bildirir. Cümlede iş, hareket, oluş, durum bildiren eylemler, o işin yapıldığı zamana göre değişik ekler alır ve eklerle işin hangi zamanda yapıldığını anlarız.

Geçmiş zaman

ÖĞRENELİM

Eylemin anlatıldığı zamandan önce yapıldığını bildiren zamandır.

-di'li geçmiş zaman (görülen geçmiş zaman) ve **-miş'li geçmiş zaman** (duyulan geçmiş zaman) olarak ikiye ayrılır.

Örnek:

Annem işten gel**di**. (**-di'li geçmiş zaman**)

Kardeşim sütünü içmeden uyumu**ş**. (**-miş'li geçmiş zaman**)

Şimdiki zaman

ÖĞRENELİM

Eylemin içinde bulunduğumuz zaman içinde gerçekleştiğini belirten zamandır. Eylemin kök veya gövdesine "**-yor**" eki getirilir.

Örnek:

Ne okuy**orsun**?

Tahtayı siliy**orum**.

Gelecek zaman

ÖĞRENELİM

Eylemin anlatımdan sonraki bir zamanda gerçekleşeceğini belirtir. Eylemin kök veya gövdesine “-ecek, -acak” eki getirilir.

Örnek:

Ali doktorda aşı ol**acak**.

Ahmet folklor grubuna gelmeye**cek**.

Geniş zaman

Geçmiş, gelecek ve şimdiki zamanı kapsayan bir de geniş zaman vardır.

ÖĞRENELİM

Geniş zaman iş, oluş ve hareketin her zaman yapılacağını belirtir. Eylemin kök veya gövdesine “-r, -ar, -er” eki getirilir.

Örnek:

Annem yemek yap**ar**.

İlkbaharda çiçekler aç**ar**.

EYLEMLERDE KİŞİ EKLERİ

ÖĞRENELİM

Eylemin bildirildiği işi, oluşu, hareketi yapan varlığa **kişi (şahıs)** denir. Eyleme “**kim**” sorusu sorularak kişi bulunur.

Eylemlerde kişi tekil ve çoğul olarak gruplandırılır.

Kişi

Birinci kişi

İkinci kişi

Üçüncü kişi

tekil

Ben (konuşan)

Sen (söz söyleyen)

O (sözü edilen)

çoğul

Biz (konuşanlar)

Siz (söz söyleyenler)

Onlar (sözü edilenler)

Örnek:

Birinci kişi

gezdim

gezdik

İkinci kişi

gezdin

gezdiniz

Üçüncü kişi

gezdi

gezdiler

EYLEM KIPLERİ

ÖĞRENELİM

Eylemlerin iş, oluş, hareket, durum, zaman ve dilek özelliklerine göre aldığı eklerle girdiği biçime **kip** denir. Kip, eylemin çekimi demektir.

Eylem kipleri ikiye ayrılır:

Eylem kipleri

Haber kipleri

-di'li geçmiş zaman
-miş'li geçmiş zaman
Şimdiki zaman (-yor)
Gelecek zaman (-ecek)
Geniş zaman (-r, -z)

Dilek kipleri

istek kipi (-e)
Dilek şart kipi (-se)
Gereklilik kipi (-meli)
Emir kipi (kip eki yoktur)

HABER KIPLERİ

-di'li Geçmiş Zaman (görülen geçmiş zaman)

Eylem tabanlarına “-di” eki getirilerek yapılır. Bu ek ünlü uyumlarına göre “-dı, -du, -dü” sessizlerin benzeşmesinde ise “-tı, -ti, -tu, -tü” şekline girer.

ÖĞRENELİM

İşin, hareketin, oluşun sözden önce olduğunu ve kendimiz tarafından görüldüğü için de kesin olduğunu belirtir.

Örnek:

çizdim, çözdük, gördüler... olumlu şeklidir.

Bu kip ekinin olumsuz şekli ise taban ile kip eki arasına “-me” eki getirilerek yapılır.

çizmedim (olumsuzluk eki)
çözmedik (olumsuzluk eki)
görmediler (olumsuzluk eki)

-miş'li Geçmiş Zaman (öğrenilen geçmiş zaman)

Eylem tabanlarına “-miş” eki getirilerek yapılır.

Bu ek ünlü uyumlarına göre “-miş, -muş, -müş” eki getirilerek yapılır.

ÖĞRENELİM

Eylem söylenilenden önce olmuş, başkasından duyulmuştur.

Örnek:

gelmişim, oturmuşlar, boyamışsınız... olumlu şeklidir.

Bu kip ekinin olumsuz şekli ise taban ile kip eki arasında “-me” eki getirilerek yapılır.

gel~~me~~mişim (olumsuz eki)

otur~~ma~~muşlar (olumsuz eki)

boya~~ma~~mışsınız (olumsuz eki)

Şimdiki Zaman

ÖĞRENELİM

İşin, hareketin, oluşun, eylemin içinde bulunduğumuz zamanda yapıldığını, devam ettiğini anlatır. Eylem tabanlarına “-yor” eki getirilerek yapılır.

Örnek:

Test hazırlıyorum. (şimdi hazırlıyorum)

Örgü örüyorum. (şimdi örüyorum)

Bu kip ekinin olumsuz şekli de taban ile kip eki arasında “-me” eki getirilerek yapılır. Bu ekin ünlüsü daralıp ünlü uyumlarına göre “-mı, -mi, -mu, -mü” biçimine girer.

hazırla~~mı~~yorum

ör~~mü~~yorum

Gelecek Zaman

ÖĞRENELİM

İşin, hareketin, oluşun, eylemin söylenenden sonra olacağını bildirir. Eylem tabanlarına “-ecek” eki getirilerek yapılır.

Örnek:

Ödevimi okuyacağım.

Tabanın sonu ünlü ile biterse araya “y” kaynaştırma harfi getirilir.

Okuy~~y~~acağım (kaynaştırma harfi)

Bu kip ekinin olumsuz şekli ise taban ile kip eki arasında “-me” eki getirilerek yapılır.

Oku~~ma~~yacağım.

Geniş Zaman

ÖĞRENELİM

İşin, hareketin, oluşun kısaltması eylemin her zaman yapılacağını bildirir. Eylem tabanlarına “-r” eki getirilerek yapılır.

Örnek:

Nasıl olsa çalışır. (Her zaman çalışabilir)
Antalya çok sıcak olur. (Her zaman sıcak olur)

Bu kip ekinin olumsuzu da diğerleri gibi tabanla kip eki arasında “-mi” olumsuzluk eki getirilerek yapılır.

çalışmaz çalışmam
olmaz olmam

DİLEK KİPLERİ

Belli bir zaman söz konusu değildir. İşin, hareketin olması istediği belirtir.

İstek Kipi

ÖĞRENELİM

İşin, hareketin olması istenir. Eylem tabanlarına “-e” (-a) eki getirilerek yapılır.

Örnek:

Bugün gidelim.
O oyunu görelim.

İstek kipinin olumsuzu da diğer kiplerde olduğu gibi taban ile kip eki arasında “-me” eki getirilerek yapılır.

Alalım-olumlu Almayalım-olumsuz
Gidelim-olumlu Gitmeyelim-olumsuz

Dilek-Şart Kipi

ÖĞRENELİM

Bir eylemin gerçekleşmesi için başka bir durumun olmasını şart koşar. Eylem tabanlarına ünlüler uyumuna göre “-se, -sa” eki getirilerek yapılır.

Örnek:

Çalışırsa tatil yapar. (Tatil yapması, çalışmasına bağlı)

Dilek şartın olumsuzu, taban ile kip eki arasına “-me” eki getirilerek yapılır.

çalışsam-olumlu çalışmasam-olumsuz
görsem-olumlu görme sem-olumsuz

Gereklilik Kipi

ÖĞRENELİM

Eylemin olması, yapılması gerektiğini anlatır. Eylem tabanına “-meli (-malı)” eki getirilerek yapılır.

Örnek:

Evden çıkmadan elektrikleri kapat**malısın**.
Misafirlere saygılı davranmayı öğren**meliler**.

Gereklilik kipinin olmsuzu, taban ile kip arasına “-me” eki getirilerek yapılır.

bil**melisin**-olumlu
gör**melisin**-olumlu

bil**memelisin**-olumsuz
gör**memelisin**-olumsuz

Emir Kipi

ÖĞRENELİM

İşin, hareketin, eylemin yapılmasını buyurma şeklinde anlatan eylem kipidir.

UNUTMAYALIM

Bu kipin I. tekil ve çoğul kişi yoktur. Çünkü insan kendisine emredemez.
II. tekil kişi eylem kip ve kişi eki almaz.

Örnek:

otur, yaz, bırak... gibi.

UNUTMAYALIM

II. çoğul kişide ise “-in”, “-iniz” eklerinden birini alır.

Örnek:

Otur**un**, yaz**ın**, yaz**ınız**, bırak**ınız**

UNUTMAYALIM

III. tekil kişi “-sin”, çoğul kişi “-sinler” eklerini alırlar.

Örnek:

bil**sin**-III. tekil kişi

bil**sinler**-III. çoğul kişi

Emir kipinin olumsuz şekli:

Örnek:

bil**sin**-olumlu

bil**mesin**-olumsuz

okuyunuz-olumlu

okum**ayınız**-olumsuz

BİRLEŞİK ZAMANLI EYLEMER

Örnek:

Okudum - di'li geçmiş zaman
Okumus - miş'li geçmiş zaman
Okuyacağım - gelecek zaman

ÖĞRENELİM

Eylemerin tabanlarından sonra sadece bir tek zaman eki aldıklarını görüyoruz, böyle eylemlere **basit zamanlı eylemler** denir.

Oysa;

Okuduydum Okumuştum

UNUTMAYALIM

Bu eylemlerde bir zaman ekinden sonra ikinci bir zaman ekinin geldiğini görüyoruz ve diyoruz ki bir zaman ekinden sonra ikinci bir zaman eki alan eylemlere **birleşik zamanlı eylemler** denir.

Birleşik zamanlı eylemler **üç** çeşittir:

Birleşik Zamanlı Eylemler

Hikaye Birleşik Zamanı

Rivayet Birleşik Zamanı

Şart Birleşik Zamanı

Hikaye Birleşik Zamanı

ÖĞRENELİM

Eylem ve oluşların geçmişte kesinlikle gerçekleştiğini anlatan eylemlerdir. Basit zamanlı herhangi bir kip ekinden sonra, kişi ekinden önce **“-di”** eki getirilerek yapılır. Bu ek sesli uyumları ve sesiz benzeşmelerine göre **“-ti”** olabilir.

Emir kipinin dışında bütün basit zamanların hikayesi olabilir.

Örnek:

bildiydim: -di'li geçmiş zamanın hikayesi - I.tekil kişi.
bildiydin: -di'li geçmiş zamanın hikayesi - II.tekil kişi.
bildiydi: -di'li geçmiş zamanın hikayesi - III.tekil kişi.
bildiydik: -di'li geçmiş zamanın hikayesi - I.çoğul kişi.
bildiydiniz: -di'li geçmiş zamanın hikayesi - II.çoğul kişi.
bildiydiler: -di'li geçmiş zamanın hikayesi - III.çoğul kişi.

*Bildilerdi **“-ler”** çoğul kişi eki hikaye birleşik zamanından önce de getirilebilir.*

Rivayet Birleşik Zamanı

ÖĞRENELİM

Basit zamanlı eylemlerin bildirdiği işlerin, hareketlerin, oluşların kısacası eylemlerin geçmiş zamanda yapıldığını, başkasından duyarak, kesin olmadan bildiren eylemlerdir.

Basit zamanlı eyleme, kip ekinden sonra, kişi ekinden önce “-miş” eki getirilerek yapılır.

Emir ve “-di” li geçmiş zaman dışında bütün kiplere getirilebilir.

Örnek:

bilmişmişim:	-miş’li geçmiş zaman rivayeti – I.tekil kişi.
bilmişmişsin:	-miş’li geçmiş zaman rivayeti – II.tekil kişi
bilmişmiş:	-miş’li geçmiş zaman rivayeti – III.tekil kişi
bilmişmişiz:	-miş’li geçmiş zaman rivayeti – I.çoğul kişi
bilmişmişsiniz:	-miş’li geçmiş zaman rivayeti – II.çoğul kişi
bilmişmişler:	-miş’li geçmiş zaman rivayeti – III.çoğul kişi

“-ler” çokluk eki rivayet ekinden önce de gelebilir.

Örnek:

bilmişlermiş:	-miş’li geçmiş zaman - çokluk eki – rivayet birleşik zaman
bileceklermiş:	gelecek zaman - III. çoğul kişi – rivayet birleşik zamanı

Şart Birleşik Zamanı

ÖĞRENELİM

Bir eylemin başka bir eylemin gerçekleşmesine bağlı olduğunu bildiren eylemdir.

Örnek:

Çalışı rsan sınıfı geçersin.	(geniş zaman-şart birleşik zamanı)
Söyle diyse n mutlaka gelir.	(-di’li geçmiş zaman-şart birleşik zamanı)
Gele cekse bekleyelim.	(gelecek zaman eki-şart birleşik zaman)
Pişir mişse n yeriz.	(-miş’li geçmiş zaman-şart birleşik zamanı)

OLUMLU-OLUMSUZ EYLEMLER

ÖĞRENELİM

Tümcede, iş, oluş ve hareketin gerçekleştiğini bildiren eylemlere **olumlu eylem**, eylemin gerçekleşmediğini bildiren eylemlere **olumsuz eylem** denir.

Örnek:

Şiiri ezberledim. – **olumlu eylem**

Geziye gitmeyeceğim. – **olumsuz eylem**

UNUTMAYALIM

“-me, -ma” ekleri eyleme olumsuzluk anlamı kazandırır.

Olumsuzluk eki geçmiş zaman, gelecek zaman ve şimdiki zaman kiplerinden önce kullanılır. Geniş zamanın olumsuzu yoktur.

OLUMLU EYLEM (FİİL) ÇEKİMİ

Kişi	-di'li Geçmiş Zaman	-miş'li Geçmiş Zaman	Şimdiki Zaman (-yor)	Gelecek Zaman (-ecek)	Geniş Zaman (-r)
I.tekil kişi	izledim	izlemişim	izliyorum	izleyeceğim	izlerim
II.tekil kişi	izledin	izlemişsin	izliyorsun	izleyeceksin	izlersin
III.tekil kişi	izledi	izlemiş	izliyor	izleyecek	izler
I.çoğul kişi	izledik	izlemişiz	izliyoruz	izleyeceğiz	izleriz
II.çoğul kişi	izlediniz	izlemişsiniz	izliyorsunuz	izleyeceksiniz	izlersiniz
III.çoğul kişi	izlediler	izlemişler	izliyorlar	izleyecekler	izlerler

OLUMSUZ EYLEM (FİİL) ÇEKİMİ

Kişi	-di'li Geçmiş Zaman	-miş'li Geçmiş Zaman	Şimdiki Zaman (-yor)	Gelecek Zaman (-ecek)
I.tekil kişi	gitmedim	gitmemişim	gitmiyorum	gitmeyeceğim
II.tekil kişi	gitmedin	gitmemişsin	gitmiyorsun	gitmeyeceksin
III.tekil kişi	gitmedi	gitmemiş	gitmiyor	gitmeyecek
I.çoğul kişi	gitmedik	gitmemişiz	gitmiyoruz	gitmeyeceğiz
II.çoğul kişi	gitmediniz	gitmemişsiniz	gitmiyorsunuz	gitmeyeceksiniz
III.çoğul kişi	gitmediler	gitmemişler	gitmiyorlar	gitmeyecekler

BELİRTEÇ (ZARF)

ÖĞRENELİM

Tümcede eylemden, sıfatlardan ve görevce kendine benzer sözcüklerden önce gelerek, bunların anlamlarını niteleyen, güçlendiren, kısıtlayan ya da derecelendiren sözcüklere **belirteç (zarf)** denir.

Örnek:

Koşarak geldi. (eylemden önce)

Çok zor soruydu. (sıfattan önce)

Sabahleyin erkenden yürüdüm. (zarftan önce)

UNUTMAYALIM

Eylemlerin, sıfatların veya kendi soyundan gelen sözcüklerden önce gelerek anlamlarını zaman, yer (yön), durum, miktar (azlık-çokluk) bakımından tamamlayan sözcüklere **belirteç** denir.

Belirteçler anlamları ve görevleri bakımından beş çeşittir.

Zaman Belirteçi

ÖĞRENELİM

Eylemden önce gelerek, eylemlerin yapıldığı, yapılacağı zamanları gösteren belirteçlerdir.

Örnek:

Birazdan çalışırım.

Ne zaman çalışırım?

Hafta sonu orada olmayı istemiştim.

Ne zaman istemiştim?

Gelecek yıl sekizinci sınıfta okuyacağız

Ne zaman okuyacağız?

UNUTMAYALIM

Eylemin anlamını zaman bakımından belirten belirteçlerdir. Zaman belirteçini bulmak için eyleme "**ne zaman**" sorusu sorularak bulunur.

"ansızın, yıllarca, önceden, sabahleyin, birdenbire, hemen, biraz sonra, geçen yıl, yazın, daima, yeni baştan, bu defa, önce, bazen, az sonra..." gibi sözcükler zaman belirteçidir.

Durum (Hal) Belirteçi

ÖĞRENELİM

Eylemden önce gelerek eylemlerin nasıl yapıldığını belirtir.

Örnek:

O her zaman **dikkatli** dinler.

Nasıl dinler?

Sessizce kitabını okudu.

Nasıl okudu?

Yavaş yavaş koşuyordu.

Nasıl koşuyordu?

UNUTMAYALIM

Durum belirteçleri, eylemin nasıl meydana geldiğini bildiren belirteçlerdir. Durum belirteçini bulmak için eyleme "**nasıl**" sorusu sorularak bulunur.

"uzun uzun, doğru, güzel, teker teker, devamlı, kolayca, böyle, birlikte, kuşkusuz..." gibi sözcükler durum belirteçidir.

Durum belirteçleri bir ad'dan önce gelirse sıfat olurlar.

Yer (Yön) Belirteçi

ÖĞRENELİM

Cümlede eylemleri yer, yön bakımından tamamlayan belirteçlerdir. Eyleme “**nereye, nereden, nerede**” sorusunu sorarak yer (yön) belirteçi bulunur.

Örnek:

Öğretmenim merdivenlerden **aşağı** indi. **Nereye** indi?

On dakika önce **içeri** girdi. **Nereye** girdi?

“*ileri, geri, yakın, yan, ön, arka, sağ, sol, alt, üst...*” gibi sözcükler yer belirteçidir.

Miktar (azlık-çokluk) Belirteçi

ÖĞRENELİM

Sıfat, eylem veya kendi türünden kelimenin anlamını azlık-çokluk olarak belirten belirteçlerdir. Eyleme “**ne kadar**” sorusunu sorarak miktar belirteçi bulunur.

Örnek:

Dünkü çalışmada **çok** yoruldum. **Ne kadar** yoruldum?

İki saat sonra size gelirim. **Ne kadar sonra** gelirim?

“*kadar, biraz, fazlaca, hayli, oldukça, en çok, saatlerce...*” gibi sözcükler miktar bildiren belirteçlerdir.

Miktar belirteçleri ad ile birlikte kullanıldığında sıfat olur.

Soru Belirteçi

ÖĞRENELİM

Sıfat veya eylemleri anlamını soru yoluyla belirten belirteçlerdir.

Örnek:

Sabahtan beri **ne yaptın**?

Bu kitabı **kimden** aldın?

“*niçin, nereden, hangi, ne kadar, kimden, nasıl...*” gibi sözcükler soru belirteçleridir.

Soru bildiren sözcükler ad ile birlikte kullanıldığında soru sıfatı, eylemin önünde kullanılırsa soru belirteçi olur.

Örnek:

Ne kadar para harcadın?

Kitabı **niçin** okumadın?

Soru sıfatı

Soru belirteçi

İLGEÇ (EDAT)

Aslan **gibi** çocuktü.
Tahta kalemi **ile** yazı yazdım.
Senin **için** bir sürü kütüphane dolaştım.
Sizin **kadar** yürüyemem.

Altı çizili ve kırmızı renkli sözcüklerin tek başlarına bir anlamları yoktur. Cümlede diğer sözcüklerle kullanıldığında anlam kazanmışlardır.

ÖĞRENELİM

İlgeçler, tek başına bir anlam taşımayan, ancak kendinden önceki sözcükle birlikte kullanıldığında belirli bir anlamı olan sözcüklerdir.

“sanki, için, göre, dolayı, ile, kadar, üzere, doğru...” gibi sözcükler cümlede ilgeç olarak kullanılır.

UNUTMAYALIM

*İlgeçler, basit yapıdadır.
İlgeçlerden sözcük oluşturulmaz.
Cümlelerin anlamına katkıda bulunurlar.*

İlgeçler benzerlik, araç, yön, sebep, amaç, karşılaştırma bakımından anlam ilişkisi kurarlar.

Örnek:

Senin gibi olmak için neler vermezdim.	(Benzerlik)
Araba ile yolculuğu çok severim.	(Araç)
Rüzgara karşı türkü söylüyor.	(Yön)
Okula geç kalmamak için erken uyumalıyız.	(Sebep)
Mutlu olabilmek için gülümsemeyi bilmeliyiz.	(Amaç)
Benim gibi olmak istiyorsan çok çalışmalısın.	(Karşılaştırma)

İlgeçler cümlelerdeki yerlerinden çıkarıldığında cümlelerin anlamı bozulur.

Örnek:

Ninemem pamuk **gibi** bembeyaz elleri var.
Ninemem pamuk bembeyaz elleri var.

BAĞLAÇ

“Seneler var **ki** kuşlar gelmiyor. Sonbaharın o güzel günlerini pencereden görür görmez yollara çıkıyorum. **Halbuki**, sonbahar, koca yemişleri **ve** beyaz, esmer bulutlarıyla insanlara neler hatırlatıyor.”

Altı çizili ve kırmızı renkle yazılmış sözcüklerin kendi başlarına bir anlamları yoktur. Fakat cümleleri birbirlerine bağlıyorlar.

ÖĞRENELİM

Tek başına anlamı olmayan, anlamca birbiriyle ilgili cümleleri veya cümlede görevdeş sözcük ve söz öbeklerini bağlamaya yarayan sözcüklere bağlaç denir.

Örnek:

Utku güler yüzlü **ve** sevimli bir öğrencidir.
Saygılı ol **ki**, herkes sana değer versin.

“ve, ki, çünkü, fakat, ancak, ile, de, oysa ki, ama, bile, yoksa, çünkü, hem, veya, bazen...” gibi sözcükler bağlaçtır.

Bağlaç olan **“-ki”** her zaman ayrı yazılır. Ancak *“oysaki, halbuki mademki, sanki”* sözcükleri anlamca kaynaştığından bağlaç olduğu halde **bitişik yazılır**.

İlgi adılı “-ki” sözcüğü **bitişik yazılır**.

Örnek:

Babam öyle sinirlendi **ki** hepimiz çok korktuk. **Bağlaç**
Saksıda**kiler** daha çabuk büyümüş. **İlgi adılı**

Bağlaç olan “ile” eş görevli sözcükler arasında kullanılıyorsa bağlaç görevindedir. “ile” sözcüğü amacıyla, birlikte anlamı veriyorsa ilgeç görevindedir.

Cümlede “ile” sözcüğünün yerine “ve” sözcüğü kullanıldığında cümlenin anlamı bozulmuyorsa “ile” bağlaç durumundadır. Anlamı bozulmuyorsa “ile” edat durumundadır.

Örnek:

Defter **ile** kalem al. **Bağlaç**
Ahmet kardeşi **ile** Kalkandelen’e gitti. **Edat**

Bağlaç olan “de” her zaman ayrı yazılır. Adın durum eki “-de” ad’a bitişik yazılır.

Örnek:

Okul gezisine Aylin **de** gelecek.
Okulda öğrendiklerimizi ev**de** tekrarlayalım.

Afacan Erdi İle Çok Kolay Türkçe

“-de” ile “de”

- *Aaa! İkimizin giysileri de aynı sanki.*
- *Aaa! Evet.*
- *Doğrusu ben hiç kimsede benim giysimden yoktur diye düşünüyordum.*
- *Ben de senin gibi düşünüyordum ama yanılmışım.*
- *Senin kıyafetinin önündeki yazıların üstünde kulak gibi işaret var. Bende yok.*
- *Anladım. Sen kesme işaretinden söz ediyorsun. O işaret sadece özel*

adlardan, sayılardan sonra kullanıldığında vardır. Ben aslında eklendiğim sözcüklere bitişik yazılırım. Şimdi de senden söz edelim. Bana çok benziyorsun. Giysilerimiz aynı ama belli ki farklıyız.

- *Ben ayrı yazıyorum. Bu yüzden benden önceki sözcükten uzak yazarlar beni. Araya işaret de koymazlar. Sonra başımdaki “d” harfi hep aynı kalır, “t” olmaz. Ama “e” harfim, “a” olabilir.*

- *Demek sen bana göre daha özgürsün. Ben, kendimden önceki sözcüğe göre değişmek zorundayım.*

- *Nasıl yani?*

- *Anlatayım. Benden önceki sözcük “f, s, t, k, ç, s, h, p” harflerinden biriyle bitiyorsa başımdaki “d”, “t” olur. Diğer sözcüklerde aynı kalır.*

- *Bu önemli bir kusur sayılmaz canım. Anladığım kadarıyla önemli bir görevin var.*

- *Sanırım öyle. Bana “durum eki” diyorlar. Ek olduğum için de sözcüğe bitişik yazıyorlar. Bir de senin kulağa benzettiğin kesme işareti ile birlikte kullanıldığım durum var. Bunları daha önce anlatmıştım. Senin adın ne bakalım arkadaş?*

- *Bana “de bağlacı” derler. Birbiriyle ilgili cümleleri birbirine bağlarım. Başka görevlerim de var ama onları sonra söylerim.*

Afacan Erdi İle Dersler

ÜNLEM

Harika! Burayı çok beğendim.

Yürü! Çabuk ol! Yağmur başladı.

ÖĞRENELİM

*Korku, sevinç, heyecan, öfke, acıma, şaşkınlık gibi ansızın beliren duyguları ifade eden sözcüklere **ünlem** denir.*

Ünlemler üç grupta incelenir:

Asıl Ünlemler:

ÖĞRENELİM

Birisini çağırmak için kullanılır veya kişinin çoşkulu duygularını belirten ünlemlerdir.

Haydi!

İmdat!

Zavallı!

Ah!

Yansımaldan Meydana Gelen Ünlemler:

ÖĞRENELİM

Canlı varlıkların çıkardığı sesleri, cansız varlıkların gürültülerini belirten ünlemler, yansımaldan, ses taklitlerinden oluşan ünlemlerdir.

Hav hav!

Pat!

Güm!

Miyav miyav!

Ünlem Olarak Kullanılan Sözcükler Ve Deyimler:

ÖĞRENELİM

Ad, sıfat, adıl, eylem, belirteç oldukları halde çağırmada, aşırı duygularda kullanılan ünlemlerdir.

Dur!

Yaşa!

Yetişin!

Koşun!

Örnek:

Arkadaşlar! Buraya gelin.

Koşun! Gelin! Adam bayıldı.

Eyvah! Yine geç kaldım.

NOKTALAMA İŞARETLERİ

NOKTA .

Benim adım nokta.
Her zaman yerim var cümle sonunda.
2. (ikinci) sırada ve kısaltmalarda,
Sakın beni unutma.

VİRGÜL ,

Adımı sorarsan bana,
Virgül derim.
Sıralanan kelimeler arasında yerim.
Mesela dersin,
Bugün elma, armut, erik yedim.
Görürsün ben nerdeyim.

ÜNLEM !

Bana derler ünlem
Ne zaman üzülürsün,
Şaşırsan veya sevinsen,
Beni bulursun cümle sonunda.
Uzun bir çizgiyim, altında noktasıyla
Sakın bunu unutma!

SORU İŞARETİ ?

Aslında bilirsin beni.
Tüm işaretlerin en güzeli.
Biri sorarsa sana,
Bu şekeri kim yedi?
Tanımaz mısın cümle sonunda beni?

KISA ÇİZGİ -

Diyelim ki bir cümle yazdın.
Satırın en sonuna vardın.
Sığmadıysa kelimen,
Telaşlanma hemen.
Kısa bir çizgi çekip,
Devam et cümlede kal-
dığın yerden....

ÖĞRENELİM

İnsanlar duygu ve düşüncelerini aktarabilmek ve okuduğunu karşısındakine anlatabilmek için işaret sistemlerinden oluşan harfleri ve bu harfleri düzenleyen kurallar bütünü bilmeleri gereklidir.

***Noktalama işaretleri**, duygu ve düşüncelerimizi daha açık bir şekilde dile getirmeye, tümcenin yapısını ve duraklama noktalarını belirlemeye, okuma ve anlamayı kolaylaştırmaya, sözün vurgu ve ton gibi özelliklerini belirtmeye yardımcı olur.*

Günlük konuşmalarımızda ses tonumuzu konuya göre alçaltır veya yükseltiriz. Mimiklerle, el hareketlerimizle konuşmaya anlam kazandırıp, anlaşılır hale getiririz. Bazı sözcükleri vurgulu söyleyerek tümcenin önemini belirtiriz.

Yazılı anlatımda da duygu ve düşüncelerimizi ifade edebilmek, okuma, anlamayı kolaylaştırmak, vurgu ve tonlamayı belirtebilmek için noktalama işaretleri kullanırız.

ÖDEV

- Dilimizde kullandığımız noktalama işaretleri bulmaya çalışınız ve derste açıklayınız.*
- Aşağıdaki şiiri dikkatlice okuyunuz ve noktalama işaretlerinin kullanma biçimine dikkat ediniz.*

GÖKYÜZÜNDE SÜREN YOLCULUK

Rüzgar sonbahar yapraklarını savuruyor gökyüzüne.

Dalıp gidiyorum mavisine gökyüzünün. Bir dostun deyişiyle:

“Bu yeryüzü size yetiyorsa, burada sıkılmazsınız. Değilse gökyüzüne taşmak isteği uyanır içinizde.”

İçimden gökyüzüne taşmak isteği uyanıyor.

Çocukken hep bu istekle koşmadık mı dağ yamaçlarına?

Bulutlara değer uçurtmalarımız, kuşları kıskandırırdı.

Aslında kuşları kıskanır kocaman uçurtmalar yapardık.

Uçamazdık ya!

Onun için rüzgara kapılır giderdi uçurtmalarımız,

Bizler de hayaller peşinde göğün maviliklerine...

Oysa büyüdükçe yeryüzünden taşma isteği kayboluyor içimizde.

Oysa gökyüzünde çocuklar için hala serüven dolu yolculuk devam ediyor.

Yusuf ÇAĞLAR

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	3
OKULUMUZ	5
BARIŞ İÇİNDE YAŞAMAK	6
NASIL OLUR BAYRAMLAR	9
OKUMA ZEVKİ	11
TEMBEL ÇOCUK	12
KİTAPLARIM KİTAPLARIM	15
MUM VE KAZAN	17
KÖTÜ YÜREKLİ OLAN KİMDİR?	20
ARKADAŞLIK	23
ASLAN İLE SİNEK	25
MEMLEKETİM	27
KELOĞLAN VE SİHİRLİ TAS	28
KAŞAĞI	30
İNSANLA GÜZEL	34
HACİVATIM KARAGÖZÜM	36
TİYATRO	38
ZAMANI KAZANMAK VEYA KAYBETMEK	40
ON KASIM	42
FORSA	45
ÇOCUKLARIN ÖĞRETTİĞİ	48
ÖĞRETMENİM	50
ÖĞRETMEN RUHU	51
BİR MEKTUP	54
FATİH SULTAN MEHMEDİN ON FEDAİSİ	57
SERÇEYLE DÖRT YAVRUSU	59
BARIŞ ESERİ	61
KİBRİTÇİ KIZ	63
TÜRKÇEM	65
ALTI KİTAP	67
BİR KALEMİN ÖYKÜSÜ	69
DOSTLUK	70
NİNNİLER	72
KİTAP KUŞUM UÇUVERDİ	74
OĞUZ HAN	77
DÜNYAM	79
SIRA NUMARANI SÖYLER MİSİN?	81
ANNELER GÜNÜ	83
ÜÇ DEĞERLİ ÖĞÜT	84
OKUMA UĞRUNA	86
KAR ÇİÇEĞİ	88
TİLKİ İLE LEYLEK	90
MOR SALKIMLI EV	92
EYAZIN MARİFETİ	94
HER AĞIZDAN BİR SÖZ	95

MANİLER	97
GEÇİM DÜNYASI	98
DON KİŞOTUN DEĞİRMENLERLE SAVAŞI	100
SIR SAKLAMAK	103
KARDEŞ SEVGİSİ	105
23 NİSAN TÜRKÜSÜ	107
GÜVERCİN VE ARKADAŞLARI	109
MAVİSİNİ YİTİRMİŞ YAŞAMAK	111
VARDAR OVASI	113
KAYBOLAN HAZİNELER	114
TERS DÖNEN ÖYKÜ	117
ÖDEV	118
ATASÖZLERİ	119
DEYİMLER-ÖZDEYİŞLER	120
Sevgili Dostum Bilgisayar Ayşeye Açık Mektup.....	121
ÇALIŞMA ZEVKİ	123
BAHÇIVAN	125
AKIL OKULU	126
BEN İSTERDİM Kİ	128

<i>DİLİMİZİ ÖĞRENELİM</i>	<i>130</i>
DİL NEDİR	131
TÜRKLER'İN Kullandıkları Alfabeler.....	132
SES HARF İLİŞKİSİ	135
SESLİ HARFLER	136
SESSİZ HARFLER	138
AD (İSİM)	140
SIFAT (ÖN AD)	146
ADIL (ZAMİR)	153
EYLEMLER (FİLLER)	157
BELİRTEÇ	167
İLGEÇ (EDAT)	170
BAĞLAÇ	171
ÜNLEM	173
NOKTALAMA İŞARETLERİ	174

<i>İÇİNDEKİLER</i>	<i>176</i>
--------------------------	------------